

خلاصه مقالات

چستی، حرایی و چلوونکی

اسفندماه ۱۳۹۵

الله
الرحمن الرحيم

سود بانکی و موازین فقهی آن در کشورهای اسلامی

محمد مهدی زارع پور نصیرآبادی^۱

چکیده

امروزه در اقتصاد جهانی بانک‌ها مهم‌ترین نقش را در جریان سرمایه میان بنگاه‌ها و خانوارها ایفا می‌کنند. این نقش به‌ویژه در زمینه تجهیز و تخصیص منابع ظهور و بروز می‌یابد. در بانکداری سنتی و غربی، بانک به‌طور کلی خود را از عاملیت در فعالیت‌های اقتصادی رها کرده است. بانک سنتی به‌عنوان واسطه و جوه خود را از ریسک‌های اقتصادی و نظارت بر مصارف و جوه مبرا کرده است. لذا اندیشمندان مسلمان از مدت‌ها قبل در بخش‌های مختلف جهان اسلام به فکر طراحی بانک اسلامی افتادند. آنچه در این مرحله ضرورت یافت ارائه تعریف دقیقی از ربا و مصادیق آن بر پایه آیات و روایات بود. سپس دسته‌بندی و تعریف انواع عقود اسلامی و در اولویت بعدی قرار گرفت. در این راستا عقود به دودسته عقود غیرانتفاعی و عقود انتفاعی شامل عقود مبادله‌ای و عقود مشارکتی تقسیم شد. بر پایه این عقود و تمایلات و درجه ریسک‌پذیری و ریسک‌گریزی سپرده‌گذاران، بانک‌های اسلامی به چهار دسته قرض‌الحسنه، تجاری، سرمایه‌گذاری و جامع تقسیم شدند. در این مقاله بیشتر سعی شده است، در زمینه تعریف ربا و اقسام آن، تفاوت ربا و سود بانکی، نظریات متعارض در مورد حرمت یا حیل سود بانکی، انواع عقود اسلامی و انواع بانک اسلامی، سابقه نظری منسجمی از میان مقالات و کتب موجود گردآوری شود، در این میان امکان بررسی فقهی سود بانکی تسهیل شود.

واژگان کلیدی: ربا، بانکداری اسلامی، عقود اسلامی

۱. فوق لیسانس حقوق مالی دانشگاه تهران

مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی در تکوین تمدن اسلامی

وحید بیگدلی^۱

امیر حسین سعادت^۲

علی بهرامی^۳

چکیده

برای نیل به تمدن اسلامی، مرحله کنونی تحقق و تبیین و کشف نظریه دولت اسلامی می باشد. برای دولت اسلامی می توان ارکان و اجزایی بر شمرد که با آن ارکان و اجزا و اصولاً عملکرد، متمایز از دولت های متعارف شناخته می شود. از جمله مهمترین این اجزا، اهداف دولت اسلامی می باشد که به نوعی تعیین کننده وظایف و اختیارات و ... می باشد. اما در این بین اقتصاد مقاومتی چه جایگاهی در هندسه نظری دولت اسلامی دارد؟

اقتصاد مقاومتی مفهومی است که در چند سال اخیر در ایران وارد ادبیات نظری و سیاست گذاری شده و از طرف دیگر شاهد این مهم می باشیم که گفتمان فوق، گفتمانی بلند مدت و بومی می باشد. حال سوال اینجاست که اقتصاد مقاومتی در نظریه دولت اسلامی خاصه در اهداف آن با توجه به راهبرد بلند مدت بودن آن چه جایگاهی داشته و چگونه می تواند به تمدن اسلامی منتهی گردد؟ پژوهش حاضر به روش کتابخانه ای و اسنادی در صدد پاسخ به سوال فوق برآمده و اقتصاد مقاومتی را به مثابه اهداف دولت اسلامی در نظر گرفته است که به تناسب منجر به پیدایش وظایف، اختیارات و ویژگی های خاص خود برای دولت اسلامی می گردد.

واژگان کلیدی: دولت اسلامی، اقتصاد مقاومتی، تمدن اسلامی، فرآیند تکوین تمدن اسلامی، دولت اسلامی در عرصه اقتصادی

۱. مدرس دانشگاه و دانشجوی دکتری اقتصاد اسلامی

۲. دانشجوی اقتصاد دانشگاه قم

۳. دانشجوی اقتصاد دانشگاه قم

نقش اقتصاد مقاومتی در تمدن نوین اسلامی (با تکیه بر دیدگاه مقام معظم رهبری)

سید حسین موسی پور^۱

سید علیرضا حسینی^۲

چکیده

از آن جایی که امور مادی در ایجاد بسترهای مادی و معنوی و شکوفایی آن نقش اساسی دارد، توجه به امور اقتصادی به عنوان ابزار کارآمد مورد تاکید نظریه‌های اسلامی است، از این رو اقتصاد مقاومتی به عنوان یکی از محورهای تمدن نوین اسلامی خود را نشان می‌دهد و اندیشمندان مسلمان بر اساس متون دینی مولفه‌هایی برای اقتصادی مقاومتی مطرح نموده و معتقدند که برای تحقق تمدن نوین اسلامی در بخش ابزاری (پیشرفت در فناوری، اقتصاد و...) باید اقتصاد مقاومتی اعمال شود، بر همین اساس مقام معظم رهبری عقیده دارند که اقتصاد مقاومتی اقتدار ملی، استقلال و خود کفایی اقتصادی را فراهم می‌کند و در نهایت نقش محوری در تمدن نوین اسلامی دارد. در پژوهش حاضر پس از معنا شناسی، نقش اقتصاد مقاومتی در تحقق و شکوفایی تمدن نوین اسلامی توصیف و تبیین شده است. روش گردآوری مطالب کتابخانه‌ای و روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، تمدن، تمدن نوین، مقام معظم رهبری

۱. دانشجوی دکتری، تاریخ و تمدن اسلامی، دانشگاه پیام نور قم (معاونت پژوهش مدرسه علمیه امام صادق ع شهرستان گچساران)

۲. دکتری تاریخ و تمدن اسلامی، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور قم

ابعاد اقتصادی تمدن اسلامی بر اساس سنت نبوی

محمود جنیدی جعفری^۱

حامد جوکار^۲*

چکیده

چگونگی تعامل پیامبر اکرم(ص) با زندگی دنیوی و شئون پیرامون آن در بردارنده اصول و محورهایی است که علاوه بر تبیین نوع نگاه دین اسلام به دنیا و امور دنیوی، نمایانگر ساختار مطلوب نظام اقتصادی در تمدن اسلامی نیز هست. چه پیامبر اکرم(ص) علاوه بر اینکه به عنوان یک بشر عادی درگیر مسائل روزمره زندگی و امرار معاش بوده و دستورات اسلامی در زمینه امور مربوط به اقتصاد فردی را به دقیق‌ترین شکل ممکن به کار بسته، در جایگاه زمامدار حکومت اسلامی نیز به تدبیر امور اقتصادی حکومت و اجرای فرامین الهی در زمینه اقتصادی در جامعه اسلامی پرداخته است. شیوه مواجهه ایشان با امور مربوط به حوزه اقتصاد اعم از کسب درآمد، کار و اشتغال، امور مالیاتی و ... و تدبیرهای گونه‌گون آن بزرگوار در این خصوص نشان دهنده جایگاه صحیح این امور در منظومه تمدن اسلامی است. سیره نبوی در بعد اقتصادی ابعاد و مولفه‌هایی دارد که توجه بایسته به آنها و کوشش در جهت پیاده‌سازی آنها توسط حکومت‌های اسلامی ضمن سامان دادن معیشت مسلمانان و اصلاح رابطه میان جامعه اسلامی و دنیا، نوید بخش برآمدن تمدنی است که می‌توان آن را به صفت اسلامی متصف نمود. در این مقاله کوشش شده با کاوش سیره اقتصادی نبی اکرم(ص)، مهمترین مولفه‌ها و ابعاد تمدن ساز سیره ایشان به عنوان الگویی برای تمدن نوین اسلامی در بعد اقتصادی احصا شود.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، عدالت اقتصادی، اقتصاد نبوی، ابعاد اقتصادی سیره، حکومت پیامبر(ص)، الگوی اقتصادی، رابطه دین و اقتصاد.

۱. استادیار گروه اندیشه سیاسی و تمدن اسلامی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۲. دانشجوی دکتری انقلاب و تمدن اسلامی، گروه اندیشه سیاسی و تمدن اسلامی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نقد و بررسی دلالت‌های ترنس مدرنیسم در حکمرانی و تمدن‌سازی آینده

محمد مهدی ذوالفقارزاده^{۱*}

رضا میرباقری^۲

چکیده

رابطه میان تمدن‌سازی با مکاتب فکری و عملی پشتوانه آن، رابطه وثیق و مهمی است. صرف نظر از تقدم و تأخر میان این دو، آنچه مهم و غیر قابل انکار است، نفس وجود این رابطه و اهمیت و ضرورت آن است. مدرنیسم، به عنوان عمده‌ترین مکتب فکری در این خصوص شناخته شده است که پیش و پس از آن با پارادایم‌های پیشامدرن و پست‌مدرن، معرفی شده‌اند. حذف دین از عرصه حکومت و محوریت انسان، از عناصر اصلی مدرنیسم است. شالوده‌شکنی تا مرز نفی هویت و نقش انسان و نیز حکمرانی سرشار از ابهام نیز از مقولات مهم پست مدرنیسم به شمار می‌رود. اما تلاقی این مکاتب فکری با یکدیگر، از ظهور پارادایمی جدید با عنوان ترنس مدرنیسم حکایت دارد. این پارادایم فکری، تلاش می‌کند با استفاده از نقدهای پست مدرنیسم به مدرنیسم، نسخه جدیدی برای حکمرانی و تمدن آینده ارائه دهد. در این نوشتار، ضمن مرور عناصر مهم هر پارادایم و دلالت‌های آن برای حکمرانی و تمدن بشری، مؤلفه‌های اصلی ترنس مدرنیسم و دلالت‌های آن در این خصوص، ارائه می‌شود. بازگشتی مرموز به معنویتی نظام‌نیافته و لجام‌گسیخته در کنار تعامل با علم و فناوری مدرن، از اصلی‌ترین عناصر دال بر حکمرانی برای تمدن آینده این پارادایم فکری است که باید به آن نگاهی تیزبین، آینده‌نگر، نقادانه و هوشیارانه داشت.

واژگان کلیدی: ترنس مدرنیسم، مدرنیسم، پست مدرنیسم، تمدن آینده، حکمرانی، آینده‌نگری.

۱. دکتری مدیریت سیاستگذاری، استادیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

۲. کارشناسی ارشد، مدیریت پروژه-مهندسی نفت و گاز، دانشگاه تهران

سناریوهای تمدن ساز جهان اسلام و آینده بیداری اسلامی

سید محمود آقائی فیروزآبادی^۱

چکیده

انقلاب اسلامی ایران در گذر از سیر تحولات منطقه ای و جهانی بخ شرایط از موقعیت ارتقایی رسیده است که در چشم انداز آینده از قدرت تمدنی با محوریت اسلامی برخوردار گردد. لذا آینده این انقلاب در گروه تمدن سازی نوینی است که هم به مبانی و الگوهای اصیل اسلام پایبند باشد و هم در محیط پیچیده آینده فرصت ساز شود. یکی از رویدادهای متاثر از انقلاب اسلامی شکل گیری بیداری ملت های مسلمان می باشد. این بیداری های در سایه تمدن اسلامی در جهان اسلام با الگوگیری از انقلاب اسلامی می تواند از ثبات بیشتری برخوردار باشد. لذا مساله مقاله این است که در آینده بیداری اسلامی و تصویر سازی از آینده تحولات چه سناریوهایی را می توان پیش بینی نمود. در چارچوب پاسخ به سوال فوق در این مقاله سناریوهایی با تاکید بر سناریوهای خوش بینانه و بد بینانه طراحی شده است. تحلیل آینده تحولات جهان در مسیری که امروز در جهان اسلام در شرف وقوع می باشد رغم خواهد خورد. اگر چشم انداز این تحولات حرکت در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی در جهان اسلام باشد و با الگوگیری از حرکت ملت ایران تقویت شود، موج اسلام گرایی و بیداری اسلامی هدفمند خواهد شد. با تصویرسازی آینده و چگونگی تلاش هایی که بسترساز تشکیل تمدن های متعدد در قلمرو اسلامی در آینده خواهد شد، آینده مطلوبی از تمدن نوین اسلامی تشریح می گردد. با این هدف و با بررسی و تحلیل خصلت ها و ویژگی های جهانی یا منطقه ای سناریوهایی که در حال حاضر در جهان اسلام وجود دارد، این مهم دست یافتنی است. این مقاله از نوع کاربردی است که به کمک تکنیک های مصاحبه عمیق، مشاهدات اسنادی و از روش توصیفی با رویکرد تحلیل محتوایی و گفتمان استفاده شده است. حجم جامعه آماری تحقیق متشکل از خبرگان و تعداد نمونه خبرگان با روش هدفمند نسبی ۲۰ نفر در نظر گرفته شده است.

واژگان کلیدی: آینده پژوهشی، جهان اسلام، سناریوهای تمدن ساز، بیداری اسلامی.

۱. دانشجوی دکترا، دانشگاه عالی دفاع ملی

«الگوی تنزیلی قرآن کریم در فرآیند آینده‌نگاری راهبردی تحول» ذیل محور «نظام‌سازی و نهادسازی و تمدن نوین اسلامی»

احمد آکوچکیان^۱

مرضیه فرجیان شوشتری^۲

چکیده

قرآن کریم، کتاب هدایت به رشد تا برترین سطوح خودتوانمندی حکمت‌بنیان عدالت‌گرا است. پس از عصر بعثت و حضور اولیاء معصومین، همچنان مرجعیت تعالیم قرآن کریم مستند به جریان سازوکار ترکیبی دو الگوی ترتیبی و تنزیلی به شایستگی در اندیشه‌پردازی پیشرفت و نظام مدیریت راهبردی، به مثابه (یک) مرجع پارادایمی، الگوی معیار رشد و آینده‌نگاری راهبردی پیشرفت در راستای الگوی تفسیری و تدبیری سنت نبوی - اوصیایی، جریان نیافته است. در این میان و از منظر روش‌شناسی پردازش اندیشه و مدیریت راهبردی تغییر، ماهیت الگوی تنزیلی و نقش آن در پردازش مدل عملیاتی الگوی دین‌شناخت رشد - توسعه‌ای و در نظام آینده‌نگار راهبردی جامعه و تمدن هدف چیست؟

پژوهش حاضر با بازتحلیل ادبیات آینده‌نگاری راهبردی و سازوکارهای درونی یک الگوی پیشرفت و با اشاره به الگوی دین‌شناخت پیشرفت و نیم‌نگاهی به جایگاه الگوی تنزیلی، بر آنست که الگوی تنزیلی، منطق مبنا و حاکم بسط زمان‌مند مدل مفهومی الگوی رشد و نظام و سازوکار (فرآیند و روش) مرجع الگوپردازی آینده‌نگار راهبردی در ذیل الگوی کلان راهبری تحول برای گذار به انسان، جامعه و تمدن آرمانی همواره تازه شونده است. منطق مزبور در سنت نبوی و اوصیایی (ع) تفصیل روش‌مند و الگویی می‌یابد. نقشه راه کارکرد داد و ستدی دو الگوی ترتیبی و الگوی تنزیلی در پردازش الگوی قرآن‌شناخت پیشرفت در مقتضیات جامعه هدف، این چیهستی و کارکرد را آشکارتر می‌سازد.

واژگان کلیدی: الگوی پیشرفت، الگوی تنزیلی، قرآن کریم، الگوی راهبری تحول، روش‌شناسی تفسیر، آینده‌نگاری راهبردی تحول.

۱. دانشیار مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد)

۲. کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، پژوهشگر مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) و با سپاس از رضوانه دستجانی کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث و مرضیه بخشی کارشناس ارشد مدیریت مالی

پیشران های تمدن ساز و آینده تمدنی انقلاب اسلامی

محمد رحیم عیوضی^۱
مهسا فلاح حسینی^{۲*}

چکیده

ایجاد تمدن اسلامی به معنای ایجاد وحدت در جهان اسلام با هدف افزایش کارآمدی و انسجام جهان اسلام در مواجهه با ساخت آینده جهان است. تمدن حاکم بر جهان که خودش را به نوعی به دنیا تحمیل می‌کند، تمدن غربی است. تمدن نوین اسلامی هرچند یک تقریر جدید و نو از تمدن گذشته است اما نو بودن آن به نظر من از این جهت است که انقلاب اسلامی ظرفیتی را ایجاد کرده است که آن میراث عظیم گذشته تمدنی ما در برخورد با تمدن غرب می‌تواند به یک وضعیت جدید برسد. آنچه امروزه انقلاب را دائم تحت تأثیر خود قرار می‌دهد وجود چالش است. در واقع چالش‌ها باعث پویایی جوامع می‌شوند به شرطی که مواجهه با آنها همراه با تدبیر باشد در غیر این صورت تبدیل به بحران می‌شود. در نتیجه دو چالش آینده انقلاب را می‌توان ایجاد تمدن اسلامی و تقابل تمدنی با جهان غرب عنوان کرد و در این تقابل جهان اسلام باید ارائه دهنده نسخه راهگشا و رهایی بخش برای جوامع انسانی در چارچوب نیازهای آینده بشری ارائه دهد. لذا هدف این مقاله پاسخ گویی به این پرسش است که پیشران‌های تمدن ساز انقلاب اسلامی در دهه آینده کدامند؟ لذا در این مقاله با استفاده از روش آینده پژوهی به بررسی پیشران‌های تمدن ساز آینده انقلاب اسلامی می‌پردازد که یکی از نکات تمدن‌سازی داشتن طرح برای آینده است. نظام مردم‌سالار دینی جمهوری اسلامی، رابطه سالم بین دین و سیاست و حفظ سرمایه اجتماعی سه پیشران اصلی برای ساختن آینده مطلوب کشور هستند. تمدن نوین اسلامی فراتر از تمدن غرب خواهد رفت و افق آن افق جدیدی است و ما با انقلاب اسلامی می‌توانیم وضعیت آینده را طراحی کنیم.

واژگان کلیدی: پیشران های تمدن ساز، آینده پژوهی، انقلاب اسلامی.

۱. عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل گروه علوم سیاسی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

بررسی مولفه‌ها و الزامات آینده‌نگاری تمدن نوین اسلامی از

منظر مقام معظم رهبری

عین الله کشاورز ترک^۱*

مجتبی تسنیمی^۲

سودابه نصیرلو^۳

چکیده

با بررسی جایگاه انقلاب اسلامی و تاثیر مهم و اساسی که در احیای امت اسلامی دارد، نقش غیر قابل انکاری در تمدن سازی اسلامی دارد و تمدن اسلامی با بیداری اسلامی به اوج خود رسیده و تحقق تمدن نوین اسلامی از جمله مهم ترین چالش‌های امروز جهان اسلام تبدیل شده است. فرهنگ از سه بعد گذشته، حال و آینده قابل بررسی است: زمان گذشته شامل باورها و اعتقادات، زمان حال شامل رفتار کنونی افراد و آینده که در برگیرنده موضوع ارزش هاست. با این تعریف از فرهنگ باید ارتباط آن را با تحقق تمدن نوین اسلامی برقرار کنیم. در رویکرد آینده پژوهی به این موضوع، بحث ما از گذشته که در آن باورها و ارزش های مبتنی بر جهان بینی ها و استعاره ها در جامعه اسلامی نهادینه شده، آغاز می شود تا در زمان حال حرکت هایی را شکل دهد. سپس به سوی آینده که همان تحقق تمدن نوین اسلامی است، حرکت می کند. پس فرهنگ مولفه ای است که با توجه به این سه دوره زمانی با تمدن نوینی که در چشم انداز نظام اسلامی می بینیم در ارتباط است. تحقق تمدن نوین اسلامی همواره مورد توجه اندیشمندان همچون مقام معظم رهبری بوده است. بر این اساس می توان بیان کرد، که نظام فکری ایشان نیز با نگاه به آینده، یعنی تحقق تمدن اسلامی آمیخته بوده و اصولی را در فواصل زمانی مختلف بیان نموده اند، آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، دسته بندی مهم ترین مؤلفه‌های و الزامات آینده نگاری تمدن نوین اسلامی از منظر مقام معظم رهبری است.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، آینده‌نگاری، تمدن نوین اسلامی.

۱. استادیار دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

۲. دانشجوی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)، محقق حوزه علمیه شیخ الاسلام

۳. پژوهشگر و محقق پژوهشکده آینده پژوهی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

آینده نگاری تمدن نوین اسلامی با کاربربست روش تحلیل لایه‌ای علت‌ها

حاکم قاسمی^۱

چکیده

بررسی وضعیت تمدنها با رویکرد آینده پژوهی حاکی است آینده های تمدنی محتمل متعددی پیش روی جهانیان است. در این وضعیت، هریک از جوامع و ملتها مختلف با توجه به اعتقادات، هنجارها و ارزشهایی که دارند آینده تمدنی مطلوب خود را ترسیم کرده، در جهت شکل دادن آن تلاش می کنند که هریک از آنها را باید یک وضعیت تمدنی محتمل دانست. در کنار آینده های تمدنی محتمل، در جمهوری اسلامی ایران تمدن نوین اسلامی آینده مطلوب تمدنی شناخته می شود. براین اساس ضروری است امکانات، نیروها و تلاشها برای ساختن این آینده مطلوب جهت داده شود. پرسشی که مطرح می شود این است که چگونه می توان این مسیر را طی کرد و آینده مطلوب و مورد نظر را ساخت؟

تمدن نوین اسلامی به عنوان آینده مطلوب تمدنی، نیازمند آینده نگاری است. آینده نگاری تلاشی برای شکل دادن آینده مطلوب است. بر این اساس با آینده نگاری می توان در جهت شکل دادن آینده مطلوب تمدنی اقدام و تمدن نوین اسلامی را ایجاد کرد. یکی از روشهای شناخته شده در آینده نگاری روش تحلیل لایه ای علتهاست. در این روش هر وضعیت معلول علتهای مختلفی در چهار سطح و لایه (لایه ظاهری، لایه نظامهای اجتماعی، لایه اعتقادات و باورها، و لایه اسطوره ها) است. با استفاده از این روش می توان علل ایجاد یک وضعیت در زمان حال، و علل و عوامل موثر در ایجاد یک وضعیت در آینده را در لایه های مختلف به دقت جستجو و پیدا کرد. از این رو می توان با بکار گرفتن آن، علل و عواملی را که می توانند در ایجاد تمدن نوین اسلامی به عنوان آینده مطلوب تمدنی موثر باشند شناسایی کرد و برای ایجاد تمدن مورد نظر بکاربست.

واژگان کلیدی: تمدن، فرهنگ و تمدن، تمدن نوین اسلامی، تحلیل لایه‌ای علت‌ها.

۱. دانشیار گروه علوم سیاسی و گروه آینده پژوهی دانشگاه بین المللی امام خمینی(ره)

سناریوهای تمدن ساز جهان اسلام و آینده بیداری اسلامی

سید محمود آقائی فیروزآبادی

چکیده

تحلیل آینده تحولات جهان در مسیری که امروز در جهان اسلام در شرف وقوع می باشد رغم خواهد خورد. خیزش مردمی در بعضی از کشورهای اسلامی ناشی از تحقیر ملت‌ها در اثر سیاست‌های اسرائیل‌گرا و آمریکا محوری حکومت‌های این کشورها می باشد. مواردی چون عدم اجرای احکام اسلامی، نبود آزادی، عدالت، حاکمیت تبارگرایی و تبارسالاری و هزار فامیل، نادیده گرفتن حقوق ملت‌ها دامنه این تحولات را گسترش می دهد. اگر چشم انداز این تحولات حرکت در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی در جهان اسلام باشد و با الگوگیری از حرکت ملت ایران تقویت شود، موج اسلام گرایی و بیداری اسلامی هدفمند خواهد شد. در این چارچوب مروری بر برخی سناریوهای تمدن ساز در جهان اسلام در آینده، موج اسلام خواهی در غرب و از جمله در اروپا را تقویت می کند.

در این مقاله با محوریت طراحی سناریوهای آینده محقق تلاش دارد در مسیر شناسایی سناریوهای تمدن ساز جهان اسلام در جریان بیداری اسلامی، اقدام نماید. با این هدف و با بررسی و تحلیل خصلت‌ها و ویژگی‌های جهانی یا منطقه‌ای، سناریوهایی که در حال حاضر در جهان اسلام وجود دارد، این مهم دست یافتنی است. این پژوهش درصدد پاسخگویی به این پرسش است که "سناریوهای تمدن ساز جهان اسلام متأثر از جریان بیداری اسلامی در آینده چیست؟" این مقاله از نوع کاربردی - توسعه‌ای است و از روش ترکیبی تحلیل محتوایی و گفتمانی با هدف معرفی آینده تمدن نوین اسلامی می باشد. اطلاعات مورد نیاز نیز به کمک تکنیک‌های مصاحبه عمیق، استفاده از اسناد و مدارک علمی، اسناد بالادستی انجام گردید. حجم جامعه آماری تحقیق متشکل از خبرگان با روش هدفمند نسبی ۲۰ نفر در نظر گرفته شده است.

واژگان کلیدی: آینده پژوهی، جهان اسلام، سناریوهای تمدن ساز، بیداری اسلامی.

تاثیر سبک زندگی اسلامی - ایرانی بر آینده شکل گیری تمدن

نوین اسلامی

سید محمود آقائی فیروزآبادی

چکیده

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) حرکت انسان را به سوی خدا می‌داند و می‌فرماید: «همه آفرینش، ... به طرف یک مقصد حرکت می‌کند و آن مقصد، خداست. سعادت هر انسانی، این است که این مقصد را بشناسد و رفتار اختیاری خود را با آن تطبیق کند.» (۱۸/۰۷/۱۳۷۵) تعالیم اسلام تمام وظایف زندگی را پوشش می‌دهد و سبک زندگی برگرفته شده از آن، سبک زندگی ایده‌آل و مطابق با فطرت بشریت است.

در نگاه نوین آینده‌پژوهی، آینده را می‌توان شناخت و می‌توان و باید ساخت. وجه غالب در این نگاه امکان تعیین آینده (سرنوشت) توسط انسان و نقش محوری آن است. در این دیدگاه آینده‌پژوهی به معنی تعیین آینده مطلوب و تلاش برای دست‌یابی به آن با استفاده از شرایط و ویژگی‌های آن در راستای منافع خویش می‌باشد. در کنار تلاش‌های بشری برای شناخت و تاثیرگذاری بر آینده، مکاتب فلسفی و ادیان الهی نیز به گونه‌ای به این نیاز بشر پاسخ داده و به مباحث آینده پرداخته‌اند. دین اسلام متناسب با ویژگی‌های اساسی؛ جامعیت، خاتمیت و نگاه متوازن به جنبه‌های مادی و معنوی انسان و تفسیر وسیع از حیات و نشأت هستی به طور ذاتی از مشی آینده‌نگرانه برخوردار بوده و توجه ویژه‌ای به این امر مبذول داشته است. با وجود پیشینه طولانی توجه به آینده در تفکر اسلامی و وفور آموزه‌ها و منابع ارزشمند و غنی برای کسب شناخت نسبت به آینده و هدایت آن در مسیر مطلوب، همچنان ابعاد گوناگون نگاه اسلام به آینده تبیین نشده و پرسش‌های متعددی پیرامون نگاه به آینده از منظر دین و تفکر اسلامی وجود دارد که هنوز پاسخ مناسب برای آنها ارائه نشده یا حداقل به صورت منسجم گردآوری و تدوین نگردیده است. بنابراین، این پژوهش درصدد پاسخگویی به این پرسش است که "سبک زندگی اسلامی - ایرانی چه تاثیری بر آینده تمدن سازی نوین اسلامی دارد؟"

این مقاله از نوع کاربردی - توسعه‌ای است و تلاش دارد میزان تاثیر سبک زندگی اسلامی - ایرانی بر آینده شکل گیری تمدن نوین اسلامی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری را تبیین نماید. در این تحقیق از روش تحلیل محتوایی با هدف دستیابی به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های آینده پژوهانه در تمدن سازی نوین اسلامی استفاده شده و اطلاعات مورد نیاز نیز به کمک تکنیک‌های مصاحبه عمیق، استفاده از اسناد و مدارک علمی، اسناد بالادستی انجام گردید.

حجم جامعه آماری تحقیق از متشکل از خبرگان مرتبط با حوزه بیداری اسلامی، با توجه به هدف اصلی تحقیق "میزان تأثیر سبک زندگی اسلامی - ایرانی بر آینده تمدن سازی نوین اسلامی" می‌باشد. تعداد جامعه نمونه خبرگان با روش هدفمند نسبی ۲۰ نفر در نظر گرفته شده است و حجم جامعه نمونه تحقیق نیز همان تعداد در نظر گرفته شده که برای کلیه افراد مذکور پرسشنامه تنظیم و از روش نمونه‌برداری هدفمند استفاده شده است.

روش تحقیق، توصیفی با رویکرد تحلیل محتوایی می‌باشد و در این پژوهش فرضیه‌ای در نظر گرفته نشده است و اهداف فرعی تحقیق مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته اند. روش گردآوری اطلاعات و داده‌های این تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی بوده است.

واژگان کلیدی: آینده، سبک، سبک زندگی اسلامی - ایرانی، تمدن نوین اسلامی.

" الزامات آینده پژوهانه در طراحی الگوی اسلامی - ایرانی

پیشرفت با چشم انداز تمدن نوین اسلامی "

سید محمود آقائی فیروزآبادی

چکیده

الگوی اسلامی پیشرفت، الگویی مبتنی بر مبانی معرفت شناختی و هستی شناختی اسلامی و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی است. این الگو جهان شمول است و می‌تواند با شرایط زمانی و مکانی گوناگون منطبق شود. تا در نهایت بتواند به شکل گیری تمدن نوین اسلامی کمک کند. از آنجایی که نگرش در آینده پژوهی قابل وقوع است، برای این هدف الزامات آینده پژوهانه‌ای را باید در نظر گرفت که این الزامات آینده پژوهانه در دو قلمرو نظری و عملی قابل شناسایی است. قلمرو نظری مربوط به چارچوب های آینده پژوهانه است و در بعد عملی هم باید به عرصه چالش‌ها و تهدیدهایی که در فرآیند رسیدن به تمدن نوین اسلامی باید توجه کرد. بعضی از این چالش‌ها، چالش‌هایی است که در عرصه رقابت با کشورها داریم و بعضی از چالش‌ها مربوط به عدم ظرفیت سازی داخلی می باشد که باید مورد توجه قرار دهیم که برای رسیدن به آن از روش تحلیل روندها و ترسیم سناریوها استفاده کرده ایم.

بنابراین، این مقاله درصدد پاسخگویی به این پرسش است که "برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی مطلوب ناچار به رعایت چه الزاماتی آینده پژوهانه ای می باشیم؟"

این مقاله از نوع کاربردی- توسعه‌ای است و تلاش دارد الزاماتی آینده پژوهی برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی مطلوب را در دو قلمرو نظری و عملی تبیین نماید. در این تحقیق از روش تحلیل محتوایی روندها و ترسیم سناریوها با هدف دستیابی به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های آینده پژوهانه در تمدن نوین اسلامی استفاده شده و اطلاعات مورد نیاز نیز به کمک تکنیک‌های مصاحبه عمیق، استفاده از اسناد و مدارک علمی، اسناد بالادستی انجام گردید.

حجم جامعه آماری تحقیق از متشکل از خبرگان مرتبط با حوزه آینده پژوهی و تمدن اسلامی، با توجه به هدف اصلی تحقیق "تبیین الزامات آینده پژوهی برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی مطلوب" می‌باشد. تعداد جامعه نمونه خبرگان با روش هدفمند نسبی ۲۰ نفر در نظر گرفته شده است و حجم جامعه نمونه تحقیق نیز همان تعداد در نظر گرفته شده که برای کلیه افراد مذکور پرسشنامه تنظیم و از روش نمونه‌برداری هدفمند استفاده شده است.

روش تحقیق، توصیفی با رویکرد تحلیل محتوایی می‌باشد و در این پژوهش فرضیه‌ای در نظر گرفته نشده است و اهداف فرعی تحقیق مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته‌اند. روش گردآوری اطلاعات و داده‌های این تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی بوده است.

واژگان کلیدی: الگو، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، تمدن نوین اسلامی، آینده پژوهی، اصول و ارکان، روش شناسی.

تربیت مشرقی به روایت هانری کربن به مثابه پشتوانه معنوی تمدن نوین اسلامی

اکبر رهنما^۱

چکیده

مشرق و مغرب از کلید واژه های اندیشه عرفانی هانری کربن است. وی این واژه ها را رمزهایی می داند برای به تصویر کشیدن موقعیت بشر در عصر حاضر. این معنای رمزی در مورد خود کربن صدق می کند. او زائری بود که از غرب به زیارت شرق آمده بود. به نظر وی جهان مدرن، جهانی عاری از رمز و راز، جهان افسون زدایی شده و قداست زدایی شده است. در مقابل باید تحت لوای تربیت مشرقی فهم رمزی از هستی پیدا کرد و برای رهایی از بی معنایی و پوچی به جهان شناخت سنتی یا جهان شناسی آمیخته با حکمت روی آورد. د از این منظر عالم بیرونی فقط برای بهره برداری از مواهب آن نیست بلکه نقشه ای از عالم برای فرد عارف است که مانند یک شمایل در اختیار فرد و جماعت است که باید در آن تدبر کرد و راهی به رهایی جست. در این مقاله با استفاده از روش تحقیق تحلیل مفهومی به شیوه ارائه شبکه مفهومی از تربیت مشرقی یا عرفانی، برآنیم که به استناد آثار فلسفی و عرفانی کربن چارچوب تربیت مشرقی را به عنوان پشتوانه معنوی در ترسیم ویژگی های تمدن نوین اسلامی ارائه دهیم. نتیجه اجمالی تحقیق حاضر که مشروح آن در اصل مقاله خواهد آمد شامل یافته های زیر است: فلسفه غرب از زمان دکارت انسان و جهان را منحصر در دو ساحت مادی و مجرد می بیند و به ساحت میانه ای که در انسان از آن به نفس و در جهان به عالم مثال تعبیر می شود قائل نیست.

واژگان کلیدی: تربیت مشرقی، هانری کربن، تمدن نوین اسلامی، پشتوانه معنوی.

معیارهای دانشگاه تمدن‌ساز از منظر آموزه‌های اسلامی

مصطفی نظری^۱

امیر فتاحی^۲

چکیده

دانشگاه به عنوان بارزترین نهاد تولید علم و دانش، ترویج معرفت و فرهنگ آفرینی در جامعه، همواره نقش مهمی در پیشرفت و تعالی تمدن‌ها ایفا کرده است. به نظر می‌رسد در شرایط کنونی که تلاش برای پیشرفت و شکوفایی تمدن اسلامی در راس امور قرار دارد، تبیین شاخص‌های نهادی که با انجام رسالت خود، رشد و اقتدار تمدن اسلامی را فراهم خواهد آورد، نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا، جهت تعیین معیارهای دانشگاه تمدن‌ساز، در مقاله‌ی حاضر تلاش شده است ضمن تحلیل و بهره‌گیری از آموزه‌های اسلامی به این پرسش بنیادین پاسخ داده شود که دانشگاه باید بر مبنای چه معیارها و شاخص‌هایی بنا شده باشد تا بتواند رسالت تمدن‌سازی خویش را به نحو احسن به جا آورد؟ برای دریافت پاسخ این سوال در این تحقیق، پس از تبیین نقش مثبت و سازنده‌ی نهادهای علمی در رشد و پیشرفت سه کانون تمدنی قبل از تمدن اسلامی از جمله: تمدن مصر در آفریقا، تمدن پارس در ایران و تمدن یونان در مغرب زمین، نقش سازنده‌ی مراکز و نهادهای علمی در پیشرفت تمدن اسلامی اثبات گردید. سپس، براساس آموزه‌های اسلامی، معیارهای دانشگاه تمدن‌ساز تبیین و مورد بررسی قرار گرفت که در این راستا مولفه‌هایی از جمله: دانایی محوری، توانایی و توانمندی، نیکویی و زیبایی به عنوان شاخص‌ها و معیارهای دانشگاه تمدن‌ساز معرفی شده‌اند. به این معنا که ظهور و بروز کامل این مولفه‌ها موجب اطلاق صفت تمدن‌سازی به دانشگاه می‌شود. همچنان که فقدان وجود آن دال بر ناکارآمدی دانشگاه در این عرصه‌ی تمدنی است.

واژگان کلیدی: دانشگاه، فرهنگ، تمدن، دانشگاه تمدن‌ساز.

۱. کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه مذاهب اسلامی تهران

۲. امیر فتاحی کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه ایلام

بررسی مؤلفه‌ها و عناصر سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی و راهکارهای آن در نظام آموزش و پرورش

رعنا صباغ اسماعیلی^{۱*}

محسن فرمهینی فراهانی^۲

حامد بخشی^۳

چکیده

تحقیق حاضر باهدف بررسی مؤلفه‌ها و عناصر سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی و راهکار جهت استقرار در نظام آموزش و پرورش انجام شده است. این تحقیق، از نوع بنیادی-کیفی است. در این روش، واحدهای مورد مشاهده- که جامعه مورد مطالعه را نشان می‌دهند- عبارت‌اند از اسناد و مدارک یعنی انواع متون و نوشتارهای منابع درجه دوم مرتبط با مقوله سواد فرهنگی؛ و نمونه‌ی تحقیق منتخب تعدادی از اسناد، متون نظری، کتب، پایان‌نامه‌ها، مقالات داخلی و خارجی و سمینارهای مرتبط است که به‌منظور پاسخگویی به سؤالات پژوهش به کمک فرم فیش‌برداری و روش کتابخانه‌ای گردآوری و با استفاده از روش استنتاج مبتنی بر تحلیل محتوا تحلیل شده است. در این راستا سه سؤال مورد طرح و بررسی قرار گرفته که عبارت‌اند از مؤلفه‌های سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی شامل چه مواردی است؟ عناصر سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی چه مواردی را در برمی‌گیرد؟ راهکارهای مبتنی بر مؤلفه‌ها و عناصر سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی برای نظام آموزش و پرورش چیست؟ در این تحقیق از میان بیش از مؤلفه‌های اصلی سواد فرهنگی، هشت مؤلفه شناسایی شده و بعد از احصاء و تبیین رسالت و نقش و کارکرد آنها در نظام آموزش و پرورش، راهکارهایی همچون تدوین «ماتریس سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی»، «گفتمان‌شناسی سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی» و طراحی «بانک اطلاعات سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی» ارائه شده است.

واژگان کلیدی: سواد فرهنگی، مؤلفه‌های سواد فرهنگی تمدن نوین اسلامی، نظام آموزش و پرورش.

۱. کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی دانشگاه شاهد

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد

۳. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

ارائه الگوی زن تمدن ساز مبتنی بر رویکرد اسلامی در راستای

تحقق تمدن اسلامی

زهرا صابری خوش اخلاق^۱

چکیده

تمدن اسلامی در مفهوم کلی و غایی خود یعنی اثبات کارآمدی دین اسلام در اداره امور مادی و معنوی ملت ها و پاسخگویی به نظام نیازهای گوناگون بشر و این همان خط کلی نظام اسلامی از ابتدای وقوع انقلاب اسلامی تا حصول به این آرمان خواهد بود. مسئله زن و چالش های پیرامونی آن همواره یکی از اساسی ترین مسائل هر تمدنی به شمار می آمده و الگوهای ارائه شده در این حوزه توسط هر دستگاه فکری تبعات گسترده ای را در عرصه های مختلف زندگی و سیر حرکت تاریخی ملت ها داشته است.

بررسی رویکردهای گوناگون به گستره نقش آفرینی زنان در طول تاریخ، سه الگوی کلان را در این زمینه نشان میدهد: الگوی که در آن زن بدور از هرگونه مداخله مستقیم در تحولات اجتماعی و تنها در محیط خانه تعریف می شود؛ الگوی دومی که در تمدن غرب ارائه شد و آن حضور بدون قید و شرط زنان در اجتماع محور بود و نقش های خانوادگی او نادیده گرفته شد و الگوی سومی از حضور توأمان و موثر زن در خانواده و اجتماع که می تواند ضمن حفظ آرامش و امنیت جسمی و روحی برای زن، رشد و بالندگی فردی او را نیز تأمین کرده و از برکات آن به نفع خانواده و اجتماع و سیر حرکت تاریخی ملت در راستای پیشرفت و صلاح مادی و معنوی استفاده کند. الگوی سوم از نقش آفرینی زنان را الگوی زنی می نامیم که برای نقش آفرینی او افق تمدن سازی نوین اسلامی تجسم شده است.

این الگو که بعد از صدر اسلام در پیروزی انقلاب اسلامی به بهترین شیوه کارآمدی خود را نشان داد بعد از استقرار نظام اسلامی و ادامه روند حرکت جمهوری اسلامی نتوانست خود را بازآفرینی نماید و الگوهای وام گرفته از تمدن غرب و الگوهای حداقلی از حضور زن هریک به نحوی مدیریت بخشی از زنان کشور را به عهده گرفتند و ضمن بروز شکاف در بدنه اجتماعی چالش های وسیعی را برای مردم و نظام اسلامی پدید آورده. این مقاله در نظر دارد ضمن بررسی و آسیب شناسی الگوهای نقش آفرینی زنان و پرداختن به ضرورت های ارائه الگوی نوینی در این حوزه، به مبانی و مولفه های الگوی زن تمدن ساز مبتنی بر رویکرد اسلامی بپردازد. روش تحقیق در این مقاله توصیفی-تحلیلی بوده و از منابع اسنادی و کتابخانه ای استفاده شده است.

واژگان کلیدی: زن، تمدن اسلامی، انقلاب اسلامی، الگوی تمدن ساز.

۱. کارشناس ارشد توسعه اقتصادی و برنامه ریزی دانشگاه علامه طباطبائی و پژوهشگر حوزه زنان و خانواده دانشکده حضرت رینب (س).

تعریف تمدن اسلامی از نگاه قرآن

سمیه خاری آرانی^{۱*}
رقیه خاری آرانی^۲

چکیده

سرگذشت انسان‌ها از معبر تمدن‌ها می‌گذرد و تمدن‌ها در طول تاریخ در شکل‌دهی به هویت بشر، گسترده‌ترین نقش را داشته‌اند. امروزه تمدن، به سند تاریخی فرهنگ ملل تبدیل گشته و از اهمیتی ویژه برخوردار است. تمدن‌ها همواره با فراز و فرود روبه‌رو بوده و به تبع آن در معرض پیچ تاریخ قرار داشته‌اند. هنر تمدن متعالی نیز این بوده است که با توجه به برخی مولفه‌های مهم، توانسته از این پیچ به سلامت بگذرد و حتی مسیر تاریخ را عوض کند.

دین اسلام پس از استقرار، به سرعت توانست بنیان‌گذار تمدن شگرفی در جهان شود؛ به گونه‌ای که تمدن‌های دیگر، از جمله تمدن غربی را وام‌دار خود نماید.

در این مقاله به روش اسنادی و با رویکردی توصیفی - تحلیلی بیان می‌کنیم که تمدن اسلامی دارای چه تعاریف، ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی است و در پایان بیان می‌کنیم چه عللی باعث انحطاط تمدن از دیدگاه قرآن می‌شود.

ضمن توجه به ابعاد مادی و معنوی تمدن‌ها، با نقد تمدن غربی و تأکید بر مادی و تک بعدی بودن آن، تمدن اسلامی جامع‌ترین تمدن‌هاست که دارای روحی سرشار از ایمان است و تمدن اسلامی آن گاه اوج می‌گیرد که به خودباوری برسد. امام امت روح خودباوری را در کالبد جامعه اسلامی دمید و جامعه را با رهبری، خلاقیت، تدبیر و استعداد‌های تازه و کارگشا آشنا ساخت و این روح در تمامی ارکان آن جریان دارد و وجه معنوی و توان انسان‌سازی تمدن اسلامی به‌عنوان مهم‌ترین عنصر آن می‌باشد.

واژگان کلیدی: تمدن، فرهنگ، اسلام، قرآن.

۱. دانشگاه قرآن و حدیث

۲. دانشگاه قرآن و حدیث

خانواده و جایگاه آن در الگوی پیشرفت

صبورا امین فر

چکیده

از آنجا که خانواده همچون هر سازمان اجتماعی دیگر بر زمینه اجتماعی خود اثر خواهد گذارد. میان خانواده و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت یک ارتباط دوسویه وجود دارد. خانواده هم از جمله اهداف الگوی پیشرفت است یعنی در جامعه نمونه مورد نظر الگو، وجود خانواده سالم از جمله اهداف می باشد و از طرف دیگر خود این نهاد یکی از ابزارهای موثر در تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت می باشد. بر این اساس در مقاله حاضر پس از تعریف مفاهیم اصلی، در دو بخش کلی ابتدا در تبیین جایگاه خانواده در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به دو دسته ضرورت های انسان شناختی و ضرورت های جامعه شناختی اشاره می شود همچنین ذات و ماهیت اصلی خانواده از منظر اسلام تعریف می شود به روابطی که ماحصل آن مودت و آرامش است و شاخص های میانی خانواده در چهار مولفه روابط زوجین، تامین معیشت، تربیت و جامعه پذیری در دو لایه حد لازم و حد مطلوب در قالب یک مدل ارائه می گردد. سپس با بهره گیری از محیط شناسی راهبردی خانواده و تحلیل وضعیت موجود خانواده ایرانی، براساس رویکرد تجویزی مدل SWot به تبیین راهبردهای اولیه ای به عنوان گام نخست در جهت حرکت به سوی خانواده مستحکم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در دو محور کلی؛ اصلاح ساختارها و فرهنگسازی پرداخته می شود.

واژگان کلیدی: الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، خانواده اسلامی، الگوی خانواده مطلوب، شاخص های خانواده مطلوب.

جایگاه و نقش تقویت کرامت معلم در شکل گیری

تمدن نوین اسلامی

محسن فراهانی^۱

علی اصغر معینی^۲

چکیده

از آنجایی که ایجاد و شکل گیری یک تمدن اسلامی، بر مبنای تعلیمات مبتنی بر جستجوی علم و ترک تعصبات قومی و مذهبی و اعلام امکان همزیستی با اهل کتاب، و به تعبیر قرآن پاره کردن غل ها و زنجیرهای بسته شده به دست و پا و گردن مردم می باشد، پیامبر اکرم (ص) یارانش را به فراگیری علم و سواد تشویق می کرد و آموزش را شروعی برای رسیدن به تمدنی اسلامی که خود آغازگر آن بود قرار می داد. با این نگاه هدف این مقاله، بررسی جایگاه و نقش تقویت کرامت معلم در شکل گیری تمدن نوین اسلامی است، که محوری ترین عنصر آن فراگیری و آموزشی می باشد که مد نظر پیامبر عظیم الشان اسلام بوده است. این تحقیق از روش توصیفی و تحلیل مفهومی به دنبال پاسخ سوالاتی از این قبیل می باشد که: آیا کرامت موجود معلم می تواند یاریگر شکل گیری تمدن نوین اسلامی شود؟ و شاخص های ایجاد و تقویت کرامت معلم چه می تواند باشد؟ به یقین یافته این پژوهش بیانگر این مطلب است که ضعف کرامت موجود معلم چالش و آسیبی جدی در عدم توفیق شکل گیری این تمدن اسلامی می باشد و یکی از مقدمات ورود به تمدن نوین اسلامی تقویت این کرامت بر مبنای خواسته های علمی و اجتماعی این محورترین قشر آموزه های فراگیران ایجاد این تمدن نوین اسلامی می باشد. بالتلیجه با ایجاد و تقویت کرامت، منزلت یا پایگاه اجتماعی، شان و موقعیت آموزگاران و معلمان فرهیخته بنا می شود و درصدد به دست آوردن یافته هایی مبتنی بر پائین بودن منزلت اجتماعی معلمان از نظر دانش آموزان، وجود رابطه بین عوامل مادی و معنوی خصوصیات حرفه ای و پایگاه اجتماعی معلمان و وجود شواهدی مبنی بر اینکه مشغولان به تحصیل به ندرت اولین انتخاب شغلی خود را معلمی قرار می دهند نخواهد بود و این تصور را قدرت نمی دهد که روند کاهشی در جایگاه و منزلت معلمان اتفاق افتاده و ارتباطی مستقیم و معنادار با پدیده حقارت و حقیرگی ستون بدنه نظام آموزشی کشور پیدا شده است. حقارتی که مصادیق آن به وضوح می تواند قابل رویت باشد. مصادیقی که برگرفته از علل متعدد، که ریشه در عدم صحیح ساختار برنامه ریزی آموزش و پرورش دارد. که اگر چنین نشود پیامدهایی بس گران برای گشایش تمدنی نوین در حوزه اسلامی به بار خواهد آورد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، کرامت، معلم، شاخص ها.

۱. دانشیار دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد

تدوین مدل تربیتی تحقق تمدن نوین اسلامی بر پایه

نظریه پیچیدگی

محسن فراهانی فرمهینی^۱

علی خوش اقبال فرد^{۲*}

چکیده

تحقق هر تمدنی را می توان از زوایای گوناگونی مورد بررسی قرار داد. در این مقاله بر مدل تربیتی پرداخته شده است که به شرط تحقق، دستیابی به تمدن نوین اسلامی را تسهیل نماید. نکته اساسی نگاه به تحقق تمدن در این مقاله، توجه به بازآفرینی آن در عصر حاضر می باشد، عصری سرشار از درهم پیچیدگی ها و درهم تنیدگی ها. از این رو ضمن بررسی نظریه تربیتی اسلام تلاش کرده ایم تا ویژگی های عصر حاضر را به کمک نظریه پیچیدگی مدل سازی کرده و در معماری مدل جدید تربیتی از آن به مثابه ابزار بهره مند کردیم. برای این منظور از روش بررسی اسنادی، مدل سازی و بسط مفهومی و هم چنین تطبیق آراء تربیتی اسلام و آراء تربیتی موجود در حاشیه نظریه پیچیدگی بهره برده ایم. در پایان به مدل مفهومی و منطقی از تربیت نائل آمده ایم که ضمن حرکت در مسیر آراء تربیتی اسلام قدرت فهم زمانه را از دریچه نظریه پیچیدگی یافته است و از این رو قدرت تبیین ارکان درهم تنیده تحقق تمدن را داراست.

واژگان کلیدی: نظریه پیچیدگی، تمدن نوین اسلامی، تربیت تمدنی، مدل سازی تربیتی.

۱. دانشیار گروه فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

نقش نرم افزاری و سخت افزاری آموزش و پرورش در ایجاد

تمدن نوین اسلامی

محسن فرمهینی فراهانی^۱

فاطمه رازی^{۲*}

چکیده

هدف مقاله حاضر تبیین نقش آموزش و پرورش در ایجاد و تحقق تمدن نوین اسلامی است در این راستا سوالات اساسی زیر قابل طرح است: در این مقاله به شیوه روش تحقیق اسنادی (کتابخانه ای) سعی بر آن است تا به اینکه آموزش و پرورش در زمینه نرم افزاری چه نقشی در ایجاد تمدن نوین اسلامی دارد؟ و دیگر اینکه نقش سخت افزاری آموزش و پرورش در ایجاد تمدن نوین اسلامی چیست؟ پرداخته شود. به گفته ی مقام معظم رهبری (مد ظله) خط کلی نظام اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی است برای ایجاد یک تمدن اسلامی - مانند هر تمدن دیگر - دو عنصر اساسی لازم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان؛ که آموزش و پرورش هم در زمینه تولید فکر و هم پرورش انسان نقش بسزایی دارد و برای روشن تر شدن این موضوع بهتر است به نقش نرم افزاری و سخت افزاری آموزش و پرورش در ایجاد تمدن نوین اسلامی پرداخته شود. بر اساس یافته ها هنگامی که از تمدن سخن گفته می شود، مجموع اختصاصات فرهنگی ای در نظر قرار داده می شود که به یک استقرار تاریخی و مدنی در سرزمین خاص انجامیده و در طول تاریخ خود از پویایی و استمرار حول یک محور بنیادین بر خوردار بوده است و آموزش و پرورش به عنوان یکی از عناصر مهم فرهنگ ساز یک سرزمین می تواند تاثیر بسزایی در چگونگی شکل گیری تمدن آن سرزمین داشته باشد آموزش و پرورش کارآمد و پویا آموزش و پرورش است که به جنبه های نرم افزاری آن که شامل: محتوای آموزشی، نوع عملکرد معلمان و عوامل مدرسه، نوع عملکرد دانش آموزان و نوع نگاه والدین دانش آموزان به مدرسه و جنبه های سخت افزاری آموزش که شامل: نوع فضا مدرسه (معماری)، امکانات و تجهیزات آموزشی مورد استفاده برای دانش آموزان است توجه کافی شود که به طور مفصل در اصل مقاله به این موارد پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی: نرم افزار، سخت افزار، آموزش و پرورش، تمدن نوین اسلامی.

۱. دانشیار گروه فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

تمدن سازی اسلامی با تاکید بر نظام تربیتی حکمت متعالیه

اکبر رهنما^۱

مجید خاری آرانی^{۲*}

زهرا علی اکبرزاده آرانی^۳

چکیده

نظام تربیتی، یکی از نظام‌های بنیادین در زندگی اجتماعی و انسانی است که زمینه‌ساز موفقیت انسان در سایر ابعاد است. به همین سبب این نظام از جمله سازه‌های مهم تمدنی به شمار آمده و نقش مهمی در تمدن نوین اسلامی به خود اختصاص داده است. از طرفی با توجه به اهمیت جایگاه تربیت در حیات اخروی و زندگی دنیوی انسان و جایگاه نظام تربیتی اسلام در تمدن اسلامی، تاسیس نظام تربیتی مورد نظر اسلام نیازمند بنانهادن پایه مستحکمی است که ریشه در مبانی اسلامی داشته‌باشد. نگاهی که حکمت متعالیه یا فلسفه صداربی با قواعد خاص خود به هستی و انسان ارائه می‌دهد، می‌توان نظام تربیتی و به تبع آن تمدن نوین مبتنی به آن را به کلی متحول کند. این مقاله با هدف بیان مبانی حکمت متعالیه تمدن نوین اسلامی بر اساس نظام تربیتی با روش توصیفی - تحلیلی (تحلیل اسنادی) به بحث می‌پردازد. از یافته‌های عمده تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: مبانی تربیتی که از حکمت متعالیه متاثر است مبتنی بر واقعیات عینی و معیارهای واقعی در سه حوزه انسان‌شناختی، هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی است و مبانی همچون اصالت دادن به وجود، تشکیکی دانستن وجود، و ذو مراتب دانستن انسان، ترسیم استعداد‌های گوناگون در انسان، دارای حرکت جوهری دانستن به سوی ماهیت متعدد و اهمیت به نقش ولایت در تربیت زمینه ساز تمدن نوین اسلامی را فراهم می‌کند.

واژگان کلیدی: حکمت متعالی، نظام تربیتی، تمدن نوین اسلامی.

۱. دانشیار دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی دکترا دانشگاه شاهد

۳. کارشناسی ارشد مربی دانشگاه علوم پزشکی قم

فلسفه آموزش علوم از نگاه اندیشمندان مسلمان : زمینه ای برای شکل گیری تمدن نوین اسلامی

محمد حسن میرزا محمدی^۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین فلسفه آموزش علوم از نگاه اندیشمندان مسلمان و استنتاج زمینه‌های آن برای شکل گیری تمدن نوین اسلامی، با استفاده از روش تحلیل مفهومی (از نوع تفسیر مفهوم) انجام شده است. بر این اساس، در ابتدا زمینه فلسفه علم به صورت کلی بیان شده، ان گاه رهیافت های علم شناسی در تمدن اسلامی شامل رهیافت های منطقی- فلسفی، تطبیقی، تاریخی، موردپژوهانه و اخلاقی معرفی شدند. در مرحله بعد، آموزش علوم از دیدگاه اندیشمندان مسلمان (فارابی و ابن سینا) در سه منظر کل گرا- وحدت گرا، جزء گرا- تخصص گرا، و ارزش گرا مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفت. در نهایت، با توجه به نگاه اندیشمندان مسلمان به فلسفه آموزش علوم، تعلیم و تربیت ارزش گرای الهی در سه مولفه برنامه درسی، تدریس- یادگیری، و سنجش و ارزیابی برای شکل گیری تمدن نوین اسلامی، صورت بندی و ارائه شده است.

واژگان کلیدی: فلسفه علم، آموزش علوم، اندیشمندان مسلمان، تعلیم و تربیت ارزش گرای الهی، تمدن نوین اسلامی.

جایگاه رویکرد حل مسئله در تعلیم و تربیت تراز

تمدن نوین اسلامی

محسن فرمهینی فراهانی^۱

مهدی رضایی^{۲*}

چکیده

لازمه‌ی تحقق تمدن نوین اسلامی، تربیت افراد تراز می‌باشد که این افراد نتیجه‌ی نظام تعلیم و تربیت می‌باشند. در این پژوهش سعی شده است با تکیه بر مبانی اسلامی، جایگاه یکی از رویکردهای مطرح شده به نام رویکرد مسئله‌محوری را در نظام تعلیم و تربیت مناسب برای دست‌یابی به این تمدن بررسی شود. سؤال اساسی این است که آیا می‌توان از این رویکرد در راستای هدف تصریح شده استفاده کرد؟ و این که ارتباط مکاتب فلسفی مسئله‌محور (مانند پراگماتیسم) با تعلیم و تربیت اسلامی چیست؟ اطلاعات مورد نیاز در این پژوهش به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده و با استفاده از روش تحلیل کیفی جوانب مختلف این سؤال‌ها تحلیل شد و در آخر نتیجه‌گیری شده است که می‌توان از رویکرد مسئله‌محور با قید قیودی مانند ارزش‌مداری مسئله، موضوعیت روش حل مسئله و ... در تعلیم و تربیت تراز تمدن نوین اسلامی استفاده‌های فراوانی برد؛ ضمناً، نتایج حاصله بیانگر این است که نظام تعلیم و تربیت اسلامی با وجود اشتراکاتی با مکاتب مختلف فلسفی، دارای تفاوت‌های بنیادینی با این مکاتب می‌باشد.

واژگان کلیدی: تعلیم و تربیت، تمدن نوین اسلامی، یاددهی - یادگیری، مکاتب فلسفی.

۱. دانشیار علوم تربیتی دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه شاهد

اثرات فضای مجازی بر تربیت دینی و سبک زندگی اسلامی

محمد نبی زاده بابکی^۱

اسد الله زنگویی^۲

علی کشاورز^۳

چکیده

تعلیم و تربیت در زندگی بشر، مهم‌ترین و اساسی‌ترین جنبه زندگی است؛ به‌گونه‌ای که هرگونه انحراف در آن، باعث انحراف در همه امور زندگی می‌شود. گسترش فضای مجازی در حوزه رابطه فرزندان و والدین نیز تغییراتی به وجود آورده است که از جمله آن به کاهش نقش خانواده به‌عنوان مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزند، شکاف نسلی به دلیل رشد فن‌آوری، از بین رفتن حریم بین فرزندان و والدین و ایستادن در برابر یکی از والدین یا هر دو را می‌توان نام برد. هدف از انجام این پژوهش، بررسی آسیب‌ها و ارائه راهکارهای در رابطه با آثار فضای مجازی در تربیت دینی فرزندان است که در آن، آثار و پیامدهای منفی و آسیب‌های فضای سایبری را در رابطه با آداب و اخلاق زندگی خانوادگی مورد بررسی قرار داده و راهکارهایی را جهت مقابله با آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی در تربیت دینی ارائه می‌نماید. اطلاعات این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و جستجو در پایگاه‌ها و منابع اطلاعات علمی اینترنتی گردآوری شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که آسیب‌های فضای مجازی بر تعلیم و تربیت دینی تأثیر گذار بوده، آسیب‌هایی از جمله می‌توان به آسیب‌های اخلاقی و پزشکی، استحاله شدن ارزش‌ها، نقض حریم خصوصی افراد، اعتیاد روانی به اینترنت، بحران هویت و اختلال در شکل‌گیری شخصیت، محتوای نامناسب گروه‌های سنی، انحرافات اخلاقی و جنسی، تأثیر هویت واقعی بر شکل‌گیری هویت مجازی، انزوا و دور ماندن از محیط‌های واقعی اجتماع و... اشاره نمود؛ که راهکارهای پیشنهادی در این زمینه و دستیابی به فضای مجازی سالم ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: فضای مجازی، تربیت دینی، مدارس، فرزندان، آسیب‌های شناسی، سبک زندگی.

۱. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه بیرجند و طلبه حوزه علمیه تهران

۲. دکترای فلسفه تعلیم و تربیت، استادیار و مدیر گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

۳. دانشجوی دکتری علوم تربیتی دانشگاه شاهد

تعلیم و تربیت و جایگاه زن در ترویج و پیشبرد سبک

زندگی اسلامی

محمد نبی زاده بابکی^۱

اسد الله زنگویی^۲

علی کشاورز^۳

چکیده

خانواده مهم‌ترین نهاد تأثیرگذار در رشد، تعادل و شکوفایی افراد جامعه می‌باشد، توجه به این نهاد و بررسی راهکارهای مدیریت این نهاد می‌تواند اولویت اصلی اندیشه‌های بشر باشد. زن به دلیل نقش خاصی که در دستگاه خلقت بر عهده دارد، به سرمایه‌های درونی بس گران‌بهایی مجهز است که جامعه بشری در رشد خود نیازمند این ارزش‌ها است. در شرایطی که دشمنان از طریق جنگ نرم به دنبال تزلزل در بنیان خانواده هستند، رهبر معظم انقلاب با رهنمودهای حکیمانه، موضوع سبک زندگی را مطرح کردند و آسیب‌شناسی و توجه به سبک و فرهنگ زندگی را ضروری خواندند. زن در سبک زندگی دینی مورد توجه قرار گرفته است و نقش او در خانواده به عنوان زن نمونه اسلامی نقشی انکارناپذیر خواهد بود. لذا در این مقاله تعلیم و تربیت و جایگاه زن در ترویج و پیشبرد سبک زندگی دینی مورد بررسی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: دین، قرآن، زن، سبک زندگی، تعلیم و تربیت.

۱. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه بیرجند و طلبه حوزه علمیه تهران

۲. دکترای فلسفه تعلیم و تربیت، استادیار و مدیر گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

۳. دانشجوی دکتری علوم تربیتی دانشگاه شاهد

مشخصه‌های کودک طراز تمدن نوین اسلامی

نرگس جدا^۱

چکیده

دوران کودکی، دوران مهمی در زندگی آدمی به حساب می‌آید که رویدادهای آن، نقش مهمی در چگونگی حیات در دوره‌های بعدی زندگی فرد دارد. در حقیقت لازمه پی بردن به نقش و اهمیت دوران کودکی، در گروه نگاه هر مکتب به انسان است؛ در انسان‌شناسی هر مکتب نیز ضروری است کودک طراز از نگاه آن مکتب بررسی شود.

با توجه به اینکه یکی از آسیب‌های تمدن غرب که درگیر جامعه ما نیز شده است فردگرایی می‌باشد، کودکان نیز متأثر از فضای خانواده‌ها به شدت خودمحمور شده‌اند لذا لازم است کودک طراز فردی باشد که از این آسیب اجتماعی به دور باشد.

به منظور تدوین مشخصه‌های «کودک طراز» تمدن نوین اسلامی، ابتدا باید ویژگی‌ها و مولفه‌های انسان طراز این تمدن در انسان‌شناسی اسلامی و قرآنی با استفاده از روش تحلیل مضمون استخراج شود که در نگاه کلی انسانی است متدین، اندیشه‌ورز و خلاق، با اخلاق و با ادب، اهل علم و دانش، سالم از لحاظ جسمی و روحی. سپس مولفه‌های کودک طراز با استفاده از روش بسط مفهومی تعیین می‌گردد. در این روش با مفروض انگاشتن مولفه‌های انسان طراز تلاش می‌شود این مفهوم در عرصه‌ای دیگر بسط یابد.

براین اساس برخی از ویژگی‌های کودک طراز عبارتند از مومن، دارای معرفت توحیدی، متأدب (رعایت‌کننده ادب حضور)، توانایی تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری فردی و اجتماعی.

واژگان کلیدی: کودک طراز، انسان طراز، تمدن نوین اسلامی، انسان‌شناسی اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری، علوم تربیتی گرایش برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه خوارزمی

نقش و جایگاه دانشگاه در تمدن نوین اسلامی

زهرا محمدی^۱

چکیده

تمدن تلاش برای خواسته‌ها در جهت داشته‌هاست. جامعه متمدن یک جامعه رضایت‌مند است زیرا در آن به خواسته‌های بیش‌تری پاسخ داده می‌شود. با توجه به نامحدود بودن خواسته‌های جوامع و محدودیت داشته‌های آن‌ها، پژوهش حاضر با روش تحلیل اسنادی در پی پاسخ به این سوال است که چگونه می‌توان به تمدنی نوین و رضایت‌مندی جامعه دست یافت. هدف اساسی این پژوهش مطالعه جایگاه علم و دانشگاه و نقش دانشگاهیان در ساختن تمدن نوین اسلامی است.

از آنجا که خواسته‌ها و داشته‌های هر جامعه‌ای متفاوت از دیگری است، لذا برای تمدن‌سازی ابتدا باید هویت بومی و اسلامی خود را شناخته و امکانات، توانایی‌ها و اهدافمان را مورد بررسی قرار دهیم. از جمله مولفه‌های مهم و ارزش‌مندی که دین اسلام برآن تاکید دارد، علم است که می‌تواند پاسخگوی نیازهای بشری باشد و پیشرفت جامعه را فراهم سازد.

نهاد علم و دانشگاه به‌عنوان مهم‌ترین نهاد فرهنگی جامعه است که وظیفه تولید علم و دانش و انتقال آن را به‌عهده دارد. انجام این مهم مستلزم تغییر هدف دانشگاه از انتقال و انتشار معلومات غربی به تمدن‌سازی براساس هویت ایرانی اسلامی و تولید دانش بومی به‌خصوص در حوزه علوم انسانی است. بنابراین با جذب نیروهای متعهد و متخصص توأم با تلاش زیاد نه تنها می‌تواند به تولید و توسعه علم و کاربردی شدن آن به منظور رفع نیازهای جامعه بپردازد بلکه با آموزش و تربیت نیروهای زبده و معتقد به ادامه مسیر، انتظار می‌رود که دریچه‌ای به‌سوی تمدن نوین اسلامی گشوده شده و پیشرفت و توسعه جامعه حاصل گردد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی؛ علم و دانشگاه؛ رضایت‌مندی؛ پیشرفت جامعه.

۱. استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور

واکاوی مؤلفه های تربیت سیاسی از منظر ملا احمد نراقی و نقش آن در تحقق تمدن نوین اسلامی

محسن فرمهینی فراهانی^۱

نجمه احمدآبادی آرانی^۲

حمید احمدی هدایت^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، واکاوی مؤلفه های تربیت سیاسی از منظر ملا احمد نراقی و نقش آن در تحقق تمدن نوین اسلامی است. این پژوهش، به روش تحلیلی و بررسی متون و با رویکرد نظری، دیدگاه های ملا احمد نراقی را در این زمینه مورد بحث و بررسی قرار داده است. یافته های مقاله دلالت دارد بر اینکه، نراقی در سرتاسر آثارش لحظه ای از توجه به تربیت سیاسی غافل نبود و حتی موضوعاتی را که در رساله های خودش به شکل آرای اخلاقی و تعلیم و تربیت بروز می دهد باید برآمده از این اندیشه باشد که با سیاست پیوند داشته باشد. از مؤلفه های اساسی تربیت سیاسی ملا احمد نراقی میتوان مواردی همچون لزوم اجتماعی و مدنی بودن انسان، ولایت فقیه، شریعت معیار حکومت، آزادی، برابری و عدالت، استقلال، قانون و... را اشاره نمود که آرای ایشان در شکل گیری تمدن نوین اسلامی خصوصا در ابعاد سیاسی میتواند نقش مهمی ایفا کند.

واژگان کلیدی: ملا احمد نراقی، تربیت سیاسی، تمدن نوین اسلامی.

۱. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه پیام نور تهران

۳. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

تحلیل اهمیت و جایگاه میان‌رشته‌ای تعلیم و تربیت در

تمدن نوین اسلامی

سولماز نورآبادی^۱

چکیده

از آنجایی که یکی از راهبردهای کلان نظام آموزشی، نهادینه کردن نگاه یکپارچه به فرآیند تعلیم و تربیت با رویکرد تعالی‌بخشی در کلیه مؤلفه‌های نظام تعلیم و تربیت است، توجه به مفهوم تعلیم و تربیت و بهره‌مندی از نقش میان‌رشته‌ای آن در کاربست مبانی تربیتی اسلامی اهمیت فراوانی دارد. هدف نهایی تعلیم و تربیت به عنوان یکی از حوزه‌های میان‌رشته‌ای معرفت بشری، در جمهوری اسلامی ایران، دستیابی به "حیات طیبه" است و فرهنگ دینی حاکم بر انسان، در همه شئون زندگی او ریشه می‌دواند. همچنین با توجه به ماهیت پیچیده انسان و به تبع آن، پیچیدگی و گستردگی تعلیم و تربیت، پرداختن به مسائل مطروح از حوزه یک رشته خاص، خارج است و لذا بهره‌گیری از رویکرد میان‌رشته‌ای در تعلیم و تربیت ضروری است. بنابراین لازم است تدابیری اندیشیده شود که تمامی امورات تربیتی با نگاه میان‌رشته‌ای، منطبق با آموزه‌های دین مبین اسلام و کتاب آسمانی قرآن کریم باشد. در این راستا گام‌های طرح‌ریزی شده میان‌رشته‌ای جهت دستیابی به این هدف متعالی، نقش باارزشی دارد. جهت دستیابی به پاسخ سؤالات پژوهشی از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. اینک: واژه "حیات طیبه" و "تعالی" در قرآن کریم به چه معنا است؟ و ماهیت میان‌رشته‌ای تعلیم و تربیت چه نقشی در دستیابی به کمال مطلوب در تمدن نوین اسلامی دارد؟ یافته‌های پژوهش حاکی از این است که: بهره‌مندی از نگاه میان‌رشته‌ای به تعلیم و تربیت، بسترسازی لازم را فراهم می‌آورد تا آموزش با محوریت تعالیم اسلامی به فرایندی فعال، پویا و مؤثر تبدیل گردد. رابطه میان‌رشته‌ای هم در حوزه‌های نظری و هم در حوزه‌های عملی تعلیم و تربیت و تمدن نوین اسلامی می‌تواند وجود داشته باشد. و الزامی است که در تعلیم و تربیت از این مفاهیم الگو گرفته و انسانی که اشرف موجودات بر روی زمین است از این ویژگی‌های خدایی بهره‌مند شود.

واژگان کلیدی: تعلیم و تربیت- رویکرد میان‌رشته‌ای- تمدن نوین اسلامی- حیات طیبه- تعالی.

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد

تأثیر سبک زندگی اسلامی در تربیت دینی

کبری خواجه پور^{۱*}

عباسعلی امیری^۲

چکیده

دین اسلام بیش از هر دین و مکتب دیگری، به تربیت اهمیت داده است. در تربیت، تربیت دینی از جایگاه رفیعی برخوردار است. بین تربیت دینی و سبک زندگی رابطه تنگاتنگی وجود دارد. تربیت، تغییر هدفمند پایدار است که به سبک زندگی می انجامد. تربیت صحیح مبتنی بر فطرت، سبک زندگی مطلوب و حیات طیبه جاوید که همان سبک زندگی اسلامی است را می سازد بدون شک خانواده، محلی است که در آن ارزشهای اخلاقی، باورهای دینی و هنجارهای اجتماعی از والدین به فرزندان منتقل می شود و زمینه ی تربیت دینی آنان فراهم می گردد. از این رو می توان ادعا کرد که سبک زندگی دینی خانواده، برای تربیت دینی فرزندان از قابلیت و ظرفیت بسیار بالایی برخوردار است. در محیط خانواده ای که به سبک دینی زندگی می کنند، پدر و مادر نخستین الگوها و نمونه هایی هستند که کودک، ارزشهای اخلاقی و دینی و سایر درسهای زندگی را از آنها فرا می گیرد. اگر والدین خود الگویی عملی در این زمینه باشند، در پابندی کودکان به انجام فرائض دینی بسیار موثر است. تربیت دینی به دنبال برانگیختن شوق و رغبت خداپرستی در فرد است تا او به کارکردهای سازنده و نشاط آفرین دین در زندگی پی ببرد. وظیفه والدین در زمینه ی تربیت دینی کودکان این است که کنجکاو و شوق حقیقت جویی آنها را نسبت به شیرینی دینداری افزایش دهد. در راه رسیدن به این هدف باید از هرگونه آموزش های تحمیلی و انتقال مستقیم مطالب و مفاهیم دینی بدون آمادگی قبلی کودک پرهیز کرد زیرا که در تربیت دینی باید نیاز درونی کودکان و نوجوانان را برانگیزیم تا زمین دلشان مستعد پذیرش بذر ایمان شود. در خانواده ای که سبک زندگی اسلامی حاکم است و محیط برای تربیت آماده است، کودکان به روش دینی تربیت می شوند و این تربیت فردی نمود اجتماعی می یابد که نتیجه آن استحکام جامعه میباشد. بنابراین حرکت در جاده تعلیم و تربیت دینی، مثل حرکت در مسیری پرفراز و نشیب است که سرانجام به قله ای مرتفع منتهی می شود.

واژگان کلیدی: سبک زندگی - تربیت دینی - خانواده

۱. کارشناسی ارشد. مربی. گروه معارف. دانشگاه آزاد اسلامی واحد باغملک

۲. کارشناسی ارشد. مربی. گروه معارف. دانشگاه آزاد اسلامی واحد باغملک

نقش و جایگاه فتوت نامه ها در تحقق تمدن نوین اسلامی

حسام بایرامی تبریزی^۱

چکیده

دوران درخشان جامعه متمدن اسلامی بی شک در کنار صنعت، اقتصاد و سیاست متمدن به جامعه ای متمدن هم نیاز خواهد داشت. عنصری که جهان غرب، گرچه داعیه آن را داشت و ادعا می کرد که این جامعه را بنا نهاده است، اما پس از گذشت سالها نشانه‌ی افول اخلاق و فرهنگ و البته معنویت در آن به وضوح مشاهده می شود. جامعه اهل فتوت به همراه فتوت نامه های که به عصر امروز عرضه می کند، می تواند برای جامعه مسلمان عصر تمدن نوین اسلامی نقش پیر و مرشدی را ایفا نماید که در طول سالیان دراز روش های مشخصی را در حیطة گفتار، رفتار و کردار به کار بسته و تجربه کرده است و اکنون در سدد آن است که این پیشنهادات را به مخاطب خویش ارائه کند. بنابر یافته های پژوهش تمامی اسناد به جا مانده از اهالی فتوت یا همان فتوت نامه ها به طرز بسیار قابل توجهی با شریعت اسلامی و سنت پیامبر و سیره اهل بیت در هم تنیده هستند. سوال این پژوهش اینجاست که فتوت نامه ها چگونه می توانند در دوران تمدن نوین اسلامی به سلامت اجتماعی جامعه مسلمان کمک کنند و در حقیقت سوال ما این است که نظام ارزشی پیشنهادی اهل فتوت برای جامعه متمدن چیست؟

هدف پژوهش حاضر واکاوی فتوت نامه های جوانمردان ایرانی و تبیین نقش آموزه های آنها در ارائه یک نظام ارزش به جامعه متمدن اسلامی است. این تحقیق به روش اسنادی و کتابخوانه ای انجام شده است و جامعه تحقیق شامل فتوت نامه های تصحیح شده از قرن ۵ تا ۱۳ هجری است. یافته ها نشان می دهد که فتوت نامه ها به دلیل پرداختن به سیره اهل بیت و داستان بزرگان، پیامبران و اولیای الهی می توانند به عنوان دستور العمل زندگی اجتماعی به نیکی مورد توجه قرار بگیرند و ارزش هایی مانند وفای به عهد، محبت به آحاد مردم و دست گیری از ایشان، پرده داری و رازپوشی و غیره را به جامعه متمدن پیشنهاد کنند؛ دستوراتی که به دلیل متضمن شدن با لزوم پرداختن به تهذیب نفس در کنار ذکر فراوان خداوند کاملا با آموزه های اسلام همخوانی دارند، گرچه در برخی نسخه ها داستان ها و یا سخنان خلاق واقع به ائمه و یا افرادی نسبت داده شده است که بسیار ناچیز است.

واژگان کلیدی: فتوت نامه، ارزش های اجتماعی و فردی، تمدن نوین اسلامی، فتوت و جوانمردی.

۱. دانشجوی رشته فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

نقش نرم افزاری و سخت افزاری آموزش و پرورش در ایجاد

تمدن نوین اسلامی

محسن فرمهینی فراهانی^۱

فاطمه رازی^۲

چکیده

هدف مقاله حاضر تبیین نقش آموزش و پرورش در ایجاد و تحقق تمدن نوین اسلامی است در این راستا سوالات اساسی زیر قابل طرح است: در این مقاله به شیوه روش تحقیق اسنادی (کتابخانه ای) سعی بر آن است تا به اینکه آموزش و پرورش در زمینه نرم افزاری چه نقشی در ایجاد تمدن نوین اسلامی دارد؟ و دیگر اینکه نقش سخت افزاری آموزش و پرورش در ایجاد تمدن نوین اسلامی چیست؟ پرداخته شود. به گفته ی مقام معظم رهبری (مد ظله) خط کلی نظام اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی است برای ایجاد یک تمدن اسلامی - مانند هر تمدن دیگر - دو عنصر اساسی لازم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان؛ که آموزش و پرورش هم در زمینه تولید فکر و هم پرورش انسان نقش بسزایی دارد و برای روشن تر شدن این موضوع بهتر است به نقش نرم افزاری و سخت افزاری آموزش و پرورش در ایجاد تمدن نوین اسلامی پرداخته شود. بر اساس یافته ها هنگامی که از تمدن سخن گفته می شود، مجموع اختصاصات فرهنگی ای در نظر قرار داده می شود که به یک استقرار تاریخی و مدنی در سرزمین خاص انجامیده و در طول تاریخ خود از پویایی و استمرار حول یک محور بنیادین بر خوردار بوده است و آموزش و پرورش به عنوان یکی از عناصر مهم فرهنگ ساز یک سرزمین می تواند تاثیر بسزایی در چگونگی شکل گیری تمدن آن سرزمین داشته باشد آموزش و پرورش کارآمد و پویا آموزش و پرورش است که به جنبه های نرم افزاری آن که شامل: محتوای آموزشی، نوع عملکرد معلمان و عوامل مدرسه، نوع عملکرد دانش آموزان و نوع نگاه والدین دانش آموزان به مدرسه و جنبه های سخت افزاری آموزش که شامل: نوع فضا مدرسه (معماری)، امکانات و تجهیزات آموزشی مورد استفاده برای دانش آموزان است توجه کافی شود که به طور مفصل در اصل مقاله به این موارد پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی: نرم افزار، سخت افزار، آموزش و پرورش، تمدن نوین اسلامی.

۱. دانشیار گروه فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

چالش ها و فرصت های رسانه های نوین در نظام

برنامه ریزی درسی تمدن نوین اسلامی

علی جلالزاده^۱

چکیده

نظام برنامه ریزی درسی در برگزیده موضوعاتی چون برنامه های درسی (مثل کتاب و...)، روشهای تدریس، ارزشیابی برنامه های درسی و تحصیلی، تدوین محتوا و فناوریهای آموزشی و فعالیتهای فوق برنامه و منابع آموزشی یا (منابع آموزشی غیررسمی) مجلات، رسانه های شنیداری و دیداری (مجلات، فیلم، سی دی و دی وی دی و...) می شود. حال با توجه به اینکه جوامع غربی با تغییر روز افزون به سمت جامعه الکترونیک و استفاده از رسانه های نوین الکترونیکی و مجازی در حرکت هستند و استفاده و به روز بودن در این سطح در تمدن نوین اسلامی در امر تعلیم و تربیت بسیار حائز اهمیت است.

لذا نظام برنامه ریزی درسی ما نیازمند یک بازنگری جدی در حوزه نرم افزار و سخت افزار و تکنولوژی های جدید می باشد تا در تمدن نوین اسلامی نه تنها دچار عقب ماندگی نشویم بلکه پیشاپیش جوامع غربی، با بکارگیری از این ابزارها از تاثیرگذاری بیشتری بهره بگیریم.

رسانه های نوین هم فرصت و هم آسیب و چالش محسوب می شوند همانطور که افراد از این فضا وامکانات در امر ارتباطات استفاده می کنند ما هم با استفاده از این رسانه های نوین هم در هزینه و هم در وقت و هم در آموزش نحوه و کاربردهای بهتر این فضاهای رسانه ای و هم در کم کردن فاصله یادگیرنده و آموزش دهنده و هم در ایجاد امکان قابل دسترس بودن محتوا و آموزش دهنده در تمام نقاط و در هر زمان و مزایای زیست محیطی و ... که از مزایای استفاده این رسانه های نوین الکترونیکی و مجازی در نظام برنامه ریزی درسی است بهره بگیریم.

اما در نظام برنامه ریزی درسی نوین اسلامی هنوز فرصت ها و چالش های آن نهادینه و فرهنگ سازی نشده است.

برای انجام این مطالعه از طریق استنادی به بررسی مبانی نظری و ادبیات پژوهشی موجود در موضوع این مقاله پرداخته شده است.

در مقاله حاضر بر آنیم که به بررسی تحلیلی نقش رسانه های نوین الکترونیکی و مجازی در نظام برنامه ریزی درسی پرداخته و فرصت ها و چالش های آن را در تمدن نوین اسلامی مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم.

واژگان کلیدی: رسانه های نوین، فناوری اطلاعات و ارتباطات، چالش، فرصت، مدارس هوشمند، برنامه ریزی درسی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه شاهد تهران

تأثیر مسجد تراز در تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر

مقام معظم رهبری

آیت الله دکتر حسین ردایی^۱

حسن زالی^۲

چکیده

تمدن نوین اسلامی به عنوان یک آرمان و هدف بلند مدت در جامعه اسلامی مطرح می باشد که ریشه در صدر اسلام دارد به طوری که از ابتدای ظهور اسلام توسط رسول اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) و دیگر اهل بیت علیهم السلام نوید اقامه قسط و عدل در جامعه به عنوان تمدن موعود یا همان تمدن نوین اسلامی را داده اند. مسجد تراز اسلامی به عنوان نهادی با ویژگیهای ممتاز و ظرفیتهای بالا، نقش بسیار موثری در تحقق تمدن نوین اسلامی دارد. ظرفیتهای مسجد تراز اسلامی (مسجد نمونه)، به اندازه ای قابل توجه و وسیع است که نیازه واکاوی و توجه ویژه دارد. زیرا علاوه بر اینکه به عنوان جایگاه ویژه ای برای عبادت مطرح است، می تواند به عنوان دانشگاهی جامع و تراز در تحقق تمدن نوین اسلامی موثر باشد.

البته در همین راستا مقالات و کتابهای گوناگونی به رشته تحریر درآمده است که در آنها، به طور جداگانه جایگاه مسجد در اسلام و آثار آن و همچنین تمدن اسلامی بررسی شده است. اما غرض در این تحقیق عبارت از ارتباط بین این دو موضوع و تأثیر مسجد تراز در تحقق تمدن نوین اسلامی می باشد. چرا که مسجد تراز اسلامی می تواند در احیای تمدن نوین اسلامی با استفاده از ابزارهای نوین و ارتباط جمعی، ویژگیهای تمدن نوین اسلامی از قبیل: وحدت، سبک زندگی اسلامی، فرهنگ مشورت؛ مسولیت پذیری، فقر زدایی و ایمان رادر جامعه نهادینه کند و آنگاه جامعه اسلامی با بهره گیری از قابلیت های مساجد تراز در جوامع اسلامی، می تواند در تحقق تمدن نوین اسلامی در عصر غیبت؛ بهره لازم و کافی را استمداد نماید.

واژگان کلیدی: مسجد، تراز، جامعه اسلامی، تمدن اسلامی.

۱. مدرس حوزه و هیات علمی دانشگاه شاهد

۲. سطح سه (کارشناسی ارشد) حوزه علمیه

تبیین نقش اصل تربیتی تولی و تبری در تحقق تمدن نوین اسلامی (با تاکید بر دیدگاه های مقام معظم رهبری آیت الله خامنه ای)

محمد دارایی^۱

محسن فرمهینی فراهانی^۲

اکبر رهنما^۳

چکیده

تولی و تبری به فرموده پیغمبر گرامی اسلام، دستگیره محکم ایمان است و با توجه به اهمیت فراوانی که قرآن کریم برای آن قائل است، کلیات آن مورد قبول همه مذاهب اسلامی بوده و تأثیرات مهمی - با توجه به اهمیتی که به آن داده شده - بر همه جنبه های زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان گذاشته است. این اصل تربیتی بعنوان یکی از مهمترین فروع دین اسلام در جهت دهی به تربیت انسانها نقش کم نظیری دارد. حضرت آیت الله خامنه ای از همان ابتدای رهبری خویش خط سیر انقلاب اسلامی را رسیدن به تمدن نوین اسلامی معرفی نموده اند؛ و در تبیین شاخص ها و مقتضیات این تمدن، بارها و بارها تربیت اسلامی با محوریت تبری و تولی را مطرح نموده اند. هدف اصلی تحقیق حاضر، تبیین نقش تولی و تبری در شکل گیری تمدن نوین اسلامی با توجه به دیدگاه های آیت الله خامنه ای است. برای نیل به این هدف، سه سوال پژوهشی به شرح زیر تنظیم شده است: ۱. اصل تربیتی تولی و تبری چه مختصاتی دارد؟ ۲. اصل تربیتی تولی و تبری چه نقشی در شکل گیری تمدن نوین اسلامی دارد؟ ۳. دیدگاه حضرت آیت الله خامنه ای در تثبیت این اصل تربیتی بعنوان یکی از مقدمات شکل گیری تمدن نوین اسلامی چیست؟ برای پاسخگویی به سوالات مطرح شده، از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده و نتایجی از این دست حاصل شده است: - اصل تربیتی تولی و تبری یکی از مهمترین اهداف تمدن نوین اسلامی یعنی رسیدن مسلمانان به ایمان کامل را فراهم می نماید؛ همچنین این اصل، تربیت سیاسی جامعه را که یکی از مقدمه های شکل گیری تمدن نوین اسلامی است، فراهم می نماید. نتیجه دیگر اینکه: تولی و تبری همه جانبه بعنوان یک اصل تربیتی باید در بخش نرم افزاری تمدن، اجرایی گردد تا باعث رستگاری جامعه اسلامی شود.

واژگان کلیدی: اصل تربیتی تولی و تبری، تمدن نوین اسلامی، آیت الله خامنه ای.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد

۲. دانشیار فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد

۳. دانشیار فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد

معلم تمدن‌ساز، معمار هندسه‌ی تمدن نوین اسلامی

جواد محمدیان^۱

چکیده

جامعه در هر دوره می‌کوشد شهروندان امروز و فردای خود را، متناسب با مقتضیات زمانی، به مهارت‌هایی مجهز نماید که منجر به نقش‌آفرینی موثر آنان، در عرصه‌های مختلف علمی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی گردد. وقوع انقلاب اسلامی، تحقق آرمان متعالی «تمدن نوین و بین‌المللی اسلامی» را نوید می‌داد. اگر تحقق این مهم، دارای الزاماتی در حوزه‌های مختلف جامعه باشد، به طور حتم، یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین ارکان آن، آموزش و پرورش و معلمان به عنوان کارگزاران نظام تعلیم و تربیت می‌باشند. پژوهش حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام شد و هدف از آن بررسی نقش معلمان در ایجاد تمدن نوین اسلامی، به وسیله‌ی تربیت سیاسی و اجتماعی دانش‌آموزان امروز و شهروندان فردای این تمدن بود. این پژوهش با اشاره به جایگاه رفیع معلمان در معماری هندسه‌ی تمدن نوین اسلامی به وسیله‌ی تربیت سیاسی و اجتماعی دانش‌آموزان، نتیجه می‌گیرد که تمدن نوین اسلامی در واقع فرآورده‌ی تربیت سیاسی و اجتماعی دانش‌آموزان است و معلمان در شکل‌دهی عناصر لازم برای تحقق تمدن نوین اسلامی، از طریق نقش‌آفرینی در فرآیند توسعه‌ی سیاسی و اجتماعی دانش‌آموزان و همچنین فرآیند جامعه‌پذیری آنان، تاثیرگذار می‌باشند و بدین وسیله نظام اسلامی را در شکل‌دهی آینده‌ی مطلوب خود، که همان تمدن نوین و بین‌المللی اسلامی است یاری می‌دهند.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، تربیت سیاسی و اجتماعی، معلم، توسعه‌ی سیاسی و اجتماعی، تمدن‌سازی.

۱. دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی شهید رجایی تربت حیدریه

بررسی مبانی و شاخصه های فرهنگ اسلامی در ترسیم

تمدن نوین اسلامی

اصغر طهماسبی بلداجی^۱

چکیده

فرهنگ اسلامی مجموعه ای از باورها و ارزش ها و باید ها و نبایدهایی است که از دو منبع قرآن و عترت سرچشمه می گیرد. اصول کلی و شاخصه های فرهنگ اسلامی عموماً در آیات قرآن بیان شده و جزئیات آن توسط معصومین (ع) تبیین گردیده است. از منظر قرآن کریم مبانی فرهنگ اسلامی، اصول اعتقادی می باشند که به زندگی معنای اسلامی بودن را می دهند به گونه ای که حد و مرز فرهنگ اسلامی با فرهنگ غیر اسلامی، از همین مبانی مشخص می شود. اهمیت این مبانی تا آنجاست که فقدان آن ها با وجود برخی از شاخصه های فرهنگ اسلامی، به معنای فرهنگ غیر اسلامی است؛ بر همین اساس شاخصه های فرهنگ اسلامی نیز مبتنی بر این باورها می باشند. شاخصه های فرهنگ اسلامی در ابعاد مختلف، زندگی فردی و اجتماعی را تحت تاثیر قرار می دهند و در حوزه های متعدد زمینه پویایی و کمال فرد و جامعه را فراهم می کنند. به لحاظ نگرش قرآنی، مبانی فرهنگ اسلامی در حیطه ایمان و شاخصه های آن در حیطه عمل صالح قرار می گیرند. نگارنده مبانی فرهنگ اسلامی را در سه محور: خداباوری، آخرت محوری و ولایت پذیری مورد بررسی قرار داده؛ همچنان که شاخصه های فرهنگ اسلامی را در ابعاد فردی، رفتاری، اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی بیان داشته است؛ نتیجه آن که، فرهنگ اسلامی با محوریت مبانی مهم الهی بودن، به تمام جوانب زندگی فردی و اجتماعی در تمامی حیطه ها سمت و سو می دهد و با ارائه رویکردها و مولفه های خاص؛ کمال و سعادت فرد و جامعه را فراهم می کند. در این میان دو عنصر تبیین صحیح و اجرای دقیق در نهادینه سازی فرهنگ اسلامی نقش مهمی دارند.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، تمدن نوین اسلامی، فرهنگ اسلامی، مبانی، شاخصه ها.

حیات طیبه هدف غایی تربیت در تمدن نوین اسلامی

مریم تقی‌زاده^۱

مریم پایازاده^۲

مولود سعوه^۳

چکیده

هدف کلی پژوهش معرفی حیات طیبه به عنوان هدف غایی تربیت انسان در تمدن نوین اسلامی است. تمدنی که جامعه انسانی آن بر اساس این ویژگی بنا شده باشد مایه تداوم و استمرار آن می‌شود. روش تحقیق باتوجه به موضوع، از نگاه تحلیلی، روش توصیفی-تحلیلی است. با توجه به ویژگی‌ها و فرهنگ اصیل اسلامی، با عنایت به شمول مراتب حیات طیبه و گستردگی ابعاد آن و قابلیت تحقق عینی جلوه‌های آن در تمدن نوین اسلامی، می‌توانیم حیات طیبه را مصداق قابل تحقق همه مفاهیم ناظر به غایت زندگی برای هر انسان طبیعی سالم و خردمند باقی بر اصل فطرت بدانیم. حیات طیبه برترین نوع حیات است و یکی از جنبه‌های متمدن بودن انسان در همه عصرها است.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، حیات طیبه، هدف غایی، تمدن نوین اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد تهران

۲. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد تهران

۳. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد تهران

اصول تربیت سیاسی در تمدن نوین اسلامی از منظر قرآن

محمد رضا یوسفی^۱

سید عباس موسوی^{۲*}

سید علی موسوی^۳

چکیده

«تربیت سیاسی» از گذشته‌های بسیار دور برای حفظ و بقای نظام مورد توجه حکومت‌ها بوده است و از سوی دیگر نهضت‌های آزادی بخش و عدالت‌خواهانه نیز نیازمند آن می‌باشند. این مهم محتاج الگوی نظاممند است. ارائه تربیت سیاسی نظاممند سالهاست که در غرب مورد توجه است؛ اما با وجود تفاوت دو دیدگاه انسان‌مدار غربی و توحیدمدار اسلام و قرآن، تاکنون بطور مستقیم و جامع به بحث تربیت سیاسی از منظر قرآن کریم که منجر به ارائه یک الگوی مبتنی بر اصول قرآنی باشد صورت نگرفته است. از سوی دیگر، تمدن نوین اسلامی در تمامی عرصه‌های خود نیازمند چارچوب صحیح بر مبنای آموزه‌های اسلامی می‌باشد. یکی از عرصه‌های مهم تمدن نوین اسلامی، «تعلیم و تربیت» است. «تربیت سیاسی» از ساحت‌های مهم «تربیت» است که دارای اصول خاصی است. بدین‌روی در پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی به بررسی «نظر قرآن کریم درباره اصول تربیت سیاسی» با رویکرد تمدن نوین اسلامی پرداخته شده است. برای رسیدن به این هدف، قرآن به عنوان نخستین و مهم‌ترین منبع و آنگاه از دستاوردهای مفسران و قرآن‌پژوهان برتر در این حوزه و دو حوزه تربیت و سیاست به عنوان مؤید بهره برده شده است. در این پژوهش، تأکید بر نظام‌مندی تربیت سیاسی شده است. برای همین، اصول تربیت سیاسی بر پایه‌ی مبانی و با نگاه به اهداف، به فهم اصول و بایدهای کلان پرداخته است. این تحقیق اصول تربیت سیاسی را شامل: اصل توحیدمحوری، اصل ولایت‌مداری، اصل خردگرایی، اصل عدالت‌خواهی، اصل مشارکت‌جویی، اصل عزت‌بخشی و اصل آزادی سیاسی تبیین نموده است.

واژگان کلیدی: تربیت، تربیت سیاسی، اصول، اصول تربیت، تمدن، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی.

۱. دکتری قرآن و مدیریت (جامعه‌المصطفی العالمیه)

۲. دانش‌پژوه دکتری فقه تربیتی (جامعه‌المصطفی العالمیه)

۳. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی (جامعه‌المصطفی العالمیه)

هدف و مبنای حقوق در مکاتب حقوقی غرب و مکتب

حقوقی اسلام

علی اکبر جعفری ندوشن^۱

چکیده

یکی از مهم ترین پرسش های بنیادین در رشته های علوم انسانی و از جمله دانش حقوق، پی جویی مبنا و هدف این دانش نظری است چنانکه درک مفاهیم، ساختار و کارکردهای این علم و به تبع بازاندیشی در آن نیز متوقف بر تبیین این مبانی و اهداف است.

در رشته حقوق، منظور از مبنا همان منشاء مشروعیت و الزام آوری قواعد حقوقی است و در تبیین «هدف حقوق» نیز مطلوبیت های غایی این شعبه علوم انسانی مورد نظر است.

از آنجا که مبنا و هدف حقوق متأثر از دیدگاه کلی نسبت به انسان و جهان و رابطه آنها با یکدیگر است لذا به اعتبار مکاتب مختلف حقوقی، مبانی و اهداف گوناگون نیز بوجود آمده است. این مکاتب حقوقی را می توان ذیل دو عنوان کلی آرمانی (فطری) و واقع گرایی (تحقیقی) تقسیم کرد.

در بخش اول این مقاله مبنای حقوق از دیدگاه طرفداران مکتب آرمانی یا فطری مورد مطالعه است که براساس این دیدگاه بدو عدالت و اراده ی خداوند مبنای حقوق محسوب می گردد و در طی ادوار مختلف زمانی، تحولات زیادی را تجربه می کند که در بررسی آن از دیدگاههای ادیان آسمانی تا تطورات اندیشه فلاسفه و حقوقدانان معاصر را می توان جستجو کرد.

در دیدگاه مکاتب واقع گرایی که عمدتاً به دیدگاههای تاریخی و تحقیقی قابل تقسیم است حقوق، مبنای آرمانی ندارد و صرفاً به عنوان قواعد متغیری که به اعتبار زمان و مکان تغییر می کند و یا متکی به اراده دولت است تعریف می شود.

بخش دوم این مقاله به هدف حقوق که براساس دو نظریه اصالت فرد و جامعه مورد بررسی قرار می گیرد اختصاص دارد. طرفداران اصالت فرد هدف حقوق را تأمین حقوق طبیعی و آزادیهای فردی و پیروان اصالت جامعه نیز هدف آن را تأمین نظم و آسایش عمومی و سعادت اجتماع می دانند.

بررسی مبنا و هدف حقوق در اسلام بر اساس جهان بینی اسلامی که مبنای اولیه حقوق را وحی الهی می داند و در پی تأمین سعادت دنیوی و اخروی آدمی است در بخش سوم این مقاله مورد بررسی قرار می گیرد تا ضمن تبیین مبانی و اهداف مکتب حقوق اسلام و وجه تمایز آن را از سایر مکاتب مرسوم آشکار کند و در مجموع مشخصه های نظام حقوقی مطلوب را در شاکله علوم انسانی اسلامی از این منظر ترسیم نماید.

واژگان کلیدی: مبنا، هدف، حقوق، وحی، عدالت، نظم، آزادی، فرد، جامعه، دولت.

۱. دکتری حقوق خصوصی و استادیار گروه حقوق و علوم سیاسی دانشگاه یزد

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه در تمدن اسلامی

مهناز فرج پور^۱

چکیده

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه به‌عنوان بخشی عمده از حقوق بین‌الملل به موضوع حمایت از اشخاصی می‌پردازد که در زمان مخاصمات مسلحانه در عملیات شرکت نمی‌کنند، یا از آن کناره‌گیری کرده‌اند. بر این مبنا حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، شامل اصول، قواعد و مقررات حقوقی بین‌المللی است که مسائل و مشکلات انسانی ناشی از مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی را بررسی کرده و آن‌ها را حل و فصل می‌نماید. علاوه بر کشورهای غربی، در تمدن بزرگ اسلامی هم شاهد توجه ویژه به حقوق بشر دوستانه بوده‌ایم. باورها و ارزش‌های اسلامی از ابتدای ظهور اسلام تا کنون در سیر توجه به فرهنگ، علم و ایجاد نهادهای اجتماعی مساله‌حمایت از اشخاص غیر نظامی در مخاصمات را مورد نظر قرار داده است. در کلیت مقال حاضر در پی پاسخ‌گویی به این پرسش کلیدی بوده‌ایم که مبانی حقوق بین‌الملل بشر دوستانه در تمدن اسلامی کدامند و در عصر جدید مسلمانان در قالب کدام نهادها از آن دفاع کرده‌اند؟ بر اساس یافته‌های پژوهش، قرآن کریم و سیره نبوی به‌عنوان دو منبع اصلی حقوق بین‌الملل بشر دوستانه در تمدن اسلامی بوده‌اند. تمدن اسلامی بر اساس منابع خود، موضوع حمایت از قربانیان را در مخاصمات مسلحانه به این شرط که با پنج اصل بنیادین اسلام (عدالت، مساوات، شورش بر اساس دموکراسی، وفای به عهد، مقابله به مثل) هماهنگ باشند، مورد تأکید قرار می‌دهد. هم‌چنین، سازمان همکاری اسلامی امروزه بیشترین توجه را به حقوق بشر دوستانه به ویژه در زمینه بحران بیت‌المقدس دارد.

واژگان کلیدی: حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، تمدن اسلامی، قرآن کریم، سیره نبوی، سازمان همکاری اسلامی، مخاصمه.

۱. کارشناسی ارشد.

جایگاه نظام قضایی در تمدن نوین اسلامی

حجّت مبین^۱

چکیده

یکی از ارکان مهم هر تمدن و نظام حاکمیتی، نظام قضایی آن است، به گونه‌ای که در همه کشورهای دنیا، قوه قضائیه یکی از ارکان اساسی حاکمیت به شمار می‌رود. بر همین اساس، در تمدن اسلامی نیز نظام قضایی وظایف مهمی بر عهده دارد، لذا در تبیین تمدن نوین اسلامی، بررسی مؤلفه‌های این نهاد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این مقاله تلاش خواهد شد، با بررسی تاریخی دوره حکومت پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) و همچنین مبانی فقهی و حقوقی نظام قضایی اسلامی، جایگاه این نهاد مورد مطالعه قرار گیرد و پیشنهاداتی برای اجرایی سازی آن ارائه گردد. به همین منظور در این مقاله، اهداف، اصول و راهبردهای اجرایی این نظام قضایی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. به طور خلاصه می‌توان گفت که نظام قضایی در تمدن اسلامی با تکیه بر اصولی همانند عدالت محوری، برابری همه اشخاص در برابر قانون، استقلال قاضی، تسریع در رسیدگی و قاطعیت در اجرای احکام، به دنبال دستیابی به اهداف خود یعنی برقراری عدالت و استقرار نظم و امنیت عمومی است. بر همین اساس نظام قضایی اسلامی راهبردهایی از جمله انتخاب قضات شایسته، نظارت کامل بر رفتار قضات، اجرای دقیق موازین شرعی، تأکید بر رعایت اصل بی‌طرفی، تسهیل مراجعه اشخاص به محاکم برای احقاق حق، تبیین فرآیندهای قضایی و اجرای احکام را دنبال می‌نماید. راهبردهایی که اجرایی ساختن آن در نظام قضایی جمهوری اسلامی ایران، می‌تواند جایگاه این نظام را به جایگاه واقعی‌اش در تمدن اسلامی ارتقاء بخشد.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، عدالت، نظام قضایی، آئین دادرسی، قاضی.

۱. استادیار گروه حقوق خصوصی و اسلامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز.

تبیین قاعده مصلحت به مثابه سازوکار تصمیم‌گیری در نظام حکومت فقهی؛ از دیدگاه تفکر سیستمی

داود مشکی زاده^۱

سید مجتبی نبوی فرد^۲

چکیده

حکومت اسلامی از اساسی‌ترین ارکان تمدن اسلامی است و در تحقق آن نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. در این راستا یکی از مهم‌ترین وظایف حاکم دینی اتخاذ تصمیم روش‌مند و مبتنی بر اصول اسلامی می‌باشد. تصمیم‌گیری مقوله‌ای مهم است که در علوم مختلف روش‌های متنوعی برای آن ابداع شده است که یکی از بهترین آنها به لحاظ جامع‌نگری، تفکر و نگرش سیستمی است. بررسی‌های انجام شده بر آموزه‌های اسلامی در زمینه تصمیم‌گیری نیز، به سازوکارهای مختلف مؤثر در آن اشاره دارد که یکی از آنها قاعده مصلحت می‌باشد. در این نوشتار پژوهشگران از طریق روش اسنادی به دنبال مقایسه تطبیقی بین دو مقوله مصلحت و تفکر سیستمی با یکدیگر هستند، تا نقاط اشتراک و امتیازات هر کدام مشخص گردد. نتایج حاصل بیانگر این است که دو مقوله در ویژگی‌های نگاه کل‌گرایانه به مسئله، عدم یکسویه‌نگری، تشخیص و استفاده از نقاط اهرمی و ویژگی‌های تصمیم‌گیرنده با یکدیگر اشتراک داشته و مصلحت نسبت به تفکر سیستمی در مبانی، منابع و وسعت جامع‌نگری امتیازاتی دارد. در پایان پژوهش علاوه بر توجیه قاعده مصلحت از دیدگاه تفکر سیستمی، ویژگی‌های ممتاز این قاعده در مقایسه با روش‌های دیگر تصمیم‌گیری بیان می‌شود.

واژگان کلیدی: قاعده مصلحت، تفکر سیستمی، حکومت فقهی، تصمیم‌گیری.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته معارف اسلامی و مدیریت بازرگانی دانشگاه امام صادق (علیه السلام).

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته معارف اسلامی و مدیریت صنعتی دانشگاه امام صادق (علیه السلام).

بررسی اثربخشی طب سنتی اسلامی در پیش‌گیری و درمان بیماری‌های روانی در تمدن نوین اسلامی

مسعود فعال^۱

چکیده

زمینه و هدف: طب سنتی اسلامی با اهمیت زیاد قائل شدن برای سبب‌های ششگانه سلامتی (اسباب سته: ۱- هوا ۲- خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها ۳- خواب و بیداری ۴- حرکت و سکون ۵- اعراض نفسانی ۶- احتباس و استفراغ) گام‌های بلندی در زمینه پیش‌گیری از بیماری‌ها برداشته است. با توجه به اهمیت موضوع، این تحقیق با هدف شناخت تأثیر طب اسلامی در پیشگیری و درمان از بیماری‌های روانی در تمدن اسلامی و با طرح این سوال که (طب سنتی اسلامی چه تأثیراتی در پیش‌گیری از بیماری‌های روانی در تمدن اسلامی دارد؟) به بررسی موضوع پرداخته است.

روش: روش پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات مطالعه آثار مکتوب دانشمندان پیشین مسلمان ایرانی از جمله حکیمان و برخی از آثار مکتوب «ابوزید بلخی، رازی، ابن سینا، جرجانی، عقیلی خراسانی و دانشمندان معاصر مورد استفاده قرار گرفته است و جهت انطباق بیشتر مولفه‌های مربوطه در طب سنتی با بیماری‌های کنونی با دیدگاه صاحب‌نظران، موضوعات با استفاده از روش پیمایشی در قالب پرسشنامه ۱۸ سوالی با طیف لیکرت مورد سنجش واقع و با نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل و با آزمون‌های آماری رتبه‌بندی شده و تعیین پایایی از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه و میزان تأثیرکارکردها حسب امتیازهای کسب شده احصا گردیده است. جامعه نمونه شامل تعداد ۵۰ نفر از نخبگان و صاحب‌نظران طب سنتی و کارشناسان حوزه تاریخ تمدن اسلامی (با مدرک تحصیلی بالاتر از فوق لیسانس) بوده که بصورت هدفمند از کل جامعه آماری انتخاب و با تکنیک‌های مناسب آماری و آزمونهای توصیفی و استنباطی محاسبه گردیده است.

یافته‌ها و نتایج: نتایج این پژوهش و بررسی انجام شده معلوم گردید که طب سنتی و اسلامی بیشتر به جنبه پیش‌گیری توجه دارد و در درمان به دنبال رفع علل بیماری‌هاست نه فقط رفع علائم آن‌ها و حکیمان علاوه بر نقش طب اسلامی در سلامتی روانی بیماران به نقش عوامل مذهبی و روانی مانند اعتقادات دینی و عوامل محیطی و دارو درمانی و طرز برخورد اطرافیان بیمار کاملاً پی برده بودند. این طب می‌تواند در کنار انواع روش‌های درمانی روند درمان را سهولت و سرعت بخشد و سبب کاهش مدت و هزینه درمان گردد و نیز می‌تواند کمک مؤثری برای روانپزشکان و روانشناسان به ویژه روانشناسان سلامت باشد. افراد سالم و بیمار نیز با بهره‌گیری از این طب می‌توانند در جهت حفظ و بهبود سلامت روان خود گام‌های مؤثری بردارند. نتایج یافته‌ای میدانی بیان‌گر بیشترین اولویت پاسخ‌گویان در خصوص بیماری‌های مربوط به سبب خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها و کمترین اولویت مربوط به بیماری‌های احتباس و استفراغ است.

واژگان کلیدی: طب سنتی اسلامی، پیش‌گیری، درمان، بیماری‌های روانی، تمدن نوین اسلامی.

جایگاه طب در تمدن نوین اسلامی

مراد شه گلی^۱

چکیده

ما در زمانه ای به سر می‌بریم که نه تعلق به نیاکانمان داریم و نه توانسته‌ایم نهادهای غربی را با فرهنگ آن به خوبی نهادینه کنیم؛ به عبارتی سبک زندگی ما نه مانند نیاکانمان است و نه مانند غربی‌هاست بلکه چیزی بین این دو است و بحران‌های ما ناشی از همین تقابل و به عبارتی ناشی از همین دوگانگی است در این میان مساله طب نیز مانند دیگر عرصه‌های تمدنی به این پدیده دچار است؛ ما نتوانسته‌ایم طب سنتی مان را حفظ کنیم در حالی که می‌دانیم تفکر ما و فرهنگ ما با آن همخوانی بیشتری دارد و کارآمدی آن برای ما بهتر هم هست هم چنین نتوانسته‌ایم طب مدرن را با فرهنگ آن کاملاً نهادینه کنیم و حاصل آن مبتلا شدن به بحران‌های طب مدرن و مهجور ماندن از مزایای آن است و البته می‌دانیم که این طب با عالم ما نمی‌سازد. پس از فهم این وضعیت، مسأله اساسی که باید به آن پرداخت چگونگی رسیدن به طب مطلوب در تمدن نوین اسلامی و گذر از طب نامطلوب فعلی است. در این میان باید برای رسیدن به وضع مطلوب از هر دو مکتب طبی به صورت تلفیقی استفاده کرد که در این میان به دلیل ارتباط تنگاتنگ طب و سلامت با دیگر نظامات اجتماعی باید به نرمی تغییرات را ایجاد کرد. پژوهش حاضر به بررسی این مساله می‌پردازد.

واژگان کلیدی: طب سنتی، طب مدرن، بحران هویت، تمدن نوین اسلام "زندگی بدون سبک".

۱. دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث

بررسی و بازشناسی نوآوری‌های منظومه طبّی فارسی در منظوم در اشرف علوم در تمدن پزشکی ایران

زهرا کریمی^۱

الهام عمارات کار^۲

چکیده

تاریخ پزشکی به حیات انسانی و رشته حیات ملی ملت‌ها ارتباط دارد. آشنایی با تاریخ پزشکی ثمرات متعددی به همراه دارد. بخشی از این تاریخ مربوط به نسخه‌ها و اسناد طبّی است که جزو سرمایه‌های علمی کشور است. در این میان، نگهداری و معرفی این سرمایه‌های علمی به شکل یک فریضه علمی درآمده است. یکی از ویژگی‌های متون و اسناد پزشکی ایرانی در گذشته استفاده از شعر برای یادگیری سریع، و انتقال آسان مفاهیم به مردم عامه جهت پیشگیری از بیماری‌ها و یا تشخیص به موقع بیماری، و درمان بوده است. در این راستا تاریخ پزشکی ایران از وجود کتب و اسناد برجسته‌ای حکایت دارد که، کتب طبّی منظومی را جهت ارتقای نظام سلامت آن زمان تدوین نموده‌اند. از جمله این کتب می‌توان در منظوم در اشرف علوم را نام برد که به لحاظ اهمیت، اختصار، سادگی، و ماهیتش مورد توجه است. از ویژگی‌های برجسته آن می‌توان به انتقال مفاهیم پزشکی به صورت موجز و معرفی بیماری‌های مهم در آن زمان مانند: مغز و اعصاب، گوارش، مفاصل و غیره اشاره نمود.

ما با کاوش در این کتب منظوم طبّی می‌توانیم به تمامی مسائل مرتبط با پزشکی از جمله بیماری‌های شایع و مورد توجه در آن زمان به صورت مشهود و مستند آگاهی یابیم. در این کنکاش با استفاده از منابع کتابخانه‌ای تاریخ پزشکی و طب سنتی برآنیم که به معرفی این منظومه طبّی بپردازیم.

واژگان کلیدی: تاریخ پزشکی، مثنوی در منظوم در اشرف علوم، نظام سلامت.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ علوم پزشکی، دانشگاه شاهد، تهران، دانشگاه شاهد

۲. استادیار دانشکده پزشکی، گروه طب سنتی دانشگاه شاهد، ایران، تهران

تاریخ نگاری نوین ایرانیان: معرفی و بررسی موردی تحقیقات نوین تاریخ علوم پزشکی با محوریت حکیم جرجانی در ایران

زهرا کریمی^۱

چکیده

یکی از عوامل موفقیت تحقیقات نوین در تمدن پزشکی اسلامی ایرانی بررسی همه جانبه تحقیقات انجام شده در گذشته است. این رویکرد در پژوهش‌های تاریخی نوین جهت شناساندن و معرفی مشاهیر پزشکی تمدن اسلامی ایرانی چون حکیم جرجانی، مستلزم وجود یک منبع شناختی دقیق نسبت به مطالعات صورت گرفته در گذشته می‌باشد، که در این منبع شناختی باید همزمان رویکردهای نوین و نوآوری صورت گرفته باشد. نگارنده این نوشتار در پی آن است بخشی از تحقیقات انجام شده در ایران با محوریت حکیم جرجانی را به عنوان یکی از لوازم پژوهش‌های نوین در مطالعات آتی تمدن پزشکی اسلامی ایرانی معرفی و بررسی نماید.

در این پژوهش با جستجوی الکترونیکی و با استفاده از کلید واژه‌های مناسب در پایگاه‌های اطلاعاتی علمی و معتبر به سوال محوری چگونگی تحقیقات در ایران با محوریت بررسی ابعاد طب حکیم جرجانی پاسخ داده می‌شود.

در بررسی‌های انجام شده مشخص گردید که پنجاه و شش مورد به معرفی جنبه و نظرات طب، بیست و یک مورد تاریخ طب، و یازده مورد نیز درباره سایر موضوع‌ها پرداخته شده است که به طور کلی در مجموع ۵/۷ درصد کتاب، ۵/۷ درصد پایان نامه، و ۱/۱ درصد طرح پژوهشی و مابقی را مقالات به خود اختصاص داده‌اند. و رویکرد پژوهشی غالب آثار در معرفی حکیم و نوآوری‌های اوست.

بررسی همه جانبه نوانگ و حکمای بزرگی چون جرجانی نیازمند الگویی نظام‌مند و آگاهی از پیشینه مطالعات در گذشته است که این امر با مشخص نمودن اولویت‌های پژوهشی در رویکردهای نوین امکانپذیر است.

واژگان کلیدی: تاریخ علوم پزشکی، تاریخ نگاری، تمدن پزشکی اسلامی ایرانی، حکیم جرجانی.

۱. کارشناسی ارشد تاریخ علوم پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

نقش‌های تمدنی طب سنتی ایران گذشته، حال، آینده

فرزانه غفاری^۱

محسن ناصری^{۲*}

چکیده

طب سنتی ایران یکی از شاخه‌های ارزشمند در تمدن‌سازی جهانی قبل و بعد از اسلام بوده است. در دوران پس از اسلام این مکتب خدمات ارزشمندی را در زمینه پیشگیری و درمان بیماری‌ها، توسعه آموزش، تأسیس بیمارستان‌ها و دانشگاه‌ها انجام داده است تا جایی که پادشاهان اروپا فرزندان خود را برای امر آموزش به جهان اسلام می‌سپردند. امروزه نیز طب سنتی ایران می‌تواند در زمینه نوآوری در حیطه‌ی سلامت و درمان و همچنین بازگردانی اخلاق و معنویت به دنیای پزشکی به عنوان بستری قوی عمل نماید و نام ایران و اسلام را از مسیر دانش و صلح و دوستی، بلند آوازه کند. این پژوهش نقش تمدن‌سازی طب سنتی ایران را در ادوار مختلف مورد بررسی قرار می‌دهد و به شفاف‌سازی و اهمیت طب سنتی ایرانی - اسلامی در خودباوری، سلامت، درمان و همچنین توسعه جنبه‌های اخلاقی، اقتصادی و نوآوری در امر غذا و دارو می‌پردازد.

واژگان کلیدی: تمدن‌سازی، طب سنتی ایران، سلامت، دارو.

۱. دانشیار دانشکده طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
۲. دانشیار مرکز تحقیقات کارآزمایی بالینی طب سنتی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

معیارهای تصمیم‌گیری برای اقدام به درمان در طب اسلامی با تکیه بر دیدگاه اجتهادی آیه‌الله تبریزیان (پدر طب اسلامی)

علی آراسته^۱

چکیده

اقدام به درمان در طب اسلامی مبانی و معیارهایی دارد که ضامن سلامتی حداکثری انسان است؛ این مبانی عبارتند از:

۱. بیماری فوایدی دارد ولی نباید درمان را واگذار کرد و سلامتی نسبت به بیماری (با وجود فوایدی که بیماری دارد) افضل است

۲. در خصوص بیماریهای چهارگانه مفید (سرماخوردگی، دمل، ورم ملتحمه چشم و سرفه) درمان نکردن ارجح است، چرا که این بیماریها موجب پیشگیری از ابتلا به بیماریهای مهمتری هستند (به ترتیب جذام، پیسی، کوری و فلج)

۳. در خصوص سایر بیماریها اگر چه توصیه به عدم درمان نشده است ولی نباید در اقدام به درمان تعجیل کرد و مادام که صحت بدن بر بیماری اش غلبه دارد (فرد زمینگیر نشده است و توان تحمل بیماری را دارد) اقدام به درمان انجام نشود.

«معیار تصمیم‌گیری برای درمان» هم عبارت است از این که «بیماری بر صحت غلبه یابد».

واژگان کلیدی: معیار، طب اسلامی، اجتهادی، تصمیم‌گیری، اقدام به درمان، آیه‌الله تبریزیان.

۱. دکترای فلسفه و دکترای پزشکی عمومی؛ استادیار و عضو هیئت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

نظارت الهی مؤلفه بنیادین تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر مدیریت سازمانی

غلامرضا معارفی^۱

ابراهیم زارع پور^۲

چکیده

یکی از مهم ترین و اساسی ترین مولفه های مدیریت سازمانی عنصر نظارت و کنترل است. مدیران با استفاده از نظارت و کنترل سازمانی علاوه بر برانگیختن انگیزه های کارکنان سازمان از انجام برنامه ها و فعالیت های سازمانی اطمینان و از انحرافات احتمالی جلوگیری می کنند در این راستا اسلام نیز برای نظارت و کنترل اهمیت زیادی قائل است و عنصر نظارت الهیه را فصل مقوم مدیریت سازمانی می داند. نظارت الهیه یک نظارت کامل و همه جانبه است بر این مبنا نظارت تمامی فعل و انفعالات سازمان از جمله کارکنان، مدیران و حتی خود مدیر تحت امر پروردگار عالم هستند. در این مقاله سعی شده است تا با طرح نظارت و کنترل الهی و گستره آن، نقش بی بدیل نظارت و کنترل الهیه نسبت به سایر روشهای نظارت و کنترل سازمانی بیان و تأثیر آن در تحقق تمدن نوین اسلامی تبیین گردد. امروزه نظام ارزشی اسلام، سیستم نظارت و کنترل فراگیر و جامعی را مطرح می کند که در آن، تمامی کارکنان در مقابل خدا، مدیر، مردم و سازمانشان مسئول و پاسخگو هستند. سیستم نظارت و کنترل اسلامی، با آموزش های مختلف، می کوشد مبانی اعتقادی نیروهای سازمان را قوی تر و زمینه های تقویت نظارت و کنترل الهی را فراهم سازد. روش تحقیق روش اسنادی با رویکرد توصیفی و تحلیلی می باشد.

واژگان کلیدی: کنترل و نظارت الهی، کنترل و نظارت درونی، کنترل و نظارت همگانی، کنترل و نظارت سازمانی.

۱. استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی دانشگاه تربیت مدرس

کارکردهای مسجد در تمدن اسلامی

مصطفی نظری^۱

رویا مقدس^۲

چکیده

یکی از نهادهای تمدن ساز در جامعه اسلامی، نهاد مقدس مسجد است که در طول تاریخ به عنوان اساس فعالیت های مختلفی در بین مسلمانان بوده است. از سوی دیگر دین مبین اسلام، که کاملترین آداب تمدن اسلامی را معرفی نموده بر مسئله مسجد و کارکردهای گوناگون آن نیز توجه و تاکید نموده است. زیرا از این نهاد مقدس، نه تنها تحقق و پیشرفت همه جانبه در ابعاد گوناگون زندگی و ایجاد تمدن نوین اسلامی حاصل می گردد، بلکه سعادت دنیوی و آخروی فرد و جامعه را به دنبال دارد. بررسی کارکردها و ویژگی های منحصر به فرد مسجد در شکل گیری تمدن نوین اسلامی و تکامل آن از اهداف این مقاله است. بررسی ها نشان می دهد نهاد تمدن ساز مسجد نه تنها به عنوان یک مکان دینی محسوب شده بلکه توانسته است به عنوان مکانی برای حل مسائل اجتماعی، سیاسی، آموزشی مسلمانان قرار گیرد.

واژگان کلیدی: مسجد، تمدن، تمدن اسلامی، قرآن، اسلام.

۱. فارغ التحصیل دانشگاه مذاهب اسلامی تهران

۲. فارغ التحصیل دانشگاه شیراز

چرایی و چگونگی رابطه سبک زندگی و تمدن نوین اسلامی با تکیه بر اندیشه مقام معظم رهبری

احمد اولیایی^۱

چکیده

اگر پیشرفت همه‌جانبه را به معنای تمدن‌سازی نوین اسلامی بگیریم این تمدن دارای دو بخش ابزاری و حقیقی خواهد بود که سبک زندگی بخش حقیقی آن را تشکیل می‌دهد. از طرف دیگر قید نوین در عنوان تمدن اسلامی بیانگر نگاهی نو و متفاوت به تمدن اسلامی است. سابقه تمدن اسلامی به زمان ظهور اسلام و تشکیل حکومت در مدینه بازمی‌گردد، لذا داعیه تمدن نوین اسلامی بازگشت به اوج تمدن اسلامی اما با نگاهی نوین خواهد بود. موضوعات مرتبط و مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی بسیار هستند اما با توجه به دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای سبک زندگی بخش حقیقی و حیاتی تمدن نوین اسلامی است. لذا این سؤال باقی ست که تأکید مقام معظم رهبری بر نقش سبک زندگی در تمدن‌سازی نوین به چه معناست؟! سبک زندگی فارغ از تعاریف متعدد علمی، آن چیزی است که مردم روزانه با آن تعامل دارند، می‌پوشند، می‌خورند، مصرف می‌کنند و ... در هر تمدنی نیز مردم ملاک حیاتی تمدن‌اند که تمدن برای آن‌ها و آن‌ها برای تمدن می‌باشند. رابطه سبک زندگی با تمدن اسلامی و چرایی و چگونگی این ارتباط مسئله‌ای است که باید مورد بررسی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، سبک زندگی، پیشرفت، آیت الله خامنه‌ای، اسلام.

لزوم بررسی و بکارگیری سبک زندگی اسلامی در تقابل

با اندیشه‌های غربی

علی محرابی^۱

اشرف محرابی^۲

چکیده

با توجه به فرمایشها و رهنمودهای مقام معظم رهبری در خصوص بکارگیری سبک زندگی اسلامی تا رسیدن به تمدن نوین اسلامی ضروری است تقابل اندیشه‌های غربی که حرکت در مسیر جهان بینی مادی و به چالش کشیدن طرت و دستاوردهای معنوی انسانی است مورد بررسی قرار گیرد. قدرتهای استعمارگر تنها راه نفوذ در جوامع اسلامی را تضعیف و در نهایت مبارزه با مبانی اعتقادی، اجتماعی فرهنگی آنها می‌دانند (جنگ نرم)؛ لذا وظیفه ما در قبال این تهاجم بهره مندی از بصیرت، حرکت در مسیر تعیین شده از سوی رهبری جامعه اسلامی و انعکاس رهنمودها و فرامین ایشان می باشد.

در این پژوهش سعی بر آن شده است تا بر لزوم بررسی و بکارگیری سبک زندگی اسلامی در تقابل با اندیشه‌های غربی و حراست از ارزشهای دینی و انقلابی در نظام اسلامی پرداخته شود.

واژگان کلیدی: مقام معظم رهبری، تمدن نوین اسلامی، نظام اسلامی، اندیشه‌های غربی.

۱. علی محرابی دانش آموخته کارشناسی ارشد شیمی معدنی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران

۲. اشرف محرابی دانش آموخته کارشناسی ارشد ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج

تدوین الگوی مطلوب فرهنگ کار متناسب با سبک زندگی ایرانی - اسلامی بر اساس آموزه‌های دینی

اسماعیل عارفی گوروان^{۱*}

سمیه زمانی زرد سواری^۲

چکیده

یکی از ضروریات مهم تحقق اهداف و برنامه‌های مطلوب ایرانی - اسلامی، نهادمند شدن نوع خاصی از سبک زندگی است. سبک زندگی اگرچه وابسته و تحت تأثیر علایق و انتخاب‌های فردی است، اما در یک جامعه و در یک محدوده خاص زمانی دارای اشتراکات فراوانی نیز هست. جدا از تفاوت‌های بی‌شمار در سبک‌های زندگی فردی و به‌منظور فراهم‌سازی بستر اجتماعی - فرهنگی تحقق جامعه مطلوب باید در بین برنامه‌های اجتماعی، سبک زندگی متناسب و هماهنگ با آرمان‌های نظام اجتماعی آن جامعه نیز جاری شود. به عبارتی در صورت ناسازگاری بین سبک زندگی آحاد جامعه با آرمان‌ها و ارزش‌های نظام اجتماعی - سیاسی، امکان نیل به جامعه مطلوب فراهم نخواهد بود. سبک زندگی افراد را می‌توان از طریق مطالعه دو بعد رفتار انسان، یعنی رفتار انسان در فراغت و مصرف و رفتار انسان در کار و شغل و فعالیت اقتصادی مطالعه کرد. در پژوهش حاضر نویسنده درصدد است با استفاده از تحلیل اسنادی و استفاده از داده‌های ثانویه به بررسی الگوی رفتار ایرانیان در فعالیت‌های اقتصادی و کسب‌وکار متناسب با سبک زندگی ایرانی - اسلامی بپردازد؛ و در این راستا به این پرسش اساسی پاسخ دهد که موانع و چالش‌های فرهنگ کار متناسب با سبک ایرانی - اسلامی و همچنین راهکارهای تقویت آن بر اساس آموزه‌های دینی چیست؟ و در انتها راهکارهای تقویت فرهنگ کار متناسب با سبک زندگی ایرانی - اسلامی بر اساس آموزه‌های دینی تدوین و ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی ایرانی، سبک زندگی اسلامی، فرهنگ کار، الگو، آموزه‌های دینی، تدوین الگو، جامعه مطلوب.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب دانشگاه شاهد تهران

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب دانشگاه شاهد تهران

تبیین سبک زندگی ایرانی - اسلامی در تحقق تمدن

نوین اسلامی

ایوب علی فت^{۱*}

محسن فرمهینی فراهانی^۲

محمد حسن میرزا محمدی^۳

حامد بخشی^۴

چکیده

تمدن می‌تواند حاصل تعالی فرهنگی، اجتماعی، رشد فضایل و مدنیت باشد. سبک زندگی مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، دانش‌ها و معارفی است که جامعه مسلمان ایران به آن ارجح می‌نهند و در جهان به آن شناخته می‌شوند. کشور ایران دارای هویت تمدنی چند هزار ساله و فرهنگ ایرانی - اسلامی می‌باشد. آمیختگی فرهنگ ایرانی و اسلامی تا حدی است که برای شناخت تحول تمدن ایرانی، شناخت اسلام لازم و ضروری است. سبک زندگی نشان دهنده‌ی چگونگی زندگی افراد جامعه است و با توجه به کارکردهای سبک زندگی در شکوفایی تمدن ایرانی - اسلامی ضروری به نظر می‌رسد مؤلفه‌های سبک زندگی ایرانی - اسلامی نمایان شود. در این راستا این پژوهش به شناسایی و بررسی نظریه‌ها و مطالعات سبک زندگی ایرانی - اسلامی پرداخته و از اهداف اصلی مقاله نگاه دقیق به مؤلفه‌های سازنده تمدن ایرانی - اسلامی است. به طور خلاصه این مقاله به موضوعات: مفهوم شناسی تمدن و سبک زندگی اسلامی، هویت ایرانی، انسان‌گرایی، مقام معظم رهبری و سبک زندگی، اقتصاد مقاومتی و جایگاه آن در تمدن ایرانی - اسلامی، الگو در سبک زندگی اسلامی، خانواده و سبک زندگی، سبک زندگی و نیازها و توانمندی سبک زندگی ایرانی - اسلامی پرداخته است. نتایج حاصل از نوشتار نشان دهنده‌ی آن است سبک زندگی ایرانی - اسلامی در ارتقا و اعتدال تمدن اسلامی نقش مهم ایفا می‌کند.

واژگان کلیدی: مفهوم شناسی تمدن و سبک زندگی اسلامی، هویت ایرانی، انسان‌گرایی، مقام معظم رهبری و سبک زندگی، اقتصاد مقاومتی و جایگاه آن در تمدن ایرانی - اسلامی، الگو در سبک زندگی اسلامی، خانواده و سبک زندگی، سبک زندگی و نیازها و توانمندی سبک زندگی ایرانی - اسلامی

۱. دانشجوی دکتری فلسفه و تربیت

۲. معاون فرهنگی دانشگاه شاهد

۳. دانشیار، دانشگاه شاهد

۴. دانشجوی دکتری دانشگاه شاهد

شاخص‌ها و ویژگی‌های پرورش و تربیت فرزندان در

سبک زندگی اسلامی

بهنام قاسمی^۱

سمیه موسی‌پور^۲

زینب موسی‌پور^۳

چکیده

آنچه در این اجمال مدنظر قرار گرفت، ویژگی‌ها و صفات ارزنده حضرت امام رضا (ع) بوده به طوری که از تمام حسنات به گزیده‌هایی اکتفا گردیده که در این میان به حسن خلق که سبب نشاط دیگران و خود صاحب صفت است پرداخته شد که در مقابل اخلاق و رفتار ناپسند که سبب انزجار می‌باشد نفی گردیده که عواقب آن باعث سوء آرامش است. انسان دارای کرامت می‌باشد و در میان همه خلائق از جایگاه بلندی برخوردار است که باید به آن توجه و در حفظ آن مجدد جست. همه‌ی آموزه‌های امام، جانبخش و روح‌بخش بوده که به مقولات معنوی و روحانی بشر مربوط است که در قالب و حریم آنها روح بلند، رشد می‌یابد و به سوی متعالی در حرکت خواهد بود. در پرتو همه‌ی اینها لازم است که انسان از منافی عزت و حرمت پرهیز نماید که محور آن را تقوی و ایمان و اعتقاد راسخ به حضرت حق تعیین می‌نماید. در سایه این یقین و ایمان است که لایه‌های سعود، گشوده می‌گردد و سمت و سویی بر انسان به سوی تعالی شدن، روی باز می‌نماید. با تکیه بر عقل و خرد، عشق آدمی می‌تواند راهی یزدانی را طی کند و اعمال آدمی در کنترل صحیح، به مقام قرب منتهی شود. همراه با این مقولات انسان با مجموعه‌ای از صفات پسندیده به عنوان مؤمن، متظاهر شود که از تعلقات گریخته و یا توشه‌ای از حسنات و معنویات، راه توکل را در پیش گیرد و با آداب انسانی و تربیتی صحیح و پرهیز از جذبه‌های دنیایی راه وصال ببیماید.

واژگان کلیدی: شاخص‌ها، پرورش، تربیت فرزندان، سبک زندگی، اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان اصفهان

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد ادبیات دانشگاه غیر انتفاعی گلستان

۳. کارشناس رشته معارف، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر

توسعه گردشگری اسلامی، راهکاری ارزنده در جهت نشان دادن حقانیت اسلام ناب محمدی

ربابه سلیمانی پیکانی^۱

چکیده

یکی از علومی که امروزه به آن توجه بسیاری شود گردشگری و صنعت توریسم است. این علم، اندیشیدن در مورد خلقت و آفرینش و بررسی احوال گذشتگان را مد نظر قرار می دهد و سبب آشنایی با آداب و رسوم و فرهنگ اقوام و ملل مختلف می گردد. گردشگری در قرآن و آموزه های ائمه اطهار (علیهم السلام) نیز سفارش شده است و به تبادل اطلاعات، تعاملات فرهنگی، برقراری صلح و چگونگی آداب سفر اشاره می نماید. با در نظر گرفتن شرایط کنونی و وجود تحریم ها، می توان با توسعه گردشگری اسلامی علاوه بر کسب درآمد و اشتغال زایی، ملل مختلف را با ملت ایران و جهان اسلام آشنا نمود و با رعایت اصول اخلاقی و اسلامی بسیاری از شبهات و خرافاتی را که دشمنان اسلام در دین وارد نموده اند را رفع و با اسلام ستیزی و اسلام هراسی مقابله نمود. با توجه به بیانات مقام معظم رهبری در مورد ضرورت نیاز سنجی علمی در کشور، هدف از این مقاله توسعه گردشگری اسلامی، راهکاری ارزنده در جهت نشان دادن حقانیت اسلام ناب محمدی می باشد. روش تحقیق کتابخانه ای می باشد و به این نکته توجه دارد که توسعه گردشگری اسلامی علاوه بر افزایش ارز، می تواند نوع زندگی و آداب و رسوم کشورهای مسلمان، صلح و آرامش سفارش شده در اسلام، زندگی سالم و توأم با امید و به طور کل حقانیت اسلام واقعی را به جهانیان نشان دهد و با اسلام هراسی و توطئه های دشمن مقابله نماید.

واژگان کلیدی: علم گردشگری، تمدن نوین اسلام، حقانیت اسلام، نیاز سنجی علمی.

۱. فارغ التحصیل کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم دانشگاه اصفهان

سبک زندگی اسلامی به عنوان شاخصه تمدن اسلامی

زهرا زحمتکش^۱

چکیده

«سبک زندگی» سیستم خاص زندگی است که به یک فرد، خانواده یا جامعه با هویت خاص اختصاص دارد. در واقع سبک زندگی اسلامی، نوعی شیوه زندگی فردی و اجتماعی می‌باشد که همه یا بیشتر معتقدان به اسلام یا قشر مؤثری از جامعه اسلامی به آن عمل می‌کنند و در رفتارشان منعکس می‌شود. ضرورت تحقق سبک زندگی اسلامی در چند دهه اخیر به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های هویتی تمدن نوین اسلامی مورد توجه قرار گرفته است؛ از این‌رو لزوم واکاوی اجزاء بنیادین تشکیل‌دهنده آن و تبیین مطلوب و بهینه شاخصه‌های وجودی این مسأله می‌تواند موجب تمایز این نوع سبک زندگی از دیگر سبک‌های زندگی رایج در دنیای مدرن می‌شود و همچنین مبنای محکمی برای سعادت‌مندی و کامیابی افراد جامعه در مسیر اهداف متعالی اخلاقی، ارزشی و معنوی دین مبین اسلام به‌شمار می‌رود. این مقاله با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی شاخصه‌های سبک زندگی اسلامی می‌پردازد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی اسلامی، تمدن اسلامی، اسلام، غرب.

۱. مدرس مدرسه عالی خواهران جامعه المصطفی‌العالمیه نمایندگی مشهد، و کارشناسی ارشد رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی

بررسی مفهوم و جایگاه خانواده در تمدن اسلام و تمدن غرب و پیامدهای راهبردی آن

زهرا صابری خوش اخلاق^۱

چکیده

هر تمدنی از دو بخش تشکیل می‌شود یکی بخش ابزاری یا سخت افزاری است که همان نمای ظاهری تمدن را تشکیل میدهد و امروزه تحت عنوان مولفه های پیشرفت جوامع مطرح می‌شود؛ بخش دیگر بخش حقیقی یا نرم افزاری خواهد بود که همان بخش اصلی و اساسی و روح تمدن است و متن زندگی مردم را تشکیل می‌دهد. این بخش حقیقی را که به عنوان کلی سبک زندگی می‌شناسیم مسائل گوناگونی از جمله مفهوم و جایگاه خانواده و الگوهای رفتاری درون خانواده را در برمی‌گیرد.

مرور بیانات مقام معظم رهبری بعنوان اندیشمند بزرگ اسلام شناس و مسلط بر مولفه های جامعه سازی و تمدن سازی نشان می‌دهد که رابطه متقابلی میان نهاد خانواده و یک تمدن وجود دارد. نهاد خانواده نقش بی نظیری در امر تمدن سازی داشته و اضمحلال آن افول تمدنی را در پی خواهد داشت و از سوی دیگر یک تمدن می‌تواند نهاد خانواده را مستحکم نماید و از پس آن آرامش و امنیت برای افراد به ارمغان آورد و تمدنی دیگر با بی توجهی و تخریب کارکردهای خانواده افسردگی و اضطراب و پوچی برای مردم در پی داشته باشد.

مقایسه تطبیقی در این زمینه نشان می‌دهد تفاوت آشکاری میان دو رویکرد اسلامی و غربی در تعریف از خانواده و اهمیت و ارزش آن در جامعه سازی و تمدن سازی وجود دارد و آثار و پیامدهای گوناگونی را برای فرد، نهاد خانواده و اجتماع در پی خواهد داشت و همین امر، آینده متفاوتی را برای هر یک رقم خواهد زد که رشد و تعالی تمدن اسلامی و افول و انحطاط تمدن غرب آینده قطعی آنها خواهد بود.

در این مقاله سعی شده است با روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر کل بیانات مقام معظم رهبری در دو حوزه تمدن سازی و خانواده ضمن استخراج جایگاه خانواده در تمدن سازی به تمایزات میان دو رویکرد غربی و اسلامی به مفهوم خانواده و کارکردهای آن و همچنین آثار و پیامدهای هر دو رویکرد در عرصه های فردی، خانوادگی و اجتماعی و نهایتاً آینده تمدنی پرداخته شود.

واژگان کلیدی: خانواده، کارکردهای خانواده، جایگاه خانواده، تمدن اسلام، تمدن غرب، تمدن سازی.

۱. کارشناس ارشد توسعه اقتصادی و برنامه ریزی دانشگاه علامه طباطبائی و پژوهشگر گروه اقتصاد خانواده دانشکده حضرت زینب (س)

تبیین جایگاه مسجد در تمدن نوین اسلامی (با توجه به کارویژه‌های مسجد) از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

علی رحیمی^۱

چکیده

مسجد به عنوان پایگاه اجتماعی اسلام با دارا بودن کارویژه‌ها و کارکردهای جامع نقش محوری در حکومت اسلامی و شکل‌گیری تمدن اسلامی (قرن چهارم هجری قمری) داشته است و امروزه به دلایل مختلف مسجد از انجام کارویژه‌های خود بازمانده است و وظیفه خود در این مسیر را که مقام معظم رهبری (مدظله العالی) فرمودند؛ یعنی زمینه‌سازی تمدن نوین اسلامی را نتوانسته انجام دهد و این امر مهم مغفول مانده است. در این مقاله سعی شده با توجه به نگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به مسئله تمدن و نسبت مسجد با آن، با روش توصیفی-تحلیلی، چگونگی ایفای نقش مسجد در ایجاد تمدن اسلامی را بیان کرده و جایگاه حقیقی مسجد را در زمینه‌سازی تمدن نوین اسلامی ترسیم شود و در پایان با ذکر چند پیشنهاد به ارائه راهکارهای عملی در تحقق کامل مسجد مطلوب پرداخته شود.

واژگان کلیدی: مسجد، مسجد طراز انقلاب، تمدن، تمدن نوین اسلامی، مقام معظم رهبری، کارویژه.

۱. دانشجوی معرف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق (ع)

بهره‌گیری از طنز در تبلیغات متناسب با اصول تمدن نوین اسلامی (تطبیق روش‌های موجود با احادیث و روایات)

عاطفه لبوحسینی^۱

چکیده

تمدنی در جهان نیست و نبوده مگر اینکه از تمدن‌های دیگر بهره‌گرفته باشد. این امر به اصالت تمدن‌ها آسیبی نمی‌رساند. یک تمدن می‌تواند فرهنگی دیگر را به طور کامل در خود بپذیرد، اما بهتر آن است که با آن‌ها به صورتی پویاتر برخورد کند، بدین معنا که آن‌ها را با اصول خود هماهنگ کند و چیزی جدید از آن بسازد که برای رفع نیازهای متناسب باشد. بخشی از این تأثیرپذیری از تمدن‌های دیگر از طریق ترجمه‌ی متون و علوم آن تمدن‌ها انجام می‌شود. به‌عنوان مثال، در قرون اولیه‌ی هجری قمری با آغاز نهضت ترجمه در عهد عباسی بسیاری از کتب علمی و فلسفی به عربی درآمد و موجب تحوّل بزرگ در فرهنگ و تمدن اسلامی گردید. یکی از ابزارهای قدرتمند هر تمدنی تبلیغات است که می‌تواند از آن در زمینه‌های مختلف فرهنگی، تجاری و غیره استفاده کند. پژوهش‌هایی که در جهان غرب در ارتباط با طنز در تبلیغات انجام شده است، حاکی از کارایی آن می‌باشد، از این‌رو کتب و مقالاتی درمورد شیوه‌های بکارگیری طنز در تبلیغات به رشته‌ی تحریر درآورده‌اند. با نگاهی به تبلیغاتی که در جامعه شاهد آن هستیم می‌توان به‌آسانی تشخیص داد که این کتاب‌ها و مقالات، ترجمه شده و توسط طراحان گرافیک مورد استفاده قرار گرفته‌اند. اما تاکنون چارچوبی برای طراحان تبلیغ ارائه نشده است تا تبلیغات‌شان را متناسب با معیارهای یک تمدن اسلامی طراحی کنند. این مقاله برآن است تا ضمن معرفی شیوه‌های طنزی که در کتاب‌ها و مقالات ارائه شده‌اند، با بررسی احادیث و روایات مرتبط، چارچوبی اسلامی برای بهره‌گیری طنز در تبلیغات ارائه دهد.

واژگان کلیدی: تبلیغات، طنز، شیوه‌های طنز، چارچوب اسلامی.

۱. کارشناس ارشد ارتباط تصویری، گروه ارتباط تصویری، دانشکده‌ی هنر، دانشگاه الزهراء (س)

نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات بر سرمایه اجتماعی در

تمدن نوین اسلامی

مهندس حسن بکائیان^۱

فرزانه پیرانی^۲

چکیده

تمدن نوین اسلامی به‌عنوان یکی از مباحث مهم عصر معاصر، در پی به‌کارگیری استفاده از ابزارها و پیشرفت‌های علمی و فنی در کنار روحیه معنوی می‌باشد و مقصود مدنیتی است که بر اساس بنیادها و نظام‌های نظری عملی اسلامی ساخته می‌شود. اسلام اهمیت فوق‌العاده‌ای برای اجتماع قائل است و به وحدت اجتماعی تأکید فراوانی دارد از این رو یکی از اصول اولیه تمدن نوین اسلامی، سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از مباحث مهم در علوم انسانی و جامعه‌شناسی منجر به همبستگی، مشارکت، اعتماد و رسیدن به اهداف جامعه می‌شود. کاهش و افول سرمایه اجتماعی شاهد نابرابری، کاهش مشارکت اجتماعی، افول امور خیریه، عدم حس اعتماد، خواهیم بود. از این رو امری مهم و ضروری تلقی می‌شود.

از طرفی در عصر معاصر با آمدن موج فناوری در سطحی گسترده و تأثیر وسیع آن بر جنبه‌های مختلف زندگی رو به رو هستیم و در واقع با گذار از عصر صنعتی به عصر اطلاعاتی مواجه هستیم. مرز روابط گسترده‌تر گردیده و فضاهای بدون مرز، ارتباطات و شیوه سرمایه‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده است. روش مطالعه به‌صورت توصیفی-تحلیلی است و روش گردآوری اطلاعات مورد نیاز به شیوه اسنادی انجام شده است. هدف اصلی این مقاله، بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات و آموزش‌های نوین در سرمایه اجتماعی می‌باشد. نتایج حاکی از این است که به‌کارگیری فناوری می‌تواند در توسعه سرمایه اجتماعی مؤثر باشد؛ اما آن چه حائز اهمیت است توجه به آن در سایه تمدن اسلامی و آموزه‌های دینی است تا بتوان در مسیر پیشرفت و با غلبه بر تهدیدات، متناسب با الگوی اسلامی حرکت کرد.

واژگان کلیدی: فناوری اطلاعات و ارتباطات، سرمایه اجتماعی، تمدن نوین اسلامی.

۱. مدیر عامل شرکت سرمایه گذاری و توسعه صدرا خراسان

۲. کارشناسی ارشد دانشگاه هنر اصفهان، واحد تحقیق و توسعه شرکت سرمایه گذاری سپهر صدرا خراسان

زینت در اسلام

حمید رضا اصدقی^۱

محمد مهدی یزدانی^{۲*}

چکیده

دین مقدس اسلام همان‌طور که به سیرت و جنبه‌های معنوی انسان بسیار توجه دارد، به صورت انسان و آراستگی ظاهر وی نیز اهمیت زیادی داده است. نقش و جایگاه این موضوع در جذب پیروان سایر ملل وادیان به سوی دین مقدس اسلام و نیز تاثیر شگرف آن بر روی خود مسلمانان در روابط اجتماعی و خانوادگی میان خود در درون جامعه اسلامی، امری غیر قابل انکار است که از چهارده قرن پیش هم زمان با ظهور این آئین مقدس جزو دستورات دینی مسلمانان قرار گرفته تا با برخورداری از آن، حیاتی لذت بخش توأم با آرامش مادی و معنوی در جهت نیل به سعادت داشته باشند. این مقاله به گوشه‌ای از نظرات اسلام پیرامون زینت و زیبایی که نشان دهنده بخش کوچکی از تمدن بزرگ اسلامی است پرداخته است.

زینت به دو قسم زینت پسندیده (ممدوح) و زینت ناپسند (مذموم) تقسیم شده و در بخش زینت پسندیده مباحثی چون تشویق به زینت به صورت عام، تشویق به زینت در هنگام عبادت و تشویق به زینت در روابط خانوادگی و اجتماعی مورد بحث قرار گرفته است. در مواردی نیز از زینت نهی شده که به آن‌ها نیز اشاره شده است.

از دیدگاه این دین آسمانی، جامعه اسلامی باید همواره پاکیزه و آراسته و مسلمانان باید الگویی مناسب برای سایر جوامع باشند. همچنین آراستگی در اجتماع، استفاده از عطر، بهداشت دهان و دندان، بهداشت ناخن‌ها، آرایش برای همسر و موارد فراوان دیگر از دستور العمل‌های این دین است که به آن‌ها زیاد توصیه شده است.

واژگان کلیدی: زینت، آراستگی، زیبایی، عقیف بودن، ممدوح، مذموم.

۱. کارشناس ارشد، حوزه علمیه خراسان

۲. دکتر، استادیار گروه فقه دانشگاه علوم اسلامی رضوی

مطالعه اهمیت روحیه انقلابی و انقلابی بودن در تمدن سازی نوین اسلامی بر طبق اندیشه حضرت آیت الله سید علی خامنه‌ای

محمدجواد فتحی^۱

محمد اسفندیار^۲

چکیده

عبارت تمدن نوین اسلامی که توسط مقام معظم رهبری مطرح شده، در واقع همان احیاء تمدن اسلامی است که با پیروزی انقلاب اسلامی نگاه‌ها به آن معطوف گردیده است. یعنی احیاء عزت و کرامت انسان مسلمان در کنار برخورداری از دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی که می‌تواند نوید ایجاد تمدنی نمونه باشد و تأکید مقام معظم رهبری بر عنصر پیشرفت همه جانبه به عنوان ماهیت واقعی تمدن نوین اسلامی در واقع به معنای تأکید بر عنصر حرکت و تعالی در همه عرصه‌ها و همه جنبه‌های زندگی مادی و معنوی می‌باشد. در کنار این مقوله نائل گردیدن به تمدن نوین اسلامی نیازمند طی مراحل است که اولین مرحله آن ایجاد انقلاب اسلامی است. بر طبق اندیشه مقام معظم رهبری وقوع انقلاب به تنهایی کفایت نمی‌کند بلکه تداوم روحیه انقلابی و انقلابی بودن مرحله مهم تر می‌باشد که تا این مهم وجود نداشته باشد نائل گردیدن به تمدن نوین اسلامی به عنوان گام پنجم از هرم پنجگانه میسر نخواهد بود. سوال مهمی که نگارندگان در این مقاله درصدد پاسخگویی به آن هستند این است که بر طبق اندیشه مقام معظم رهبری روحیه انقلابی و انقلابی بودن چه تأثیری در شکل دهی به تمدن نوین اسلامی ایفا می‌کند؟ با بررسی اندیشه مقام معظم رهبری مبرهن می‌گردد که نائل گردیدن به تمدن نوین اسلامی منوط به کار و تلاش تدریجی و مستمر، داشتن روحیه انقلابی و وقع نهادن به ارزش‌های انقلابی می‌باشد و نمی‌توان تمدن نوین اسلامی را با ساختارهای مطمح نظر به منصفه ظهور رساند، مگر اینکه در بطن و متن کار افرادی با روحیه انقلابی، کار و تلاش بی وقفه و مستمر در حوزه‌های چندگانه سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و ... را نصب العین خود قرار داده باشند.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، روحیه انقلابی، سید علی خامنه‌ای، انقلاب اسلامی ایران، جامعه اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش آینده پژوهی مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی، دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای دانشگاه آزاد اسلامی تهران، واحد علوم تحقیقات

بررسی حقوق متقابل زن و شوهر در خانواده با رویکرد دینی در سبک زندگی اسلامی

رسول ملایی^۱

محمود امیدی^۲

چکیده

آگاهی زن و شوهر از حقوق متقابل هم، نسبت به یکدیگر در برقراری حسن روابط زن و شوهر اثر انکار ناپذیر دارد. از این رو پژوهش حاضر باهدف، بررسی حقوق متقابل زن و شوهر در خانواده با رویکرد دینی در سبک زندگی اسلامی انجام شده است. روش انجام پژوهش از نوع مطالعات کتابخانه ای با رویکرد تحلیل اسنادی است. ابزار گردآوری داده ها فرم های فیش برداری بوده که در نهایت برای رسیدن به اهداف پژوهش اطلاعات گردآوری شده مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش حکایت از آن دارد که، حقوق متقابل زن در سبک زندگی اسلامی شامل: زن، هنگام و پس از اجرای عقد نکاح حقوقی از نظر عرفی، شرعی و قانونی، حقوقی را کسب می کند که شوهر مکلف به ادای آنهاست از جمله آنها: ۱- زیر زبانی ۲- مراسم عروسی ۳- مهریه ۴- نفقه ی زن است. همچنین در مقابل حقوق زنها برای مردها نیز حقوق مشخص شده که زنها باید آن را به اجرا در بیاورند از جمله: ۱- تمکین زن. ۲- فسخ نکاح در مورد عیوب خاص در همسر.

واژگان کلیدی: خانواده، حقوق زن، حقوق شوهر، سبک زندگی اسلامی.

۱. کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه پیام نور همدان

۲. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد تهران - گروه علوم تربیتی

سبک پوشش مفهومی و مد معناگرا در سبک زندگی اسلامی

مهدیه رمضان خواه^۱

چکیده

اهمیت لباس و پوشش به عنوان رسانه‌ای قدرتمند و زبانی گویا و دارای ظرفیت نشانه شناختی و معنایی بالا، در مباحث فرهنگی و در بیان سبک زندگی جوامع، آشکار و غیر قابل انکار بوده و بر اساس یافته‌ها و تحلیل‌های موجود، لباس به همان اندازه که خود تبلور یافته از فرهنگ‌هاست، عنصری مهم و تاثیر گذار بر فرهنگ جوامع است و توانایی تغییر و تحریف آن را نیز دارد. با توجه به جایگاه مهم لباس و پدیده‌ی مد و مدگرایی در جهان و نیز اهمیت پوشش در باور و تفکر اسلامی، تلاش برای ایجاد مد و الگوی پوشش اسلامی بسیار فراوان و به شکل‌های مختلف در جریان بوده است. اما سوال اینجاست که اساسا مد و سبک پوشش اسلامی، در سبک زندگی اسلامی، چه مسیر و چه قواعدی را دربرمی‌گیرد؟ آیا می‌توان بر پایه‌ی آموزه‌ها و قواعد جهانی مد، بیانی اسلامی به پوشش داده و سبک پوشش اسلامی را مطرح نمود؟ یا سبک پوشش در سبک زندگی اسلامی، تئوری‌های طراحی سبک لباس منحصر به خود را معرفی می‌کند. در این مقاله با توجه به منابع اسنادی و مطالعه‌ی منابع مرتبط، نگاه دینی به مبحث لباس و پوشش مورد بررسی قرار گرفته است و در نتیجه با توجه به اهمیت بعد مفهومی لباس در تفکر اسلامی، پرداختن به مد معناگرا و لزوم تکیه‌ی بیشتر طراحان و مدسازان اسلامی بر ابعاد مفهومی و هویتی لباس مطرح گردیده است.

واژگان کلیدی: مداسلامی، پوشش، سبک زندگی.

۱. دانش آموخته‌ی کارشناسی ارشد طراحی پارچه و لباس دانشکده‌ی هنر و معماری دانشگاه علم و فرهنگ تهران

نگرشی بر بعد فرهنگی شکل‌گیری تمدن‌سازی نوین اسلامی: مطالعه‌ی موردی؛ دیدگاه حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای

سعید قربانی^۱*

محمود قاضی رهبر^۲

چکیده

تمدن مهم‌ترین و اساسی‌ترین محور برای بقا و پایداری یک جامعه است به عبارتی تا زمانی که جامعه‌ای با توجه به ارزش‌ها و اصول خودش گام در مسیر تمدن‌سازی نگذارد در ادامه بقا دچار مشکلات گسترده‌ای خواهد شد. در رابطه با جوامع اسلامی نیز وضعیت به همین منوال است؛ یعنی اگر جوامع اسلامی با استفاده از ارزش‌ها و مبانی قرآنی و روایی دست روی به تمدن‌سازی بیاورند در ادامه تنازع بقا با نظام‌های استکباری سربلند خواهد بود ولی اگر در این وادی طی نکند عمر محدودی خواهد داشت و با لرزه‌ها یا پس‌لرزه‌هایی دچار مشکلات و آسیب‌ها می‌گردد. فرضیه‌ی پژوهش حاضر این است که فرهنگ (مؤلفه‌ها و شاخصه‌های شکل‌دهنده‌ی آن) زیربنایی‌ترین عامل در شکل‌گیری تمدن‌سازی نوین اسلامی است. برای شکل‌گیری تمدن نیاز به وجود مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی هست و با وجود این عناصر است که تمدن‌سازی حاصل می‌گردد. در رابطه با اسلام نیز وضعیت به همین روش هست؛ یعنی برای این‌که تمدن‌سازی اسلامی در جامعه شکل بگیرد و رشد یابد نیاز به مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی دارد. در پژوهش حاضر نویسنده درصدد است با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و با استناد بر بیانات حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای شاخص‌های شکل‌دهنده‌ی تمدن‌سازی اسلامی را مورد بررسی قرار دهد. سؤال پژوهشی این‌که شاخص‌های فرهنگی شکل‌دهنده‌ی تمدن نوین اسلامی با استناد بر بیانات حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای کدامند و در نحوه‌ی شکل‌گیری تمدن‌سازی چه تأثیری را بر عهده‌دارند؟ یافته‌های پژوهشی این‌که برای شکل‌گیری تمدن‌سازی نوین اسلامی به شاخص‌های فرهنگی چون وحدت، عدالت، حق‌طلبی، ایمان، توسل بر قرآن و مواردی از این قبیل نیاز اساسی وجود دارد.

واژگان کلیدی: آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، فرهنگ، تمدن‌سازی اسلامی، ارزش‌ها.

۱. دانشجوی دکتری مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد تهران

۲. استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان

نسبت امنیت فرهنگی و تمدن اسلامی در جمهوری اسلامی ایران

سروش امیری^۱

محمد اسدی فرد^۲

چکیده

این مقاله ضمن طرح مباحثی تفصیلی درباره تمدن و فرهنگ و روابط آنها با مبحث امنیت و شرح بحران‌های تمدنی و فرهنگی غرب، به توضیح راهبردهای اعتلای تمدن و فرهنگ اسلامی و تضمین امنیت فرهنگی می‌پردازد. بحث از امنیت فرهنگی در ذیل موضوع امنیت ملی قرار دارد و یکی از مؤلفه‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهد و تأکید بر عناصر "فرهنگی" و "ارزشی" امنیت ملی با تعاریف جدید عرضه شده از مصطلح اخیر هم تناسب دارد. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی در صدد پاسخ به این پرسش است که تمدن و فرهنگ هر یک به چه معنایی است و رابطه و نسبت این دو مفهوم با اصطلاح امنیت چگونه است؟ براین اساس مفروض این نوشتار اعتلای تمدن و فرهنگ اسلامی در تضمین امنیت فرهنگی است. البته تمدن و فرهنگ دینی و اسلامی و راهبردهای تضمین امنیت فرهنگی، ویژگی‌ها و مؤلفه‌های متعددی دارد، اما در نوبت رشد تمدن و فرهنگ متعامل با دین و خلاقیت در علم و هنر بیش از هر چیز نیازمند ثبات و استقرار اجتماعی و امنیت آسایش است. جامعه بالنده و ایمن، با تأمین و امنیت خویش، خاستگاه و زادگاه تمدن و فرهنگ است و از سوی دیگر بالندگی و ترقی تمدنی و فرهنگی نیز ضامن حفظ ثبات و امنیت و اشاعه آن و رافع تنش و بی‌ثباتی در حوزه ملی و بین‌المللی قلمداد می‌گردد.

واژگان کلیدی: امنیت فرهنگی، تمدن اسلامی، تعامل، جامعه، پست مدرن، محافظه کارانه.

۱. دکترای روابط بین‌الملل و استادیار گروه علوم سیاسی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۲. دانشجوی دکترای مدیریت پیشگیری از جرم، مربی گروه اطلاعات، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

بررسی و آسیب‌شناسی ظرفیت‌های فرهنگی انقلاب اسلامی در سپهر اندیشه‌ی رهبر معظم انقلاب

محمد واثقی بادی^۱

مهدی بمانی طوئقی^۲

چکیده

با طلوع انقلاب اسلامی تقابل تاریخی حق و باطل معنای تمدنی به خود گرفت. انقلاب اسلامی در این مواجهه همه جانبه، متمسک به ظرفیت‌ها و نهادهای انقلابی و تمدن‌ساز شده است که در بستر تاریخ این انقلاب ظهور و رشد یافته‌اند. بعد از گذشت چند دهه از انقلاب اسلامی، ضرورت شناخت و آسیب‌شناسی این ظرفیت‌های تمدن‌ساز هم در مواجهه با تمدن غرب و هم در جهت ساخت یک تمدن منسجم و خالی از التقاط و تعارضات فرهنگی تمدنی در بخش‌های مختلف، هرچه بیشتر احساس می‌شود. لذا در این پژوهش ابتدا ظرفیت‌ها و نهادهای فرهنگی انقلاب اسلامی بواسطه تحلیل بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی احصاء شده و براساس تحلیل کارکردی از ظرفیت‌ها، آسیب‌های بالقوه بر شمرده می‌شوند. ظرفیت‌های فرهنگی شامل ظرفیت‌هایی چون ظرفیت مسجد، ظرفیت هیات و حسینیه‌ها، ظرفیت خانواده، ظرفیت مدرسه، ظرفیت رسانه ملی و غیره می‌گردند. آسیب‌شناسی در واقع عواملی است که مخل ایفای کارکرد هر یک از ظرفیت‌هاست که از جمله‌ی آن می‌توان به موارد کارکردهای موازی، عدم نگاه جبهه به عرصه فرهنگ، توقف ظرفیت‌سازی و نوآوری‌های فرهنگی و عدم استفاده از علوم انسانی اسلامی و غیره اشاره نمود.

واژگان کلیدی: ظرفیت، ظرفیت فرهنگی، تمدن‌سازی اسلامی، کارکرد تمدنی، آسیب‌شناسی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، معارف اسلامی و مدیریت دولتی، دانشگاه امام صادق علیه السلام
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، معارف اسلامی و حقوق عمومی، دانشگاه امام صادق علیه السلام

نقش خانواده در سبک زندگی و تمدن نوین اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری

مهدی اسمعیلی صدرآبادی^۱

سمیه سادات حسینی^۲

سید مهدی زارعی^۳

چکیده

یکی از مهمترین اهداف انقلاب اسلامی ایران برپایی تمدن نوین اسلامی است. ج.ا.ا بعد از انقلاب سیاسی، روی به انقلابی فرهنگی آورد که باید ابتدا زیرساز معرفتی آن را در عرصه‌ی تولید علم به انجام می‌رساند و در دهه‌های اخیر نیز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت مطرح شده است که می‌توان با گذار از این الگو و تبدیل آن در سال‌های آینده به اندیشه و دانش پیشرفت، زمینه‌ساز تحقق تمدنی پایدار در اسلام شد. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) یکی از معدود اندیشمندان اسلامی هستند که تلاش دارند این تمدن را با استعانت از معنویت بسازند. تمدن نوین اسلامی در بیانات معظم له از دو بخش ایزاری و حقیقی تشکیل شده است. بخش حقیقی این تمدن همان سبک زندگی است. سبک زندگی بیان‌کننده‌ی بخشی از فرهنگ هر جامعه است که امروزه به صورت گسترده‌ای با تمامی جوانب زندگی انسان گره خورده و آن را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در حقیقت سبک زندگی، برآیند زیست فردی و اجتماعی انسان است. از مهمترین بخش‌های سبک زندگی نیز خانواده است که یکی از اصلی‌ترین ارکان تفکر و تمدن نوین اسلامی محسوب می‌شود. خانواده بعنوان اصلی‌ترین نهاد اجتماعی و زیربنای فرهنگی جامعه و تمدن‌ها از جایگاه والایی برخوردار بوده است و بنیادی‌ترین واحد جامعه، و کانون رشد و تعالی انسان و جامعه را تشکیل می‌دهد. مقام معظم رهبری با توجه به ضرورت و اهمیت بنیان خانواده بعد از انقلاب اسلامی در مراسمات عقد زوج‌های جوان و در بیانات خود نکاتی زیادی را در مورد خانواده و نقش و جایگاه آن در تمدن نوین اسلامی بیان کرده‌اند. این پژوهش در نظر دارد با روش توصیفی-کتابخانه‌ای و با بهره‌مندی از بیانات معظم له و با مطالعه و بررسی شاخصه‌های سبک زندگی و تمدن نوین اسلامی، نقش و جایگاه خانواده در تمدن نوین اسلامی را تبیین نماید.

واژگان کلیدی: سبک زندگی اسلامی، خانواده، تمدن نوین اسلامی، مقام معظم رهبری (مدظله العالی).

۱. دانشجوی دکتری، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشگاه حائری میبد

۲. کارشناسی ارشد، علوم قرآن و حدیث، دانشگاه شاهد

۳. سطح ۳ حوزه علمیه قم

بررسی موانع تحقق تمدن سازی نوین اسلامی و ارائه راهکارهای کاربردی

عباس کشاورز شکری^۱

محمد رحیمیان^۲

مهديه رهنما^۳

چکیده

هدف مقاله حاضر، بررسی موانع تمدن سازی نوین اسلامی و ارائه راهکارهای کاربردی است. هدف غایی از تمدن سازی نوین اسلامی، تحقق رسالت دینی، فرهنگی و انسانی در راستای فراهم آوردن زمینه‌های لازم در جهت نیل به سعادت بشر با بهره‌مندی از همه‌ی ظرفیت‌های مادی و معنوی است. با توجه به اهمیت موضوع، ضرورت شناخت موانع تمدن سازی نوین اسلامی و ارائه‌ی راهکارهای کاربردی رفع آن‌ها، واضح و مبرهن است. روش تحقیق این مقاله کیفی و از نوع توصیفی-تحلیلی است. بر طبق یافته‌های پژوهش، عوامل جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی، اخلاقی و فرهنگی به عنوان مهم‌ترین موانع تمدن‌ساز محسوب می‌گردند. شرایط مساعد جغرافیایی، اگرچه برای پیدایش تمدن ضرورت دارند اما شرط کافی برای تولد آن به شمار نمی‌روند و در کنار سایر عوامل تمدن ساز می‌توانند مفید واقع شوند. در عرصه‌ی اقتصادی، باید با ایجاد بسترهایی به‌منظور پیشرفت در بخش‌های کشاورزی، صنایع و سازمان‌های اقتصادی موانع تمدن‌سازی رفع گردد. در مورد عوامل سیاسی موثر بر تمدن‌سازی هم باید به حکومت، دولت و قانون توجه شود. از ازدواج، اخلاق جنسی، اخلاق اجتماعی، دین و آداب دینی می‌توان به‌عنوان عوامل اخلاقی تمدن نام برد که نیازمند برنامه‌ریزی است. عواملی همچون ادبیات، شعر، علم و هنر هم از عوامل فرهنگی تمدن محسوب می‌گردند. بنابراین عوامل مادی و معنوی در کنار هم در عرصه‌ی تمدن سازی مفید واقع می‌شوند. سوال اصلی مقاله حاضر این است که جهت ساختن تمدن نوین اسلامی الزامات گفته شده چگونه باید حاصل شوند؟ موانع موجود کدامند و چه راهکارهای برای برطرف کردن موانع موجود است؟

واژگان کلیدی: تمدن‌سازی، موانع تمدن، تمدن نوین اسلامی.

۱. دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه شاهد

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

۳. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

وظایف اخلاقی متقابل همسران در سبک زندگی اسلامی

سعید محمدپور^۱

چکیده

این مقاله درصدد تبیین "وظایف اخلاقی متقابل همسران در سبک زندگی اسلامی" بوده، روش گردآوری اطلاعات پژوهشگر، روشی کتابخانه‌ای بوده که بر اساس آن با مراجعه به قرآن کریم و روایات اهل بیت(ع) و منابع نوشتاری دیگر، اطلاعات را گردآوری و تحلیل نموده است. با توجه به این‌که زن و شوهر دو رکن اصلی خانواده ایرانی را تشکیل می‌دهند، یقیناً رعایت و پایبندی این دو رکن اصلی به وظایف اسلامی خود، ضامن ایجاد آرامش و امنیت در خانواده و اجتماع خواهد بود.

پژوهشگر، با روشی توصیفی-تحلیلی، پس از استخراج وظایف متقابل همسران، این وظایف را در سه بخش، دسته‌بندی کرده است؛ اولین بخش، وظایف اخلاقی مشترک زوجین می‌باشد، در این بخش به وظایفی چون؛ مهرورزی و محبت، خوش‌اخلاقی و خوشرفتاری، احترام و اکرام کردن، رازداری، مدارا و گذشت، اشاره شده است و پس از ذکر روایاتی که این وظایف را بیان کرده‌اند، تأثیر این وظایف بر خانواده نیز تبیین شده است. دومین بخش از وظایف اخلاقی همسران، وظایف مختص به مرد می‌باشد که عمل نمودن به این وظایف قطعاً مانع بروز بسیاری از آسیب‌های اجتماعی در خانواده می‌شود، از جمله این وظایف، سرپرستی خانواده و غیرت‌ورزی بجا در محیط خانواده است که منابع دینی سفارش زیادی به این دو وظیفه کرده‌اند؛ سومین بخش از وظایف اخلاقی همسران، وظایف مختص به زن می‌باشد که پایبندی زنان در محیط خانواده به این وظایف، عامل ایجاد صمیمیت در محیط خانه، و سبب استحکام خانواده می‌گردد، که این وظایف هم عبارتند از؛ قبول سرپرستی شوهر، امانت‌داری در غیاب شوهر و به تکلف نیانداختن همسر می‌باشد. توجه همسران به وظایف ذکر شده، نقش مؤثر و سازنده‌ای در روابط همسران و تربیت صحیح فرزندان ایفا خواهد نمود.

واژگان کلیدی: وظایف اخلاقی، مهرورزی و محبت، خوشرفتاری، رازداری، مدارا و گذشت، سرپرستی خانواده، غیرت‌ورزی، امانت‌داری.

۱. دانشجوی دکتری اخلاق دانشکده معارف اسلامی دانشگاه تهران

تبیین نقش و جایگاه مفهوم سرمایه اجتماعی در شکل گیری تمدن نوین اسلامی

سمانه منصوری^{۱*}

مجتبی صمدی^۲

چکیده

مفهوم سرمایه اجتماعی آنطور که توسط دانشمندان مختلف ارائه شده اغلب در برگیرنده مفاهیمی چون اعتماد، همکاری و همیاری متقابل میان اعضای یک گروه یا یک جامعه، مشارکت و جنبه های از ساختار اجتماعی است که نظام هدفمندی را شکل می دهند و آنها را به سوی منافع مشترک هدایت می کند. بر همین مبنا امروزه مبنا مفهوم سرمایه اجتماعی یکی از اجزای مهم در تبیین الگو و نقشه راه دستیابی به تمدنی نوین اسلامی به شمار می آید.

از آنجایی که مقام معظم رهبری از مهمترین نظریه های پردازن حوزه تمدن نوین اسلامی هستند در پژوهش پیش رو تلاش گردید جایگاه مفهوم سرمایه اجتماعی، در نگاه تمدن سازی ایشان مورد واکاوی دقیق قرار گیرد. به همین منظور سعی گردید ابتدا به این سوال پاسخ داده شود که مفهوم سرمایه اجتماعی به چه معنا است و مهمترین شاخص های آن کدام است؟ سپس تعریف تمدن نوین اسلامی از منظر معظم له چیست؟ و شاخص های سرمایه اجتماعی در این تعریف از چه جایگاهی برخوردار هستند؟

برای پاسخ به این پرسش ها ابتدا ادبیات سرمایه اجتماعی به روش تحلیل اسنادی و کتابخانه ای مروری اجمالی شده است. سپس تعریف تمدن نوین اسلامی و شاخص های سرمایه اجتماعی به روش داده بنیان از بیانات مقام معظم رهبری استخراج شده است.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، تمدن نوین اسلامی، مشارکت، اعتماد، آگاهی عمومی.

۱. دانشجوی دکتری جامعه شناسی توسعه اقتصادی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تحقیقات تهران

۲. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران

چیستی و چگونگی تمدن نوین اسلامی از منظر حضرت آیت‌الله جوادی آملی

مریم سعیدیان جزی^۱

چکیده

تمدنی بودن یک اندیشه به معنای شمول فکر و پاسخگویی به نیازهای اندیشه‌ای بشر در همه حوزه‌های معرفتی و معیشتی است که اندیشه حضرت آیت‌الله جوادی آملی (علامه) از چنین ویژگی ممتازی برخوردار است. اندیشه تمدنی آیت‌الله جوادی آملی به دلیل همراه بودن با ۴ شاخص: ۱- مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و سنت، ولایت، عقلانیت اسلامی و فطرت ۲- ناظر بودن اندیشه با گزاره‌های واقعی زندگی بشری امروزی ۳- ارائه راهبردهای سیاسی برای اندیشه ورزی در تمدن نوین اسلامی و دست‌یابی به آن ۴- فهم دقیق موانع و آسیب‌های موجود به ویژه در حوزه تمدن‌های بیگانه با شریعت الهی و فطرت بسیار اثر گذرا است و نمونه‌ای از طرح تمدن نوین اسلامی از منظر قرآن و اهل بیت (ع) می‌باشد. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است که با استفاده از متن بیانات، آثار و تقریرات مربوط به ایشان انجام گرفته است.

واژگان کلیدی: پیشرفت اسلامی، توسعه کوثری، ولایت، قرآن، عقل، عدل.

۱. دکترای تاریخ اسلام، عضو هیات علمی، گروه معارف اسلامی، دانشگاه اصفهان

نقش بیداری اسلامی در فراهم کردن بسترهای تمدن

نوین اسلامی

حسن پناهی آزاد

لیلا جباری^۱

چکیده

این مقاله در نظر دارد تا به موضوع بیداری اسلامی و تمدن نوین اسلامی بپردازد. در این مقاله سعی شده است که به شاخص‌های بیداری اسلامی و نقش بیداری اسلامی در تمدن نوین اسلامی پرداخته شود و با توجه به مطرح شدن مسئله‌ی تمدن نوین اسلامی از سوی مقام معظم رهبری، ضروری است که به نقش بیداری اسلامی در سرعت بخشیدن به احیای تمدن نوین اسلامی که با پیروزی انقلاب اسلامی نگاه‌ها به آن معطوف گردیده است، یعنی احیاء عزت و کرامت انسان مسلمان در کنار برخورداری از دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی که می‌تواند نویدبخش ایجاد تمدنی نمونه باشد، باعث شده است مبانی تشیع در جهان اسلام گسترش یابد و موج شیعه‌گرایی در کشورهای اسلامی، کاملاً مشاهده شود، تبیین شود. و هدف اصلی از بیداری اسلامی، تشکیل تمدن نوین اسلامی از طریق کنترل قدرت سیاسی برای پیاده نمودن تعالیم و آموزه‌های دینی در تمامی ابعاد زندگی آدمی است. در نتیجه طلوع این تمدن نوین اسلامی، همان تداوم و استمرار انقلاب اسلامی و برپائی و استقرار نظام جمهوری اسلامی است، که نقطه عطف بیداری اسلامی است. تمدن نوین اسلامی با بهره‌مندی از شیوه زندگی و نوع نگاه اسلامی و دینی به زندگی است که شکل خود را پیدا می‌کند. احیاء تمدن اسلامی و تأکید مقام معظم رهبری بر عنصر پیشرفت همه‌جانبه به‌عنوان ماهیت واقعی تمدن نوین اسلامی در واقع به‌معنای تأکید بر عنصر حرکت و تعالی و بیداری در همه عرصه‌ها و همه جنبه‌های زندگی مادی و معنوی می‌باشد. بدین منظور نخست بیداری اسلامی را معرفی می‌کنیم و سپس تمدن نوین اسلامی را تعریف می‌نماییم و آنگاه نقش و جایگاه بیداری اسلامی در تمدن نوین اسلامی را به بحث می‌نهمیم.

واژگان کلیدی: بیداری اسلامی، تمدن نوین اسلامی، فرهنگ، انقلاب اسلامی.

بررسی نقش علوم انسانی در تحقق تمدن نوین اسلامی از

منظر مقام معظم رهبری

فاطمه حسینیانی^۱

زهره علیپور مقدم^۲

چکیده

در عصر مدرن، انقلاب اسلامی موجبات بازگشت دین به عرصه حکومت، سیاست و اجتماع را فراهم آورده و غایت خود را در ساخت و پی ریزی تمدن نوین اسلامی معنا کرده است. انقلاب اسلامی بعد از گذار از مراحل «نظام سازی»، «دولت سازی»، باید به سمت «تمدن سازی» حرکت کند.

از این رو مقام معظم رهبری، مهم ترین «آرمان» انقلاب اسلامی را همین موضوع قلمداد کرده و فرمودند: اهداف و آرمان های مطلقاً نیاستی از نظر دور بشود و آرمان نظام جمهوری اسلامی را می شود در جمله ی کوتاه ایجاد تمدن اسلامی خلاصه کرد.

اما سوال آن است که برای آنکه بتوانیم تمدن نوین اسلامی را به وجود بیاوریم، باید به چه مؤلفه هایی توجه کنیم؟

به نظر می رسد یکی از مهم ترین عوامل در ساخت تمدن، موضوع «علم» است. بدون تردید تمدن ها برای «تأسیس» و «تداوم» خود نیازمند توجه ویژه به کسب علم و معرفت اند. ارتباط بین «تمدن» و «علم» آن قدر نزدیک و درهم تنیده است که اساساً برخی از تاریخ نگاران با «یکسان انگاری» این دو، از «تاریخ علم و تمدن» سخن گفته اند، به خصوص آنکه اگر مقوله ی «علم» را نه به معنا و تعریف مصطلح و محدود به علوم تجربی، بلکه در تعریفی کلان تر و جامع تر به معنای «اندیشه»، «تفکر»، «تعلق» نیز لحاظ کنیم، با این تعریف، همه ی تمدن ها برای ساخت خود نیازمند «نظام اندیشه ای» و نظام علمی و فکری هستند و برای پیشرفت و تعالی خود محتاج آن می باشند. از بررسی دیدگاههای مقام معظم رهبری به این نتیجه می رسیم که در نظام فکری ایشان علم متشکل از دو شاخه ی اصلی است: علوم انسانی و علوم پایه.

۱. کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد تهران

۲. سطح دو حوزه علمیه، جامعه الزهرا (س) قم

نگاه فلسفه تاریخی به تناسبات و الزامات شبکه قدرت و

تمدن مدرن

محمد رضا خاکی قراملکی^۱

چکیده

آنچه در این تحقیق به دنبال میکنیم، تبیین فلسفه تاریخی از ابعاد و روابط پیچیده میان اراده های سازمان یافته که تبدیل به قدرت تاریخی و اجتماعی شده اند و مبدا ظهور تمدن ها شده اند. درحقیقت ظرفیت تمدن ها از یک سوتابع ظرفیت قدرت کنشگری اراده های قاهر و غالب و ازسوی دیگر به نوع ابزارها و نیز به مکانیزم گردش قدرت و تکامل آن برمیگردد. اما چه طیفی از اراده ها و با چه ضریب نفوذی میتواند مبدا ظهور تمدن ها شوند؟ اساسا حرکت تمدنی، حاصل انضمام اراده های انفرادی و مستقل نیست، بلکه حاصل درهم تنیده شدن و هماهنگ شدن شبکه ای از اراده های جهت یافته است که به یک هویت ترکیبی جدیدی منجر میشود. در این هویت ترکیبی نیز کنشگری اراده ها، از یک سطح و ضریب نفوذ برخوردار نیستند. بلکه برخی از اراده های قاهر و کاریزما به دلیل قدرت روحی و عقلی، توانائی سلطه و هژمونی داشته و طیفی از اراده ها نیز در سطح وسیع به دلیل اقتناع و پذیرش، با اراده های برتر همراهی میکنند. به همین روی شکل گیری اجتماع و جامعه برآیند ترکیبی نفوذ قدرت برتر و پذیرش آن می باشد. درحقیقت نظام اراده ها در سه مقیاس به نقش آفرینی میکنند، سطحی از اراده ها محور تحولات تاریخی هستند که نقطه عطفی برای ظهور تمدن میباشند و سطحی دیگر از اراده ها محور تغییرات اجتماعی بوده و مبدا تاسیس نظام و نهاد های اجتماعی میگردند. در نهایت برخی از اراده ها نیز قدرت نفوذ در مقیاس جامعه را ندارند، بلکه در مقیاس فردی نفوذ دارند و این سه لایه قدرت اراده ها در صورتی که بر محور جهت واحدی هماهنگ شوند و از سوی دیگر به تبعیت و عهده سپاری همدلانه به روابط و قوانین سازمان تمدنی خود تن دهند، جامعه تاریخی در وضعیت تکاملی قرار گرفته و تمدن ها شکوفامیشوند. البته فرایند ظهور و بروز تمدن در یک روند خطی یک سویه صورت نمی گیرد، بلکه با نگاه عمیق فلسفه تاریخی، تمدن های تاریخی از بستر جدال و درگیری میان قدرت اراده های درونی با قدرت اراده ای بیرونی مخالف با جهت حاکم عبور میکند. تفوق و هماهنگی اراده ها که منشا ظهور تمدن میشود، بایستی بتواند جامعه تاریخی را در سه بعد زیر ۱- اخلاق ۲- عقلانیت ۳- کنش و رفتار هماهنگ کند. اما امکان و وقوع هماهنگی خود به خود و به صورت دفعی انجام نمی پذیرد. بلکه شبکه هماهنگ اراده ها متناسب با منزلت و جایگاه اراده هایشان از ابزارها و متدها و سازوکارهای خاص در تحقق قدرت خود بهره میگیرند.

واژگان کلیدی: قدرت، شبکه اراده ها، تمدن، تجدد، ارگانیزم، الگوی زیست.

۱. دانش آموخته مرکز تخصصی علم کلام، عضو هیئت علمی فرهنگستان علوم اسلامی

مدارا و تساهل و نقش آن در تمدن‌سازی (نگاهی به جایگاه تساهل به مثابه مبنای اخلاق‌شناختی در شکل‌گیری و تولید تمدن اسلامی از دیدگاه امام علی)

ولی ... عباسی

چکیده

موضوع تمدن و عوامل مؤثر در زایش و پویای آن، یکی از مهمترین مباحث در دهه های اخیر است نظریه پردازان عوامل متعددی را برای شکل‌گیری یک تمدن و فراز و فرود آن برشمرده اند که امنیت و آرامش، تعصب و همبستگی ملی، تعاون و همکاری از جمله این عوامل و مبنای معرفتی و اجتماعی تمدن ساز هستند. در کنار اینها، مبنای اخلاق‌شناختی از اهمیت خاصی برخوردار است که مدارا و تساهل دینی مهمترین آنهاست. تساهل و رواداری، تمدن ساز است و بدون بسترسازی اخلاقی، تأسیس تمدن و پیشرفت علمی و فرهنگی و تمدنی ممکن نیست. کثرتگرایی و تساهل را در دنیای امروز اغلب مفاهمی می دانند که محصول دنیای غرب و مدرنیته است و تمدن و فرهنگهای دیگر، به ویژه اسلام با چنین مفاهمی آشنا نیستند، در حالی که پژوهشهای علمی و تاریخی بیانگر آن است که این تصور تا چه اندازه وارونه است؛ اسلام، به عنوان دین تمدن ساز، در طول تاریخ بهترین و عالیترین چهره مدارا و تحمل عقاید و افکار مخالفان را از خود نشان داده و صدها سال پیش از آنکه اروپاییان از تساهل و تسامح سخن بگویند، مسلمانان در فرهنگ و تمدن اسلامی به آن پایبند بوده اند. پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع) چهارده قرن قبل در دنیایی که مفهوم تساهل و همزیستی دینی برای بشر کاملاً ناشناخته بود، آن را با صراح کامل شناخ و ملت مسلمان را به آن دعوت کرد. بر همین اساس، مقاله حاضر، رواداری و تساهل را از منظر اسلامی (با تکیه بر دیدگاه و سیره امام علی) مورد بحث قرار داده و پس از تبیین مساله و پیشینه آن در تمدن مسیحی و اسلامی، مبنای نظری مساله را مورد تحلیل و بررسی قرار میدهد.

واژگان کلیدی: امام علی (ع)، تساهل، تمدن‌سازی، محب، کرام انسان.

مؤلفه های بارز سبک زندگی معنوی در تمدن اسلامی از منظر قرآن کریم

رویا مقدس^۱

مصطفی نظری^۲

چکیده

شناخت مؤلفه های سبک زندگی معنوی در تمدن اسلامی بر اساس آموزه های قرآن کریم یکی از مهم ترین راه های کاربست تعالیم دین اسلام در حوزه ی زندگی فردی و اجتماعی است و بدون داشتن آگاهی کامل نسبت به این مسئله، زندگی انسان ابهام آلود، متزلزل و دشوار خواهد بود. از این رو این پژوهش تلاش شده است که با نگاهی همه جانبه نگرانه به آیات قرآن کریم، مؤلفه های بارز سبک زندگی اسلامی و راه های رسیدن به آن از لابلای متون اصلی دین استخراج مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. پژوهش حاضر گویای این مهم می باشد که از منظر آموزه های و حیاتی قرآنی مؤلفه هایی از جمله: ایمان و اعتقاد راسخ به خداوند، نیایش و ارتباط با خداوند، توکل به خدا، پرورش نیروی عقلانی، بینش امیدورانه و محبت و دگردوستی از مهم ترین مؤلفه های سبک زندگی دینی در تمدن اسلامی می باشد و بدون پایبندی و عمل بر اساس این موارد در سبک زندگی، دستیابی به زندگی دینی میسر نخواهد شد.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، سبک زندگی، زندگی دینی، قرآن کریم.

۱. کارشناس علوم قرآنی دانشگاه معارف قران

۲. کارشناسی ارشد علوم قرآنی دانشگاه مذاهب اسلامی تهران

زمینه‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در جامعه اسلامی از منظر مقام معظم رهبری

اسماعیل عارفی گوروان^۱

چکیده

مکتب اسلام همواره به دنبال تشکیل حکومت اسلامی بوده است تا زمینه‌ساز اجرای احکام الهی به‌طور کامل باشد. آغاز شکل‌گیری تمدن اسلامی را با ظهور اسلام باید هم‌زمان دانست. در سده‌های آغازین اسلامی، این تمدن همواره رو به رشد و شکوفایی بوده است. اما برخی عوامل بیرونی و درونی، موجب گسست حرکت تمدن اسلامی شده است. قرن اخیراً و به‌ویژه بروز انقلاب اسلامی ایران را می‌توان نقطه‌خیزش جدیدی برای تمدن اسلامی به‌شمار آورد. رهبران انقلاب اسلامی همواره هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی را ایجاد یک تمدن نوین اسلامی بیان کرده‌اند. تحقق این فرآیند نیازمند نظام‌سازی فکری صحیح و دقیق است. بر این اساس در پژوهش حاضر نویسنده درصدد است با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی به بیان زمینه‌های شکل‌گیری و فرآیند تحقق تمدن نوین اسلامی در نظام فکری مقام معظم رهبری بپردازد؛ در این راستا پس از بررسی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در خصوص مفهوم تمدن اسلامی فرآیند تحقق تمدن نوین اسلامی را به سه مرحله شامل (انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل جامعه اسلامی) تقسیم می‌کند. با این توصیف نویسنده درصدد پاسخگویی به این سؤال است که بستریهای تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبری چیست؟

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، مقام معظم رهبری، دولت اسلامی، نظام اسلامی، انقلاب اسلامی، زمینه‌های شکل‌گیری، جامعه اسلامی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب دانشگاه شاهد تهران

موانع پیشرفت جامعه اسلامی از منظر قرآن کریم

اسماعیل عارفی^{۱*}

عباس نوری^۲

چکیده

قرآن و عترت دربردارنده چارچوب تمام نیازمندی‌های انسان و جامعه بوده و دارای نظام معرفتی، تربیتی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی است که در صورت به‌کارگیری آن‌ها می‌توان به هدف آفرینش انسان (خلیفه‌اللهی در زمین) نزدیک شده و با گسترش عدالت موردنظر قرآن و عترت، به رفاه عمومی و پیشرفت در عرصه‌های مختلف دست‌یافت. در قرآن، اصول و شاخص‌های پیشرفت یا عوامل عقب‌ماندگی جامعه در ابعاد و حوزه‌های متعدد بیان‌شده که در بررسی اجمالی، پژوهش حاضر درصدد بررسی موانع و مشکلات عدم تحقق پیشرفت در جامعه اسلامی هستیم؛ و در این راستا به تشریح موانع اعتقادی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی که شاخصه‌های مهم پیشرفت و عدم تحقق آن است خواهیم پرداخت؛ و بخشی از این علت‌ها و عوامل را برشمرد و با توجه به آیات قرآن کریم و استفاده از کلام آسمانی وحی الهی و دیدگاه مفسران و صاحب‌نظران به‌اجمال آن را ارزیابی خواهیم کرد. نویسنده در این پژوهش درصدد است با استفاده از روش اسنادی به این سؤال پاسخ دهد که موانع پیشرفت جامعه اسلامی از منظر قرآن کریم چیست؟

واژگان کلیدی: موانع، پیشرفت، قرآن، جامعه اسلامی، عوامل، حکومت اسلامی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب دانشگاه شاهدتهران

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب دانشگاه شاهدتهران

تمدن نوین اسلامی و ابعاد مختلف آن در اندیشه

امام خمینی (ره)

امید ارجمند^۱

امیرحسین ورشوچی منفرد^۲

چکیده

بررسی تمدن نوین اسلام و ابعاد مختلف آن در اندیشه امام خمینی از این رو حائز اهمیت است که ایشان هم در مقام نظر و هم در مقام عمل به تحقق این امر همت گماشته اند و کارآمدی نظریات و مبانی خود را در بوته عمل به محک کشیده‌اند. نگرش امام خمینی به انسان و دین مبنای اصلی نظریه ایشان در تمدن اسلامی است. ایشان انسان را موجودی دو ساحتی می‌دانند و تأکید دارند که باید به هر دو ساحت انسان توجه نمود. ساحت مادی که جنبه مقدمی دارد و ساحت معنوی که جنبه اصلی دارد. لکن تأمین جنبه مادی جهت نیل به کمالات معنوی ضروری است. همچنین ایشان هدف اصلی انسان را توحید و عبودیت می‌دانند. بنابر نظر ایشان جهان تشریح نیز بر همین مبنا مبتنی است و قوانین و احکام دینی با لحاظ این دو بعد انسان و هدف اصلی وی تشریح شده است. در واقع نگرش ایشان به دو مقوله انسان شناسی و دین شناسی ضرورت و چگونگی ایجاد تمدن نوین اسلامی را تبیین می‌کند.

در نهایت به عنوان نتیجه گیری کلی می‌توان تمدن اسلامی مورد نظر امام خمینی را تمدنی مادی و معنوی در راستای رسیدن به توحید و عبودیت توصیف نمود. لازم به ذکر است که در این تحقیق از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است.

واژگان کلیدی: امام خمینی، تمدن اسلامی، انسان، دین، عبودیت.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی

۲. کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

بررسی نسبت و ارتباط میان تمدن اسلامی با تمدن غرب (تضاد و تعامل)

جاوید منتظران^{۱*}

زهرا منتظران^۲

چکیده

تمدن اسلامی و تمدن موجود در غرب به لحاظ هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی بر شالوده‌های فکری خاص با اهدافی متفاوت استوار است. هم‌اکنون بیان نسبت میان تمدن اسلامی و تمدن غرب مدرن به عنوان یک سوال در مباحث مرتبط با گفتگوی تمدن‌ها مطرح است. بدین منظور این مقاله ضمن اشاره به مبانی فکری دو تمدن و بررسی ارتباط میان آنها، واکنش دو تمدن را هنگام مواجهه با یکدیگر و نیز تاثیر پذیری هر کدام از دیگری را بررسی می‌نماید. یافته‌های این پژوهش از یک سو نشان می‌دهد دو تمدن در طول تاریخ با یکدیگر در تعامل بوده‌اند و از سوی دیگر در مواقع بسیاری تمدن غربی که مبنایی غیر دینی داشته است با روشی خشن در برابر تمدن اسلام قرار گرفته است. با این وجود، نخبگان این دو تمدن همواره در تبادل معرفت با یکدیگر بوده‌اند و از یکدیگر تاثیر بسیاری پذیرفته‌اند تا جاییکه تمدن غرب مدرن، پیشرفت حال حاضر خود را مدیون تمدن اسلامی قرون گذشته است. هم‌اکنون نیز ارتباط میان این دو تمدن ضرورت دارد و این ارتباط بعنوان یکی راهبرد پیش رو از یک سو برای تعالی و شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی و رسیدن به اهداف مورد نظر آن نظیر پیشرفت علمی، اقتصادی و.. از سوی دیگر نیز حفظ تمدن غرب مدرن از انحطاط اخلاقی و جلوگیری از افزایش فاصله دین و معنویت در عرصه‌ی زندگی در آن است.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، تمدن غرب، تضاد، تعامل.

۱. کارشناس ارشد روابط بین الملل دانشگاه مالک اشتر تهران

۲. کارشناسی مترجمی زبان عربی دانشگاه علامه طباطبائی

مقایسه انسان‌شناسی حکمت صدرایی و نظریه اومانیزم و

تأثیر هر یک در تمدن‌سازی

جواد پارسایی^۱

چکیده

بین انسان‌شناسی و تمدن‌سازی رابطه تنگاتنگی وجود دارد، از این رو یکی از مسائل مهمی که در تمدن‌سازی باید مورد توجه قرار گیرد، مبانی انسان‌شناسی آن تمدن است. تمدن مدرن درای مبانی است که با آموزه‌ها و مبانی دینی و فلسفه اسلامی ناسازگار است. یکی از مهمترین این مبانی، اومانیزم یا انسان‌محوری است. اومانیزم به معنای محور قرار گرفتن انسان در همه امور است. این نوع نگاه خاص به انسان در ابعاد مختلف تمدن غرب مدرن ظهور پیدا کرده است، از این رو مسلمانان باید به دنبال ایجاد تمدنی باشند که متناسب با مبانی انسان‌شناختی فلسفه اسلامی باشد. در حکمت صدرایی، مبانی انسان‌شناختی عمیق و مستحکم وجود دارد که می‌تواند مبنای تمدن نوین اسلامی قرار گیرد. در این مقاله ابتدا به انسان‌شناسی از منظر حکمت صدرایی پرداخته شده و برخی از ویژگی‌های تمدن‌سازی مبتنی بر این دیدگاه ذکر شده است. سپس به بیان چستی اندیشه اومانیزم و ابعاد ظهور آن در تمدن مدرن پرداخته شده و در نهایت تأثیرات انسان‌شناسی حکمت صدرایی و اومانیزم در تمدن‌سازی با یکدیگر مقایسه شده است.

واژگان کلیدی: حکمت صدرایی، اومانیزم، تمدن‌سازی، تمدن نوین اسلامی، تمدن مدرن.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه اسلامی دانشگاه باقرالعلوم

مؤلفه‌های سیاسی تمدن نوین اسلامی بر اساس سیره نبوی

حجت الاسلام و المسلمین محمدعلی مهدوی‌راد^۱

حامد جوکار^۲ *

چکیده

برپایی تمدن نوین اسلامی نیازمند در اختیار داشتن اصول و مولفه‌هایی است که رعایت آنها علاوه بر تعیین تفاوت میان تمدن اسلامی و غیر اسلامی به نوعی ضامن هماهنگی تمدن ایجاد شده با مبانی اصیل اسلامی باشد. بر این اساس این اصول علاوه بر پیوند عمیق و مستحکم با مبانی دین اسلام، باید قابلیت اجرا در ساحت عملی نیز داشته باشند. برای بدست آوردن اصولی با ویژگی‌های پیش گفته، می‌توان به دو منبع قرآن و سنت مراجعه نمود. با توجه به اینکه پیامبر اکرم (ص) در دوران زندگی پر برکت خویش اقدام به تاسیس حکومت اسلامی در مدینه و اجرای اصول اسلامی در بعد سیاسی نمودند و از این رهگذر نمونه‌ای از حکومت مورد نظر دین اسلام را در برابر دیدگان همه ارائه نمودند، بررسی سیره عملی ایشان می‌تواند گام مهمی در دستیابی به اصول و مولفه‌های تمدن مطلوب اسلامی در ساحت سیاسی به شمار آید. بر همین اساس در این مقاله سعی شده با واکاوی سیره عملی رسول گرامی اسلام (ص)، مولفه‌های تمدن‌ساز سیره ایشان در بعد سیاسی استخراج و به عنوان مولفه‌های مطلوب تمدن نوین اسلامی در بعد سیاسی معرفی شود. مواردی چون؛ ایجاد امت واحده اسلامی، تأکید بر امامت و رهبری امت، مدارا و رواداری، پرهیز از تنش‌های بی‌دلیل، عطف و مهربانی با دشمنان، مشورت و پرهیز از استبداد رای، قانون مداری در امر حکومت، آزادی بیان، پایبندی به عهد و پیمان و برخورد قاطعانه با تخلفات عوامل حکومت را می‌توان از جمله مولفه‌های سیاسی سیره عملی رسول اکرم (ص) دانست که به کاربستن آنها اثر بسزایی در بسامانم شدن بعد سیاسی تمدن نوین اسلامی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: سیره نبوی، مولفه‌های سیاسی، ابعاد سیاسی سیره، الگوی تمدن نوین اسلامی، حکومت نبوی.

۱. دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشیار، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران پردیس قم

۲. دانشجوی دکتری انقلاب و تمدن اسلامی، گروه اندیشه سیاسی و تمدن اسلامی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مراحل تحقق تمدن بزرگ اسلامی از دیدگاه

مقام معظم رهبری

حسین حاجی حسینی^{۱*}

رضا عسکری^۲

چکیده

فرایند تشکیل تمدن اسلامی از جمله مسائل بسیار مهم و بنیادین اسلام و فقه سیاسی اسلام است که در دوران پس از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ و خصوصاً در زمان رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه ای بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. تمدن اسلامی، ارائه دهنده الگوی پیشرفتی انسان است که ناخواسته در مقابل غرب قرار می گیرد، الگویی با دو عنصر معنویت و مادیت که معنویت به عنصر اصلی آن است. تکیه بر مردم سالاری دینی، مبارزه با فرهنگ اشرافی گری، اتحاد مسلمین و پیوند امت اسلامی با تاریخ خود جزء اهتمامات بیدارگران و در راستای تحقق همین غایت ایجابی - یعنی تحقق تمدن نوین اسلامی - می باشد، و استقامت بزرگترین شرط پیمایش این مسیر و مقدمه ی نزول لطف الهی ست. روند شکل گیری این آرمان بزرگ الهی از دیدگاه معظم له از پنج مرحله انقلاب اسلامی، برپائی نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، ایجاد کشور اسلامی و بالاخره تشکیل تمدن بین الملل اسلامی تشکیل شده است. در کشور ما طبق بیانات مقام معظم رهبری برخی از این مراحل که عبارتند از انقلاب و تشکیل نظام اسلامی به خوبی طی شده است اما رسیدن به مراحل بعدی بایسته ها شرایطی را به دنبال دارد که وظایفی را برای آحاد مردم، وظایفی برای دولتمردان کنونی جامعه ایران و همچنین وظایفی را برای عموم مسلمانان جهان و حکمرانان کشورهای اسلامی ایجاب می کند، وظایفی همچون حفظ وحدت و انسجام درونی کشورهای اسلامی و اتحاد بین کشورها و ممالک اسلامی.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه ی اسلامی، تمدن اسلامی، بایسته ها.

۱. دانشجوی دکتری فقه و حقوق دانشگاه خوارزمی تهران

۲. طلبه سطوح عالی حوزه علمیه قم

انقلاب اسلامی ایران و چرخش تمدنی جهان به سوی شرق

رضا واعظی^۱

چکیده

سیر تاریخ تحول جهان و جامعه بشری در هزاره های گذشته، نشان از رقابت و برخورد میان دو تمدن بزرگ و به تبع آن دو قدرت بزرگ بین المللی است که عموماً یکی در شرق عالم و دیگری در غرب عالم بوده اند. در هر دوره یکی از این تمدنها مهاجم و دیگری از خود دفاع می-کرده است. گاهی این پیروز و گاهی آن دیگری پیروز این رقابت بوده است. نگارنده در پژوهش حاضر با رویکردی تاریخی- توصیفی و روش تحلیلی از علل این ظهور و برتری و یا برعکس انحطاط و زوال تمدنهای غربی و شرقی، که همواره به دنبال یک سری اتفاقات و رویدادهای تاثیر گذار اساسی از جمله بعثت پیامبر(ص) و ظهور اسلام در شرق و در مقابل قرون وسطی در غرب، و یا عصر رنسانس و انقلاب صنعتی در غرب در مقابل افول و انحطاط تمدن اسلامی و سیطره غرب بر شرق، بوده است. در عصر حاضر نیز آنگونه که بسیاری از صاحب نظران، خصوصاً صاحب نظران غربی اذعان دارند، تمدن غرب به دلایل مختلف متوقف و در حال افول بوده و دوره گذار تمدنی آغاز شده است. نگارنده، رویداد انقلاب اسلامی در ایران را یکی از متغیرهای مهم در تغییر مسیر و چرخش تمدنی از غرب به سوی تمدن های شرق با محوریت تمدن اسلامی می داند و در این زمینه به برخی از مهمترین مؤلفه های این چرخش تمدنی از نگاه صاحب نظران، عموماً غربی اشاره می کند.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی ایران، تمدن، چرخش تمدنی، شرق، غرب، امریکا.

درس آموزه‌هایی از آیه ۱۶ سوره اسرا و تاثیر آن بر «تمدن نوین اسلامی با تاکید بر برداشت ابن خلدون»

محسن فرمهینی فراهانی^۱

محمد حسن میرزا محمدی^۲

سید علی موذنی^۳

چکیده

هدف اصلی این مقاله، بهره‌گیری از آموزه‌ها و برداشت‌های ابن خلدون از آیه ۱۶ سوره اسرا، در راستای نشان دادن تاثیر آن بر تمدن نوین اسلامی میباشد. با توجه به مسلمان بودن این متفکر، این برداشت و تاثیر آن که بر تمدن نوین اسلامی دارد، قابل اعتناست. در راستای این هدف، پژوهش در پی پاسخ به این سوالات بود، برداشت ابن خلدون از این آیه شریفه چیست؟ این برداشت وی چه تاثیری بر تمدن نوین اسلامی مترتب میکند؟ در این راستا از روش تحلیل مفهومی بهره گرفته شد. به طور کلی از بررسی‌های انجام شده، میتوان گفت او با تمسک به آیه کریمه، نوسان جهت حرکتی و سیالیت در ابعاد ارزشی، دانشی و بینشی را بر تمدن نوین اسلامی موثر میدانند. از این یافته میتوان نتیجه گرفت، توجه به پیشینی و پیشگیری این ابعاد و عناصر در زمان حاضر، میتواند تاثیر شگرفی بر تمدن نوین اسلامی و بیداری و پویایی آن داشته باشد.

واژگان کلیدی: تعلیم و تربیت، تمدن نوین اسلامی، آیه ۱۶ سوره اسرا، ابن خلدون.

۱. دانشیار فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

۲. دانشیار فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

جریان‌شناسی نواندیشی دینی و تمدن جدید غرب

ولی الله عباسی

چکیده

نواندیشی دینی، جریانی است که از تلاقی دو تمدن اسلامی و غرب، و مواجهه متفکر دیندار با مدرنیته و تمدن جدید پدید آمده است. این پدیده یکی از مولفه‌های اساسی گفتمان دینی و اجتماعی سیاسی ایران معاصر به شمار می‌رود که در جهت تجدید حیات دینی، کارآمدتر کردن دین و تمدن‌سازی صورت پذیرفته است. به طور کلی، رویکردهای مختلف نسبت به مدرنیته را میتوان در سه دسته پذیرش، نکوهش و گزینش مدرنیته جای داد، که به ترتیب نظریات روشنفکران سکولار، سنتگرایان (تجددستیزان) و نواندیشان دینی آن را باز مینماید. بنابراین، نواندیشی دینی در میانه دو رویکرد سنت زدگی و سنت ستیزی یا تجددستیزی و تجددزدگی قرار گرفته که خود دارای پارادایمهای متعددی است که مهمترین آنها عبارتند از: پارادایم علمگرایی، پارادایم ایدئولوژیکی و پارادایم هرمنوتیکی. در مقاله حاضر، ضمن اشارهای کوتاه به خاستگاه تاریخی نواندیشی و پیشینه آن در جهان اسلام و ایران، رویکردهای مختلف از جمله رویکرد نواندیشان مسلمان در باب دین و مدرنیته ذکر شده، سپس مهمترین پارادایمهای نواندیشی دینی معاصر به‌ویژه پارادایم هرمنوتیکی مورد بحث قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، تمدن غرب، سنتگرایی، تجددگرایی، نواندیشی دینی.

مبانی دین شناختی علم دینی

ولی ... عباسی

چکیده

یکی از مبانی بنیادین برای تأسیس و پی‌ریزی هندسه جدید تمدنی، توجه به زمینه‌های معرفتی و طرح و تولید علم دینی است. از این‌رو، مسأله علم دینی از مباحث مهم محافل علمی معاصر است که با مطرح شدن مسأله جنبش نرم‌افزاری روند جدیدتری به خود گرفته و اندیشمندان بسیاری درباره آن نظریه‌پردازی کرده‌اند. در این میان، مبانی علم دینی یکی از مباحثی است که در باب علم دینی مطرح می‌شود. به طور کلی، علم دینی دارای دو دسته مبانی است: مبانی علم شناختی و مبانی دین شناختی. مبانی علم شناختی از سنخ مسائل معرفت‌شناسی و فلسفه علم است و مباحث دین شناختی متعلق به حوزه الهیات و فلسفه دین است. قلمرو و گستره شریعت مهمترین مبنای دین شناختی علم دینی است که در این مقاله مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. نویسنده پس از تبیین بحث و چستی علم دینی، به تأثیر قلمروشناسی دین در تولید علم دینی پرداخته، و دو رویکرد عمده حداقلی و حداکثری در این زمینه را مورد بحث قرار داده است. نظریه حداکثری دین رویکرد جامعه‌گرایانه است و هر دو بُعد دنیوی و اخروی دین را شامل می‌شود. این دیدگاه با استناد به جهت‌گیری دعوت انبیاء و جامعیت، جاودانگی و خاتمیت دین اسلام اثبات شده است.

واژگان کلیدی: علم دینی، مبانی دین‌شناختی، قلمرو دین.

ویژگیهای تمدن اسلامی و چگونگی دستیابی به تمدن نوین اسلامی

مریم نادری^۱

چکیده

ارمغان اسلام برای بشریت، فرهنگ و تمدن عظیم و جامعی است که تمامی انسانها به ویژه مسلمانان را برای همیشه وامدار خود کرده است. انقلاب اسلامی ایران از آغاز با تاکید بر رشد و شکوفایی فردی و اجتماعی در سایه آموزه‌های اسلامی پا گرفت و استقرار جمهوری اسلامی نویدبخش تحقق تمدنی نوین بود. سرزمین ایران در طول تاریخ بارها مهد تمدن و الگوی سایر ملل در راه دستیابی به تکامل مادی و معنوی بوده و اسلام در طول چهارده قرن، سابقه درخشان تمدنسازی را ثابت کرده است. به نظر میرسد که بار دیگر احیای تمدن اسلامی به عبارتی تمدن نوین اسلامی، در ایران لازم و ضروری است زیرا نخبگان و توده مردم اراده‌های معطوف به تمدن سازی و اسلام و ایران نیز تجربه تمدنسازی دارند. آنچه در این میان امکان بالقوه تمدنسازی را فعلیت میبخشد، خلاقیتی است که در سایه آزادی، دانش و دانایی شکوفا میشود. در این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی به بررسی سیر تکوینی تمدن اسلامی پرداخته میشود سپس نحوه دستیابی به -تمدن نوین اسلامی بر اساس فرمایشات رهبر معظم انقلاب مورد بررسی قرار خواهد گرفت. تمدن نوین اسلامی به انسان کرامت میبخشد و این تمدن سرشار از معنویت است و با کمک معنویت و هدایت معنویت پیش میرود. عوامل توسعه تمدن اسلامی تسامح فکری و تساهل، وتشویق به علم میباشد و خداشناسی، وحدت، جاودانگی، جامعیت، و تحرک اصول حاکم بر فرهنگ و تمدن اسلامی هستند. ما برای ایجاد تمدن نوین اسلامی، بهشدت باید از تقلید تمدنهای غربی اجتناب کنیم.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی، انقلاب اسلامی.

جریان نفوذ و ابعاد آن در تمدن نوین اسلامی

رقیه حجتی^{۱*}

اکرم حجتی^۲

محمد فروغی^۳

چکیده

در جریان چهارم شکل گیری تمدن اسلامی، که همزمان با مجاورشدن فرهنگ و تمدن نوپای اسلامی با تمدن های کهن جهان و کوشش برای انتقال آنها به حوزه تمدن اسلامی بوده، جریانات نفوذ وانتقال تمدن ها شکل گرفته است. در این مقاله سعی گردیده همزمان با پرداخت به تعاریف تمدن نوین اسلامی و ابعاد آن، به بیان نفوذ و ابعاد نفوذ در قرآن و بیانات مقام معظم رهبری اشاره گردد. همچنین از محضر قرآن کریم که کتابی سرشار از فرامین جهانشمول و پوشش دهنده تمام ابعاد مادی و معنوی مورد نیاز تکامل انسانهاست و نفوذ در آن بنا بر وعده الهی غیرممکن می باشد، بهره گرفته ایم. چه بسا با شناخت ابعاد و راههای نفوذ در آن بتوانیم به این سلطه و سیطره دیگر، پایان ببخشیم و به سبب انحرافات وارد شده در آن، مجدداً در صدد احیای تمدن نوینی اسلامی برآئیم. همچنین باید اذعان داشت در جامعه پذیری دین اسلام و تمدن سازی، جریانات نفوذ به نیت تحریف، جامعه اسلامی را مجبور به احیای مجدد آن نموده است اما جامعه اسلامی درصدد ایجاد اسلام جدیدی نیست و نخواهد بود بلکه درصدد زدودن تحریفات ایجاد شده در این تمدن سازی و جامعه پذیری است که چه بسا نمایش حجم و عمق این تحریفات موجب شگفتی و نمود تازه گی تمدن اسلامی از منظر ناظران گردد و تفکر نوشتن و نوگرایی را در اذهان عموم رقم زند.

واژگان کلیدی: تمدن، قرآن، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی، نفوذ، ابعاد نفوذ.

۱. دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب

۲. دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز

۳. لیسانس مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز

ارزیابی دوگانگی علم - عمل مبتنی بر فرایند کسب علم در

نگرش اسلامی

زهره ابوالحسنی^{۱*}

حمیدرضا مقصودی^۲

چکیده

با خدشه دار شدن ادعای فیلسوفان عصر روشنگری در تحقق آرمان های صلح، عدالت و یا آزادی بوسیله علم مدرن و بروز اشکالات متعدد آن در تخریب محیط زیست و افزایش نابرابری، قداست آن علم شکسته شد و زمینه ای برای بررسی عمیق تر علل بروز این آسیب ها فراهم گشت. از آنجاکه اصلی ترین ویژگی های علم مدرن، اصلی مثل جدایی از دین، جدایی از ارزش ها، ملازم نبودن با اخلاق و عمل، باعث بوجود آمدن برخی از این مشکلات است؛ این تحقیق به دنبال معرفی نگاه متفاوتی به علم و تبیین جدیدی برای چگونگی کسب آن است که ضعف های بیان شده - در ایجاد برخی از دوگانه های آسیب زا - را نداشته باشد. به همین منظور، مبتنی بر نگاه اسلامی مفهوم علم بازتعریف و اصلی ترین تفاوت های آن با تعاریف رایج از علم مشخص شده و سپس پویایی های اصلی و فرایند رسیدن به علم جدید مورد تبیین قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: علم، پویایی های علم، کسب علم، جدایی علم از عمل، نگاه اسلام.

۱. پژوهشکده مطالعات فناوری

۲. عضو گروه جامعه و پیشرفت پژوهشکده مطالعات فناوری

جوهره تمدن اسلامی: انطباق علوم با تعالیم قرآن و اسلام

زیبا شفیعی خوزانی^۱

چکیده

آنچه تمدن اسلامی را از تمدن های پیشین متمایز می ساخت، نقش و تأثیر آموزه های قرآن و تعالیم اسلام در تلقی و درک متفاوت دانشمندان مسلمان از علم بود. مفهوم اسلامی علم، در فهم و برداشت علمای مسلمان از مقوله علم، جایگاه و ارزش علوم مختلف از نظر آنها، و روش شناسی آنان تأثیرات و تغییراتی ایجاد کرد که باعث دوام و قوام تمدن اسلامی در سراسر جهان اسلام گردید. بنابراین برای پرداختن به طرح اسلامی کردن علوم در جهان امروز اسلام، پیش از هر چیز باید تأثیر اسلام و آموزه ها و تعالیم آن را در شکل گیری تمدن اسلامی مورد بررسی و واکاوی قرار داد و سپس با ایجاد و بکار گیری این مولفه ها تمدن نوین اسلامی را رقم زد.

واژگان کلیدی: جوهره تمدن اسلامی، تأثیر آموزه های قرآنی، مفهوم اسلامی علم، باز سازی تمدن اسلامی.

۱. عضو هیات علمی الهیات دانشگاه پیام نور

نقش و جایگاه علم در تمدن نوین اسلامی

سمیه کوه پیما رونیزی

چکیده

برای فهم حقیقی پدیده تمدن اسلامی و بررسی نقش و جایگاه هریک از اجزاء آن باید با توجه به فلسفه تاریخ، به نسبت خود با تمدن مدرن و تفکر غرب توجه داشته باشیم زیرا تمدن مدرن بخش عمده ایی از تاریخ و سرنوشت ان را به خود اختصاص داده و مقابل تمدن اسلامی ایستاده است.

در این مقاله برای نشان دادن تمدن اسلامی و جایگاه و نقش هریک از نظام های اجتماعی از جمله نظام علم، به عنوان جزئی از یک ابر نظام، از الگویی که تمدن را به شکل انتزائی به سه لایه که شامل تفکر، فرهنگ و تمدن تقسیم کرده، استفاده شده است و همچنین قابل به ذکر است که در نظام تناسبات اجتماعی، لایه های مختلف تمدنی، سیر تکاملی خود را باهم و در نسبت یک کل واحد طی می کنند.

به طور کلی نسبت به علم دو نگاه وجود دارد: اول؛ نگاه تجزیه ایی و دوم؛ نگاه ترکیبی. این مقاله منطبق تحلیل خود را بر مبنای رویکرد دوم بنا نهاده و هویت تاریخی برای علم قایل است تا بتواند نقش و جایگاه حقیقی علم را در تحقق تمدن اسلامی از اجمال به تفصیل به درستی ترسیم کند.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، تمدن مدرن، علم، فلسفه تاریخ، نظام، هویت تاریخی، فلسفه علم.

امام موسی صدر و اندیشه‌ی غنی سازی تمدن ها

بر مبنای دین

سیدعلی بطحائی^۱

چکیده

امام موسی صدر متفکری ممتاز و پیشرو در میان آزاداندیشان جهان معاصر است، که در پاره ای از آثارش نقش انسان و ادیان در تحقق تمدن ها را تشریح و تبیین کرده است. امام موسی صدر برپایی تمدن اسلام بر مبنای شرایع آسمانی را مهمترین دغدغه یک مصلح اجتماعی در دوران معاصر می دانستند و با محوریت «انسان معتقد به وحی» سعی در برپایی این تمدن دینی-انسانی داشتند. این مقاله بر این هدف است با روش توصیفی تحلیلی وبا مطالعه دغدغه ها و اندیشه‌های پویای امام موسی صدر در مسئله تمدن اسلامی ایده‌ی همگرایانه غنی سازی تمدن ها، که توسط ایشان طرح شده است، را مورد واکاوی قرار دهد. هر چند در این موضوع حیاتی و تمدن ساز نوشته ها و گفته های پراکنده ای وجود دارد و طبعاً غبار سیاست بر روی این اندیشه ها سایه افکنده؛ اما این نوشته برای نخستین بار با شیوه ای متفاوت بر آن است که از زاویه ای جدید و درست منطبق بر اندیشه های ایشان سیر و نظام منطقی نظری ایشان را از انسان تا تحقق تمدن نوین انسانی را به تصویر بکشد.

واژگان کلیدی: امام موسی صدر، تمدن، انسانیت، غنی سازی تمدن ها، ادیان.

۱. دکترای کلام و طلبه درس خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم

مفهوم شناسی سبک زندگی با تبیین مفهوم هویت

در هنر اسلامی

ابوالفضل صادقپور فیروزآباد^۱

سید محمود میرعزیزی^۲

چکیده

سبک زندگی توجه به جایگاه مفهومی و عنایت به موضوعات، مسائل و همچنین اهداف آن اهمیت دارد. از این رو، هرچند سبک زندگی امکان/عدم امکان امر فرهنگی را دارد اما به شدت مرتبط با حوزه اجتماع است؛ لذا امری اجتماعی است. در تعریف سبک زندگی توجه به موضوعات «فرهنگی»، «گرایشی» و «رفتاری» اهمیت دارد و هر یک از این موضوعات مسائل مرتبط با خود را دارد و تلاش دارد به اهداف و مقاصد مندرج در سطوح شناختی، گرایش و رفتاری دست یابد. سبک زندگی در مفهوم جدید آن بیشتر محصولی از انسان فردیت یافته‌ای که آن را خلق می‌کند، قلمداد می‌شود. بدین معنی که در سبک زندگی فردیت نقشی اساسی دارد.

از طرفی نیز شناخت مولفه های هنر اسلامی و رابطه آن با سبک زندگی، علی‌رغم گذشت زمان و در طول گذر تاریخی دارای هویت یکسان، که همانا توجه به ذات اقدس باری تعالی بوده، و هنرمند مسلمان نیز با این هدف و با توجه قلبی و خلوص نیت، همیشه و در هر کجا که توانسته بود، بوسیله خلق آثار ماندگار هنری، در تمامی رشته های مربوط به هنر اسلامی، متذکر خداوند مَنان گردیده و در آفرینش آثار هنری خود به این هدف تعالی خود دست یافته بود. این اعتقاد به وحدانیت خداوند در تمامی گستره هنر اسلامی و در عرصه هنر اسلامی به وقوع پیوسته، به طوری که تمامی آثار هنری فوق دارای یک وجه مشترک و هویت مخصوص به خود بوده که در ادیان دیگر این وجه مشترک دیده نمی‌شود.

این مقاله سعی بر آن دارد تا با تبیین ویژگی های خاص هنر اسلامی از منظر هنرمندان و نظریه پردازان هنر اسلامی، به بررسی مفهوم شناسی سبک زندگی با تبیین منزلت و مفهوم هویت در هنر اسلامی بپردازد. روش پژوهش در این مقاله به صورت توصیفی - تحلیلی می باشد.

واژگان کلیدی: هویت، هنر اسلامی، سبک زندگی، قرآن، توحید.

۱. مربی و عضو هیات علمی دانشگاه هنر شیراز، گروه موزه، شیراز، ایران

۲. مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه هنر شیراز، گروه موزه، شیراز، ایران

بررسی نقش تمدن نوین اسلامی در استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران

صیدال فعال^۱

چکیده

تمدن اسلامی مولد مطلوب و شایسته تمدن دینی است که در محیط اسلامی و گستره ژئوپولیتیک جهان اسلام در طول تاریخ شکل گرفت و روح و ریشه اصلی آن را اسلام و اندیشه‌های برآمده از وحی شکل می‌داد مولفه‌های تمدن اسلامی بخصوص مولفه رکن اقتصادی بلاد مسلمین همان مولفه‌هایی هستند که می‌توانند در جهت استحکام ساخت درونی نظام به‌کار آمده و بر استحکام ساخت درونی آن بیفزایند. پژوهش حاضر با هدف شناسایی نقش تمدن نوین اسلامی در استحکام ساخت درونی نظام و پاسخ به این سوال (تمدن نوین اسلامی چه نقشی در استحکام ساخت درونی نظام دارد)؟ به بررسی پرداخته است.

روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و پیمایشی است. نظریه تعدادی از صاحب نظران مطرح خارجی و داخلی مورد استفاده قرار گرفته و جهت انطباق بیشتر متغیرها؛ با استفاده از پرسشنامه ۲۲ سوالی طیف لیکرت مورد سنجش واقع و با نرم افزار spss تجزیه و تحلیل و با آزمون فریدمن رتبه بندی و تعیین پایایی از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد. جامعه آماری شامل تعداد ۱۳۵ نفر از نخبگان و صاحب نظران در حوزه توسعه و تمدن اسلامی با مدرک تحصیلی بالاتر از لیسانس در شهر تهران بوده که تعداد ۶۳ نفر از آنان در دو طیف (طیف اول نخبگان و صاحب نظران در حوزه تمدن اسلامی و طیف دوم در حوزه دین) از کل جامعه آماری بصورت تصادفی بعنوان جامعه نمونه انتخاب و مورد سنجش واقع قرار گرفته است.

یافته‌های پژوهش حاکی است که تمدن نوین اسلامی بعنوان قدرت برتر بر توسعه دارای اهمیت ویژه و موثر بوده و در استحکام ساخت درونی نظام نقش اساسی دارد. و ضرورت دارد متصدیان امر با برنامه ریزی و سیاست گذاری و ایجاد راهبردهای مناسب در حوزه در تمدن اسلامی، در ایجاد بسترها و زمینه های توسعه کشور اقدام تا از این طریق استحکام ساخت درونی نظام حاصل گردد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، استحکام ساخت درونی نظام، نظام جمهوری اسلامی ایران.

۱. مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین ناجا

نقش بیداری اسلامی در شکل‌دهی به تفسیر قرآن به قرآن؛

عرصه تفسیر متن گرایانه در تمدن اسلامی

علی غفرانی^۱

سیدکمال کشیک نویسنده رضوی^{۲*}

چکیده

متن‌گرایی^۳ و بافت‌گرایی^۴ دو رویکرد مهم در فهم قرآن است؛ در این مقاله با بررسی تاریخی، به روش مطالعه تطبیقی خرد متوازن^۵، روش بهره‌گیری مفسران مسلمان از تفسیر قرآن به قرآن، که منبعث از جریان منطقی وحی، روشنگری درونی قرآن، قطعیت و صحت متن و تقدم متن بر دانش یا موضع مفسر بوده و تفسیرگری در آن فرآیند فهمی جامع از متن دانسته شده، به بررسی تحول این رویکرد تفسیری در سده چهاردهم هجری پرداخته و روشن خواهد کرد که چگونه این رویکرد تفسیری و مفسران طرفدار آن، چون علامه سید محمد حسین طباطبایی در "المیزان فی تفسیر القرآن" و الشیخ محمد الامین الشنقیطی در "أضواء البیان فی إيضاح القرآن بالقرآن"، متن‌گرا بوده و ضرورت‌های فکری - اجتماعی عصر، آنان را به این رویکرد متوجه ساخته است.

واژگان کلیدی: تفسیر متن‌گرایانه، تفسیر قرآن به قرآن، تفسیر در سده چهاردهم، علامه طباطبایی، الشیخ الشنقیطی.

۱. دانشیار گروه تاریخ و تمدن ملل اسلامی دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد

۲. دانشجوی دکتری تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد

۳. Textualism

۴. Contextualism

۵. comparison-Symmetrical Micro

جایگاه علوم تجربی از نگاه دین اسلام

عباس بخشنده بالی^۱

چکیده

یکی از مهم ترین محورهای علوم تجربی قبل از قرن پانزدهم میلادی، موضوعات و مسائل اخلاقی بود. متخصصان و اندیشمندان علوم مختلف فنی و مهندسی، کشاورزی، پزشکی و غیر این ها تلاش می کردند در پیشرفت های و اکتشافات خود به موضوع اخلاق توجه ویژه ای داشته باشند. علوم تجربی از آن زمان تا کنون، رنگ و لعاب اخلاق را کمتر به خود گرفته و به دنبال پیشرفت و تمدن عاری از اخلاق می باشد. اکنون علوم تجربی در جهان بازیچه کسانی است که در پی تسلط بر جهان مادی بدون در نظر گرفتن مسائل دینی و اخلاقی است. دین مبین اسلام، با توجه دادن آسیب های فراگیری و به کار گرفتن علوم تجربی، به نکات توجه می دهد که عمل به آنها موجب استفاده بیشتر می شود.

هدف از نگارش این مقاله که با روش توصیفی-تحلیلی نگارش شده واکاوی، مرور و دقت در مفاهیم و آموزه های دینی که در قرآن و روایات آمده درباره جایگاه و نقش علوم تجربی می باشد. متخصصان و اندیشمندان تجربی مسلمان با توجه به منابع غنی دینی که دارند باید بر طبق آموزه های دینی در زمینه مسائل اخلاقی در علوم تجربی دقت کرده تا از مسیر اسلام ناب منحرف نشوند. دین اسلام مانع علم آموزی در زمینه علوم تجربی نبوده بلکه آن را مورد تاکید قرار می دهد. نیت پاک در تحصیل و به کار گرفتن علوم تجربی یکی از مهم ترین مبانی مورد توجه اسلام به شمار می رود. تلاش و کوشش و انجام مسؤلیت واگذار شده و خدمت درست به مردم و مراعات کردن عدالت در زمینه کاری هر یک از متخصصان مسلمان است.

واژگان کلیدی: اسلام، علوم تجربی، آیات، روایات، تمدن اسلامی.

در جستجوی تمدن: تمدن‌پژوهی نوین غرب با نگاهی به

«سهم اسلام در تمدن بشری»

علی حسن‌نیا^۱

چکیده

اسلام در دوران حیات خود فراز و نشیب بسیاری را تجربه کرده و در این میان عصر طلایی و تمدن‌بی‌بدیل آن در دوره‌ای طولانی، بسیاری را بر آن داشت تا به مطالعه و پژوهش در زوایای مختلف آن پرداخته، به تبیین و استخراج مؤلفه‌های الگوی تمدنی اسلام در آن دوران برآیند. در این میان اما، برخی از تمدن‌پژوهان غربی در دنباله‌شناخت خود از اسلام، به این دوران نگاهی ویژه داشته، بر این باورند که این الگوی بی‌نظیر می‌تواند بازسازی، تقویت و احیاء شده، بشر امروز و دنیای فردا را به جایگاهی ویژه مبدل سازد. کتاب سهم اسلام در تمدن بشری نوشته استن‌وود کاب، نگاهی است به عصر طلایی مسلمانان و تأثیر شگرف و گسترده اسلام بر تمدن جهانی. نویسندگان در این اثر پستی‌ها و بلندی‌ها، تلخی‌ها و شیرینی‌ها و افسوس‌ها و مباحث داستان تمدن‌های عظیم بشری را در فصل‌هایی مجزا و رمان‌گونه نقل کرده، به دلایل ظهور و افول تمدن‌ها، راه‌کار استقرار و استحکام یک تمدن قوی و غرورآفرین و در نهایت لزوم احیای تمدن در سایه وحدت زبانی و دینی و عوامل تأثیرگذار اجتماعی، اقتصادی و روانی اشاره می‌کند. در نوشتار پیش‌رو، با نگاهی به مطالعه پیش‌گفته، به شیوه توصیف و تحلیل مطالب مطروحه در آن را به عرصه نقد و نظر کشانده، به مواردی چون: مقایسه عصر روشنگری و انقلاب صنعتی اروپا با عصر طلایی مسلمانان و دوران رنسانس اسلامی، عناصر سازنده تمدن با توجه به الگوی تمدنی اسلام، اثر غیرعرب بر پیشرفت تمدن اسلامی و لزوم احیای مجدد تمدن اسلامی اشاره خواهیم کرد.

واژگان کلیدی: تمدن اسلام، تمدن بشری، تمدن‌پژوهی غرب، علل و عوامل.

تحلیل و تبیین نقش بنیادی معرفت و ایمان در تقابل با حربه‌های سه‌گانه نفوذ و سیطره مکتب مادی تمدن غرب

علیرضا قدیمی ماهان^۱*

سعید عربگری^۲

یداله حبیبی^۳

محبوبه کرمی^۴

سید محسن میرباقری^۵

چکیده

در دهه‌های اخیر تمدن غرب که با پیشرفت‌های چشمگیر علمی و صنعتی، قدرتمند و با امکانات گسترده تبلیغاتی و رسانه‌ای مهاجم شده، با حربه‌ها و شیوه‌هایی درصدد نفوذ و سیطره بر فرهنگ و تمدن نوین اسلامی، بویژه در جوامع مسلمان کمتر توسعه یافته است. دین و مذهب؛ عقل و اندیشه؛ سنت و شخصیت ملی، سه عامل و مانع مهمی هستند که تمدن غرب در برنامه‌های وسیع خود بتدریج از مردم این جوامعی جدا می‌سازد. در این مقاله پس از تعریف مقدماتی برخی مفاهیم ضروری، ابتدا به زمینه‌های تقابل تمدن اسلامی و تمدن غرب در قرن اخیر پرداخته شده است. سپس حربه‌های جداسازی دین و مذهب؛ عقل و اندیشه؛ سنت و شخصیت ملی از جوامع مسلمان، توسط فرهنگ مهاجم غرب به صورت جداگانه معرفی، تحلیل و کارکرد هر کدام تشریح شده است. در جوامع اسلامی بی‌تفاوتی نسبت به دین و مذهب منجر به پشت‌کردن به مذهب اصیل اسلام و پذیرش مکاتب جدید اومانیستی، لیبرالیستی و مانند آن می‌شود. همچنین با تضعیف نیروی عقل و اندیشه بوسیله تحریک غرایز، افراد سطحی‌شده و اسیر لذت‌ها و هواس‌ها می‌شوند. سرانجام دورشدن از سنت و شخصیت ملی جوامعی مقلد، غرب‌زده و مصرف‌کننده بار می‌آورد. متقابلاً در تمدن نوین اسلامی می‌توان در برابر این هجوم سنگین و گسترده تمدن بیگانه غربی روش‌هایی معرفی کرد. یک روش اساسی برای استقامت مسلمانان و جلوگیری از ایجاد انسان‌های سطحی مکتب‌زده مقلد و مصرف‌گرا، ایجاد معرفت دینی، تقویت ایمان و تقواست. نقش و کارکرد روش مذکور در خنثی‌سازی هر یک از حربه‌های سه‌گانه بررسی و ارائه شده است. معرفت اصیل دینی، عظمت خداوند را در مقابل قدرت ظاهری غرب و عظمت آخرت را در برابر حقارت دنیا به پیش چشم انسان می‌گشاید. بدینگونه این جریان، عشق و ایمان را در دلها ریخته و با تقوا بارور می‌سازد. در نتیجه نقطه اتکاء و توجه انسان مؤمن از غرب به سوی آسمان می‌چرخد و از سرسپردگی تمدن غرب آزاد می‌شود. چنین انسانی ضمن بهره برداری عاقلانه از جنبه‌های مفید تمدن غرب، به جای خودباختگی، عیب‌های فرهنگی و تمدنی غرب را شناخته و به جای تقلید به رقابت و جبران روی می‌آورد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، تمدن غرب، حربه، مکتب مادی، معرفت دینی، ایمان، اومانیسم.

۱. دانشجوی دکترا

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه قرآن و حدیث تهران

۳. استادیار دانشکده اصول دین تهران

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه قرآن و حدیث تهران

۵. استاد دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران

ویژگی‌ها و ابعاد متمایز تمدن نوین اسلامی

اکرم کر معلی^۱

صغری رضایی^۲

چکیده

تمدن به مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی بشر در یک منطقه، کشور، در عصر مشخصی گفته می‌شود. تمدن بالاترین گروه‌بندی فرهنگ و گسترده‌ترین سطح هویت فرهنگی است که شامل عوامل اخلاقی و مادی می‌باشد و به هر فردی این امکان و فرصت را می‌دهد که در جامعه به سوی رشد گام بردارد. تمدن نوین اسلامی نیز گونه‌ای جداگانه از سلسله تمدن‌های بشری است که ریشه در فرهنگ و اعتقادات مردم داشته است. هر تمدن دارای خصوصیات ویژه‌ای است که آن را از سایر تمدن‌ها جدا می‌سازد؛ به طوری که تمدن نوین اسلامی هم بر مبنای آزادی، عدالت، پرورش عالمان، کرامت انسان، اصلاح‌گری، پرورش افراد، استقامت، اعتقاد به خدا و..... می‌باشد. این مقاله در صدد است با روش توصیفی - تحلیلی از طریق برکشیدن منابع کتابخانه‌ای به این سوال که آیا تمدن نوین اسلامی با دیگر تمدن‌ها چه تفاوتیهای دارد؛ را مورد بررسی قرار دهد.

واژگان کلیدی: تمدن، تمدن نوین اسلامی، آزادی، عدالت، ولایت مداری، اصلاح‌گری.

۱. کارشناس ارشد تاریخ ایران بعد از اسلام

۲. کارشناس ارشد تاریخ اسلام

تدوین یک مدل نظری (تحلیلی) در خصوص تمدن اسلامی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری

کریم مهری

چکیده

مقاله حاضر با استفاد از رویکرد بر ساختی و تفسیری و روشناسی نظریه داده بنیاد به بازسازی معنایی تمدن اسلامی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری می پردازد. مهمترین پرسش های تحقیق حاضر این خواهد بود که "چه مدل نظری تمدن اسلامی را از دیدگاه مقام معظم رهبری تبیین می کند؟" چه تغییراتی باید رخ دهد که تمدن اسلامی به ظهور برسد؟ راهبرد های کنشی آن چیست؟ و پیامدهای این راهبردها چه خواهد بود؟ در این پژوهش بجای آزمون نظریه و تایید یا رد آن به ارایه نظریه به صورت محدود به واقعیت پرداخته می شود تا بر اساس آن، مدل نظری (تحلیلی) در خصوص تمدن اسلامی به شیوه نظریه پردازی داده بنیاد ارائه گردد. یافته های بدست آمده شامل چندین مقوله عمده به این شرح می باشد. متعین های ایمان و اعتماد به خدا و احکام الهی، بی اعتنایی به بهره مندی های مادی و هدف قرار ندادن آنها، معنویت، ذکر و خشوع و تضرع، مجاهدت خالصانه و مخلصانه برای خدا، معرفت شفاف و بی ابهام، حرکت علمی معجزه آسا، عظوفت اسلامی به عنوان شرایط علی درونی؛ اتحاد مسلمین و مقابله با استکبار و وابستگی به بیگانگان به عنوان شرایط علی بیرونی؛ توان موجود دنیای اسلام برای تشکیل تمدن فراگیر اسلامی، جامعه نمونه اسلامی به عنوان بستر، چالشهای دنیای اسلام در برپایی تمدن اسلامی، جایگاه و توان نظام اسلامی ایران به عنوان شرایط مداخله گر؛ آمدی دین در همه اعصار (احیای قدرت دین و توجه به معنویت)؛ بازتولید تمدن نوین اسلامی در فرآیند تحقق اهداف اسلامی، نقش پیدا کردن مردم به عنوان پیامدهای تمدن اسلامی مقابله با اسایش طلبی، آماده کردن زمینه های ظهور، استکبار ستیزی به عنوان راهبردهای کنشی و مقوله هسته ای این بررسی تمدن اسلامی است که مقولات عمده فوق را در بر می گیرد.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، اتحاد مسلمین، نظریه پردازی داده بنیاد، حرکت علمی معجزه آسا، تفسیری - برساختی.

مبانی هستی‌شناسی تمدن نوین اسلامی در دنیای مدرن

مجید خاری آرانی^{۱*}

زهرا علی اکبرزاده آرانی^۲

رسول برخوردار زواره^۳

چکیده

تمدن اسلامی یکی از درخشان‌ترین تمدن‌های حیات بشری است، چرا که اساس و بنیان این تمدن بر پایه هستی‌شناسی و درک تمامی ظواهر و حقایق ترقی و تکامل انسان است. تمدن اسلامی از ابتدای پیدایش تاکنون به دلیل معیارهای دینی و فکری‌اش، تنها تمدنی است که قدرت انطباق‌پذیری و همگرایی با تمام مبانی هستی‌شناسی را داشته و دارد. این مقاله، به هدف تحلیل مبانی هستی‌شناسی تمدن اسلامی در زمینه علمی - اخلاقی در دنیای مدرن، از طریق روش اسنادی (توصیفی - تحلیلی) پرداخته است. از نتایج این تحقیق می‌توان به اخلاقی و خدا محور بودن تمدن اسلامی اشاره نمود. بنابراین، بر تمامی خواسته‌ها و واقعیت‌های انسانی برنامه‌هایی جهان‌شمول تدوین و ارائه نموده‌است. این تمدن از نظر فکری، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی تفاوت پایه‌ای با سایر ادیان دارد و چون انسان موجودی زنده در جریان زندگی است، رویکرد تمدنی اسلام یک رویکرد متناسب با نیازهای بشری تعریف گردیده که این خود زمینه ساز تحولات شگرف در عرصه جهانی و در نهایت رسیدن به سعادت بشر می‌باشد.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، هستی‌شناسی، مدرنیته، اخلاق، علم.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شاهد

۲. مربی گروه اتاق عمل دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی قم

۳. کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه خوارزمی

معنا شناسی تمدن نوین اسلامی در سپهر اندیشه‌ی امام خامنه‌ای (حفظه الله)

محمد آقائی^۱

چکیده

بهترین راه برای بررسی و مطالعه‌ی پدیده‌های مرکب به دست آوردن فهمی کلی از آنها است که جغرافیای حوزه‌ی مطالعاتی مطلوب را به پژوهشگران نشان دهد. از این روی برای مطالعه‌ی پدیده‌ی آینده محور «تمدن نوین اسلامی» لازم است ابتدا مرزهای مفهومی آن مورد بازشناسی قرار گیرد. امام خامنه‌ای (حفظه الله) به عنوان تاثیرگذارترین عالم شیعی در قرن بیست و یکم دارای سپهری اندیشه‌ای است که افق‌های گوناگون آن سیراب از آموزه‌های اصیل اسلامی است؛ به همین علت شناخت مرزهای مفهومی تمدن نوین اسلامی در اندیشه‌ی ایشان گامی مهم در راستای نیل به معرفت صحیح از فرهنگ سیاسی تشیع می‌باشد. سوال اصلی نوشتار حاضر آن است که آفاق تمدن نوین اسلامی در سپهر اندیشه‌ی امام خامنه‌ای (حفظه الله) چیست؟ برای پاسخگویی به این پرسش انگاره‌ی تمدن نوین اسلامی در چهار حوزه‌ی کلان هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، غایت‌شناسی، و روش‌شناسی در اندیشه‌ی امام خامنه‌ای (حفظه الله) مورد مطالعه و بازتفسیر قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد تمدن نوین اسلامی در اندیشه‌ی ایشان از لحاظ هستی‌شناسی به صورت دویعدی، در قالب معرفت‌شناسی آفاقی، با غایت سعادت‌طلبی، و در نهایت روش‌شناسی اخلاقی فهم می‌گیرد. نوشتار حاضر در زمره‌ی پژوهش‌های کیفی فلسفی-سیاسی است که با روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته و منابع آن از طریق مطالعه‌ی اسنادی و رجوع به منابع موجود گردآوری شده است.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، امام خامنه‌ای (حفظه الله)، هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، غایت‌شناسی، روش‌شناسی.

۱. دانشجوی دکتری مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

ظرفیت‌های شیعه در تمدن‌سازی (بررسی موردی پیشینه تمدنی آل بویه)

محمد دهقانی^۱

چکیده

اسلام با داشتن منابع غنی توانست به سرعت تمدن‌های دیگر را وامدار خود نماید. براین اساس، تمدن اسلامی و خصوصیات و ویژگی‌های آن تحولی عمیق در جامعه انسانی جهت نیل انسان به کمال مطلوب به بشریت عرضه نمود. شیعه به عنوان یکی از دو شاخه اصلی اسلام که تا حدود سه قرن از محضر امام به عنوان ادامه دهنده را پیامبر و مفسر اسلام استفاده نمود از ظرفیت‌ها و منابع عظیم تمدن‌ساز برخوردار می‌باشد. یکی از این منابع، پیشینه تمدنی حکومت شیعی آل بویه می‌باشد. چرا که عصر حاکمیت آنها مصادف با شکوفایی علمی و فرهنگی اسلام می‌باشد. شاخصه اصلی این حکومت رواداری مذهبی آنها می‌باشد. رواداری به عنوان یکی از فضیلت‌های ادیان می‌باشد. رواداری عامل پویایی، بالندگی، نشاط علمی و رشد اندیشه‌های مختلف است. وجود رواداری مذهبی و دوری از تعصب باعث می‌شود تا اندیشه‌های مختلف و نو ظهور پیدا کنند و زمینه شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی فراهم شود. در این نوشتار با برجسته نمودن نقش رواداری در تمدن‌سازی، این اصل اسلامی در عصر آل بویه و نقش آن در شکوفایی فرهنگی و تمدنی این دوره مورد بررسی قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی: ظرفیت‌ها، تمدن‌سازی، مذهب، علم، آل بویه.

ظرفیت‌های عرفان اسلامی برای تحقق و تداوم تمدن

نوین اسلامی

محمد محمودی^۱

چکیده

علوم اسلامی، هریک تأمین کننده بُعدی از ابعاد تمدن اسلامی هستند. در این میان عرفان اسلامی با در اختیار داشتن منابع سرشار و آموزه‌های ژرف در تأمین ابعاد معنوی و عمیق‌سازی زندگی انسان در مقابل تمدن بی‌روح غرب نقش بی‌بدیلی دارد. عرفان اسلامی که شامل دو حوزه عرفان نظری و عرفان عملی است ظرفیت‌های فراوانی را در تمدن‌سازی پیش‌رو می‌نهد نظیر: پیوند ظاهر و باطن و اصالت داشتن باطن، نظام تجلی و ظهور، انسان کامل، زهد، مقام عبودیت، قرب و بعد انسان از حق تعالی و جایگاه شهود در مقابل عقل خود بنیاد. این تحقیق با توجه به جایگاه عرفان اسلامی در تمدن‌سازی در صدد است تا در ضمن برشمردن مؤلفه‌ها و ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی، به تبیین مبانی عرفانی تمدن اسلامی، نقش تمدنی ابعاد و آموزه‌های عرفان اسلامی، کاربست آموزه‌های عرفان اسلامی در تمدن‌سازی و تعیین چارچوب‌های کلی بپردازد.

واژگان کلیدی: عرفان اسلامی، تمدن‌سازی، عرفان عملی، عرفان نظری، تمدن نوین اسلامی.

بررسی جایگاه علم به عنوان بهترین بنیان پرداز تمدن اسلامی در دوران جدید

مصطفی محمدی^۱

چکیده

درون مایه تمدن اسلامی هنر اخلاق فرهنگ یا علم نیست بلکه اینها نتایج و ثمره تمدن اسلامی است ریشه و بنیان تمدن اسلامی حقانیت اسلام و پرستش خداوند و رسیدن به کمال از طریق عمل به آموزه های این دین شریف است. پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) نهال شکوهمند تمدن اسلامی را تقدیم بشریت نموده اند و این نگهداری و کوشش جوامع اسلامی است که مشخص می کند تا چه اندازه از گستره وسیع تمدن اسلامی میوه برچینند. از سوی دیگر اثبات حقانیت اسلام (که جهت بهرمندی جوامع بشری از آن ضروری ست) شیوه های گوناگونی را با توجه به شرایط زمانی و مکانی مختلف می طلبد. در برخورد با برخی جوامع اخلاق پیامبر اکرم (ص) بهترین گواه بود برخی با ندای آهنگین کلام خداوند به اسلام گرویدند و برخی با مشاهده شکوه معجزه آسای اسلام در فتح مکه شیفته تمدن اسلامی گردیدند و... بدین ترتیب می بایست نگاه ما به جایگاه جنبه های مختلف تمدن اسلامی چون هنر و فرهنگ و اخلاق فراتر از ثمره این تمدن بوده و می بایست بدانها به عنوان جایگاهی که می تواند حقانیت اسلام را نشان دهد بنگریم. در دنیای امروز با محور قرار دادن جامعه علم گرای غرب موثرترین فاکتور برای تبیین و گسترش بنیان تمدن اسلامی چیست؟ چگونه می توان به انسان به ظاهر پیشرفته ای که ادعا می کند تنها زبان علم را می پذیرد حقانیت تمدن اسلامی را اثبات نمود؟

در این مقاله پس تبیین اصل حقانیت اسلام به عنوان نخستین بنیان تمدن اسلامی از مباهله علمی به عنوان راهکاری عملی برای تحقق آرمان فوق سخن خواهیم گفت.

واژگان کلیدی: بنیان تمدن اسلامی، تمدن غرب، علم، دوران جدید.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه قم

خودآگاهی و کارکرد اقوام در شکل‌گیری و تکوین تمدن نوین اسلامی براساس الگوی راهبردی اسلامی - ایرانی پیشرفت

مصطفی مظاهری^۱

چکیده

بدون شک شکل‌گیری و تکامل تمدن‌های گوناگون در جوامع چند قومی منوط به داشتن اندیشه‌های متعالی و پیوستگی این تفکرات و برخورداری از اهداف و داشتن مسیرهای مشترک و نیز به وجود تعامل سازنده حکومتها و مردم متکی است. لذا تحقق و پیروزی این نوع تمدن‌ها منوط به داشتن بلوغ خودآگاهی و همگرایی گرایش‌های مختلف در این جوامع می‌باشد. کشور ایران از جمله کشورهای چند قومیتی است به همین دلیل، لازمه تکوین و تکامل تمدن نوین اسلامی در درجه اول، نیازمند همبستگی اقوام و نقش وحدت‌آفرین آنها در پیشبرد و مدیریت تمدن نوین اسلامی است. بنابر این خودآگاهی اقوام و مسئولیت‌پذیری آنها در قبال تکوین و تکامل تمدن اسلامی از ضروریات مهم است. چون اگر این نوع تمدن بر مبنای وحدت و اصول مشترک ملی و اسلامی شکل بگیرد و تکامل پیدا کند دستاوردهای مهمی در ابعاد گوناگون خواهد داشت. با توجه به چنین رویکردی تحقیق حاضر با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی خودآگاهی و واکاوی نقش گروه‌های قومی در تکوین تمدن نوین اسلامی خواهد پرداخت و در ادامه با توجه به الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت، پیشنهاداتی در زمینه کارکرد بهینه اقوام در مسیر پیشرفت و تکامل تمدن نوین اسلامی ارائه خواهد شد.

واژگان کلیدی: گروه‌های قومی، خودآگاهی اقوام، تمدن نوین اسلامی، الگوی اسلامی و ایرانی پیشرفت.

۱. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

نقش زبان ویژه قرآن در توانایی این کتاب برای پاسخ گویی

به سوالات عصری

مهدی رسولی فیینی^{۱*}

محمدعلی لسانی فشارکی^۲

چکیده

انسان در هر عصر با سوال های تازه ای مواجه می شود که در اعصار گذشته مطرح نبوده اند. قرآن کریم توانایی پاسخ گویی به تمامی این سوالات را داراست. صفات قرآن که همگی به صورت مطلق بیان شده اند بیانگر همین قابلیت و جامعیت هستند. توانایی قرآن در پاسخگویی به سوالات همه عصرها، ریشه در ساختار غیر موضوعی آن دارد. در قرآن کریم، یک زبان ویژه جایگزین ساختار موضوعی شده است. زبان قرآن نمی تواند زبان عربی معمول عرب زبانان باشد. این زبان خاص، اگر چه جامه عربی در بر کرده و تمام قالب ها و قواعد زبان عربی را حفظ کرده، اما خداوند در آن، الفاظ را به گونه ای استخدام و قالب های الفاظ را چنان تنظیم کرده است که حامل بیشترین بار معنایی باشند. زبان خاص قرآن نیز مانند تمام زبان ها، از خلاقیت و ساختار زایشی برخوردار است، بنابر این با قواعد این زبان می توان در مورد موضوعات بی شمار تحقیق کرد.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی

۲. استاد، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چهارچوب های عقلانیت نظری در قرآن کریم

مهدی رسولی فیینی^{۱*}

محمدعلی لسانی فشارکی^۲

چکیده

قرآن کریم به عنوان کتابی جامع و هدایت بخش، عرضه کننده ی عقلانی ترین چهارچوب های نظری و عملی برای انسانی است که سعادت را جستجو می کند. در این پژوهش با به کار گیری روش ارائه شده در کتاب «روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم»، سعی شده تا چهارچوب های مطرح شده در قرآن کریم برای عقلانیت نظری استخراج و بازنمایی شوند. نتایج پژوهش، بر نقش اصل اعتقادی توحید در چهارچوب بخشی به عقلانیت نظری و تولید سایر گزینه های نظری مطرح در قرآن تاکید دارند. ترمینولوژی خاص قرآن در بیان مسائل عملی و نظری، رابطه ی میان عقلانیت نظری و عملی از منظر قرآن، قوای ادراکی انسان و منابع کسب معرفت از دیدگاه قرآن سرفصل های دیگری هستند که در این مقاله به آن ها پرداخته شده است.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی

۲. استاد، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تأملی بر نظریه فقهی تمدن اسلامی

مهدی سیاوشی^۱

قاسم پورحسن^۲

چکیده

علم فقه به عنوان علمی که دربرگیرنده احکام اجتماعی فراوان می باشد دارای نقش برجسته و خاص در موضوع حکومت و اداره حکومت اسلامی است؛ از آن جا که شکل گیری تمدن مبتنی بر شکل گیری حکومت و نظام اداره جامعه است، می بایست در بررسی عقلانیت ایجاد کننده تمدن اسلامی، علم فقه را مورد توجه قرار داد.

لذا در حیطه بررسی عناصر تشکیل دهنده و حیات بخش تمدن اسلامی در کنار سایر حوزه‌های موجود در حیطه تمدن اسلامی که نشأت یافته از عقلانیت اسلامی مبتنی بر «وحی توحیدی» و «قرآن» اند، بررسی نقش فقه بواسطه برجستگی خاص در موضوع حکومت و اداره حکومت، لازم و ضروری است. مقاله حاضر با بررسی نظریات موافقان و مخالفان نظریه فقهی تمدن اسلامی، و با دقت نظر در دو مفهوم حقیقت و شریعت، به دنبال پاسخ به این پرسش است که نقش و جایگاه فقه در تمدن اسلامی به چه نحو قابل تبیین است.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، عقلانیت اسلامی، فقه، شریعت، حکومت اسلامی.

۱. دکترای انقلاب و تمدن اسلامی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۲. دانشیار گروه فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی

تبیین جایگاه و نقش بانوان در تمدن نوین اسلامی

از منظر رهبری»

مهدی صفائی اصل^۱

چکیده

هدف مقاله بررسی نقش بانوان در تمدن سازی اسلامی با تکیه بر سخنان رهبری (مد ظله) است که البته در ضمن آن به نقش مسجد در تبیین این جایگاه نیز پرداخته شده است. پژوهش مذکور بنیادی-کاربردی بوده و با استفاده از روش تحلیل محتوا نگاشته شده است. درباره حضور زن در جامعه دو دیدگاه افراطی و تفریطی وجود دارد که گروهی مانند فیمینیست‌ها زن و مرد را با قطع نظر از تفاوت‌های ذاتی و فطری آندو یکسان دانسته و گروه دیگر، زن را از حضور در جامعه بطور مطلق نهی می‌کنند. در بین دیدگاه‌های متفاوت، تبیین دیدگاه رهبری (مد ظله) به عنوان دیدگاه اسلامی و بدور از افراط و تفریط معرفی شده است. ایشان حضور زن در جامعه و تمدن‌سازی را با حفظ شئون اسلامی نه تنها جایز بلکه ضروری عنوان کردند. چرا که بانوان تقریباً نیمی از جمعیت جوامع را تشکیل می‌دهند و این عدد، پتانسیل خوبی برای اداره جامعه و شکل‌گیری تمدن اسلامی است، به همین دلیل بعد از انقلاب اسلامی ایران، امام راحل و پس از ایشان رهبر معظم انقلاب (مد ظله)، توجه چشم‌گیری به نقش بانوان در جامعه اسلامی نمودند. از همین رو رهبری (مد ظله) حضور زن در جامعه و تمدن‌سازی را به همراه حفظ حجاب و الگو قرار دادن بزرگانی همچون حضرت زهرا و زینب کبری (سلام الله علیهما) ضروری دانسته و تربیت نسل آینده را مهمترین وظیفه او بیان کردند. ایشان با بیان خصوصیات زن مسلمان و تفاوت او با زن غربی، دیدگاه افراطی در مورد بانوان را مورد نقد جدی قرار دادند. از سویی با در نظر گرفتن نقش مسجد به عنوان کانون اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و همچنین جایگاه امام جماعت، در تبیین و پیشبرد حضور بانوان در جامعه، رهبری (مد ظله)، روحانیت را عهده دار تبیین سبک زندگی و رشد معنوی بانوان معرفی کردند.

واژگان کلیدی: بانوان، تمدن، تمدن نوین اسلامی، رهبری (مد ظله).

۱. طلبه سطح خارج حوزه علمیه قم، دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه علامه طباطبائی

تمدن نوین اسلامی، چالش‌ها و ویژگی‌ها

مهدی نظری منظم^۱
حمید وطن خواه^{۲*}

چکیده

به بن بست رسیدن تمدن غرب در عصر حاضر و شکست و ناتوانی آن در تامین نیازهای روحی روانی بشر مجال خودنمایی تمدن اسلامی را فراهم آورده است. تمدن نوین اسلامی با بهره‌گیری از آموزه‌های نبوی (ص) و در جهت تحقق وظایف مختلف دینی متناسب با دنیای امروز قابلیت آن را دارد که دستورات، سنت‌ها و آیین‌های ناشی از مجموعه اعتقادات اسلامی را فارغ از هرگونه تبعیض تحقق بخشد. تمدن نوین اسلامی ضمن تحکیم برادری، برابری و مساوات همه گروه‌ها این امکان را فراهم می‌آورد که گروه‌های انسانی فارغ از هر طبقه و نژادی با یکدیگر در زمینه‌های مختلف علمی، اجتماعی و فرهنگی همکاری کرده و به توسعه زندگی خود در همه ابعاد آن بپردازند. این مقاله با بهره‌گیری از روش تحقیق کتابخانه‌ای و اسنادی در صدد واکاوی برخی از ویژگی‌ها و زمینه‌های احیای تمدن نوین اسلامی بوده و بر اساس یافته‌های تحقیق: احیای تمدن نوین اسلامی بدون رجعت به سنت‌های اصیل اسلامی و آموزه‌های نبوی (ص) امکان‌پذیر نمی‌باشد و تاریخ شاهد تحقق تمدن نوین اسلامی خواهد بود.

تمدن نوین اسلامی تجلی هماهنگ اصول‌گرایی و خلاقیت، عقلانیت و معنویت، ارزش و معرفت، اخلاق و قدرت، تعالی و قداست است و هدف نهایی آن برپایی حکومتی دینی با محوریت عقل، علم و اخلاق می‌باشد. در این راه اسلام آمریکایی، درک نامتوازن از دین، فرقه‌گرایی، فساد و خلافت‌نوریک رهبری در دنیای اسلام و... چالش‌های تمدن نوین اسلامی خواهند بود.

واژگان کلیدی: تمدن، اسلام، فلسفه، تاریخ، انقلاب، چالش.

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

علوم انسانی و تمدن نوین اسلامی

محمد نبی زاده بابکی^{۱*}

اسد الله زنگویی^۲

علی کشاورز^۳

چکیده

جهت دستیابی به تمدن اسلامی، راهی جز عبور از علوم انسانی موجود و حرکت به سمت علوم انسانی- اسلامی وجود ندارد. پایداری و تحقق کامل اهداف ارزشی انقلاب اسلامی نیز به این مسئله بستگی دارد و از آسیب‌ها و چالش‌های جدی که امروز در مسیر جامعه اسلامی وجود دارد، از این ناحیه برمی‌خیزد. به عبارت دیگر، اگر در علوم انسانی، تئوری‌ها و فرضیه‌های جدیدی مطرح نشود که بر اساس آنها، حقیقت دین و دینداری در جامعه اسلامی جریان یابد و اگر بومی‌سازی علوم انسانی اتفاق نیفتد و مدل‌های انسان‌شناسی به مبانی اسلام نزدیک نشود، قطعاً انقلاب اسلامی در جریان تحقق تمدن نوین اسلامی و رسیدن به اهداف خود دچار مشکل خواهد شد. تأکیدات رهبر معظم انقلاب اسلامی در راستای اسلامی‌سازی علوم انسانی در همین راستاست؛ این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی بوده و از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد که با روش تکنیک تحلیل محتوا، مبانی فلسفی علوم انسانی مورد شناسایی قرار گرفته و جایگاه این علوم در تحقق تمدن نوین اسلامی تبیین شده است. بنابراین لازم است علوم انسانی با مبانی دین تولید شوند و اسلامی‌سازی علوم انسانی در مسیری صحیحی قرار گیرد. این حرکت باید مسیری منطقی و قاعده‌مند داشته باشد تا بر اساس آن، مدلی دقیق و تبیین‌کننده اهداف ارزشی جامعه اسلامی ایجاد شود و مسائل اجتماعی جامعه اسلامی ایجاد شود و مسائل اجتماعی جامعه از این طریق حل و فصل گردند. در این مقاله ضمن تبیین ماهیت تمدن نوین اسلامی، انسان‌شناسی اسلامی و قرآنی و مبانی فلسفی علوم انسانی به نقش و جایگاه علوم انسانی در احیا و تحقق تمدن نوین اسلامی خواهیم پرداخت.

واژگان کلیدی: علوم انسانی، تمدن‌سازی، مبانی فلسفی، تمدن نوین اسلامی.

۱. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه بیرجند و طلبه حوزه علمیه تهران
۲. دکترای فلسفه تعلیم و تربیت، استادیار و مدیر گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند
۳. دانشجوی دکتری علوم تربیتی دانشگاه شاهد

درنگی در دو راهه ی اسلام و غرب در اندیشه پیشرفت

رضا غلامی^۱

چکیده

لازمه درک تمایزات موجود میان اندیشه پیشرفت در اسلام و غرب، بررسی سیر تاریخی دو تمدن اسلام و غرب در اعصار گوناگون، ارتباطات ایندو و همچنین فهم فراز و فرودهای هر یک می باشد. واقعیت این است که تمدن غرب از رنسانس به بعد، با حاکم کردن جهان بینی متفاوت و استقرار حیات اینجهانی، شرایط منحصربفردی را در زمینه پیشرفت مادی برای خود رقم زد که جهان اسلام با آن فاصله معتنابهی دارد. البته در اینکه چقدر این پیشرفت با جهان بینی الهی و آرمان های جهان اسلام انطباق دارد تردید جدی وجود دارد لکن موقعیت کنونی تمدن غرب با همه نقاط ضعفی که دارد، تهدیدات بزرگی را برای جهان اسلام و حیات فکری و فرهنگی آن آفریده است. آنچه مسلم است اولاً، اسلام با باطل معرفی کردن دنیاگریزی و به تبع آن، تعمیق عقب ماندگی مسلمانان از جهات مادی، اصل پیشرفت مادی را منوط به پیوند با پیشرفت معنوی، لازم و برای تحقق اهداف عالی اسلامی اجتناب ناپذیر می داند؛ ثانیاً، نه تنها درباره مسیر چنین پیشرفتی سکوت نمی کند بلکه بخش مهمی از تعالیم خود را به روشن سازی پیشرفت اسلامی و حتی ارائه ابزارها و نهادهای اختصاص برای آن اختصاص می دهد. با همه این ها، پیشرفت اسلامی و عقلانیت حاکم بر آن، تمدن غرب و خصوصاً پیشرفت های علمی و فناوری آن را یک سره سیاه و مضر تلقی نمی کند بلکه با در نظر گرفتن اقتضائات حیات طبیعی انسان و میل ذاتی و دائمی آن به پیشرفت، و همچنین زنده بودن فطرت الهی در وجود انسان ها، امکان تصرف و بهره گیری از بخش مهمی از دستاوردهای غرب در عرصه پیشرفت را با معیارهای مشخص منتفی ندانسته است. از طرف دیگر، اسلام، ضمن مخالفت با آن دسته از تفکراتی که با دعوت از جوانان مسلمان برای گوشه نشینی و انتظار منفعل، تنفس در دنیای کنونی را عین غریبزدگی تلقی می کنند، امکان برنامه ریزی و تلاش برای تغییر شرایط به نفع فرهنگ و ارزش های اسلامی را در این عصر که عصر عینت یافتگی جهان بینی الحادی است، ممکن معرفی می کند.

۱. دانش آموخته حوزه علمیه قم و اشتغال به دکترای علوم سیاسی

جایگاه «جهاد» در «تمدن نوین اسلامی» در پرتو آیات، روایات و فقه شیعه

سید عباس موسوی^۱*

سید علی موسوی^۲

چکیده

جایگاه‌شناسی تعالیم ارزشمند اسلامی در «تمدن نوین اسلامی»، مورد تأکید است. «جهاد» از مؤلفه‌های مهم و قوام‌بخش اسلامی است. مفهوم دینی مبارزه علیه دشمنان اسلام «جهاد» نامیده می‌شود که بیشتر جنبه دفاعی دارد. چارچوب این فریضه‌ی الهی در «تمدن نوین اسلامی»، مورد ابهام و انتقاد عده‌ای قرار گرفته است. تدروی‌های برخی مسلمانان و اسلام‌هراسی رسانه‌های غربی، چهره‌ای نادرست از این مفهوم متعالی اسلام برجای گذارده است. بر همین اساس، ترسیم درست جایگاه «جهاد» در «تمدن نوین اسلامی» بر مبنای آموزه‌های قرآنی، روایی و فقهی، رسالت این پژوهش است. این تحقیق جایگاه «جهاد» را در «تمدن نوین اسلامی» به روش توصیفی-تحلیلی بررسی کرده است. این پژوهش نشان داد که آموزه‌های اسلامی به‌خاطر جامعیت و جاودانگی اسلام، فرامکانی و فرازمانی است و «جهاد» نمونه‌ای از این آموزه‌هاست. تعالیم قرآن و روایات و نیز آرای فقهی علمای اسلام، چارچوب کاملی از «جهاد» ارائه نموده است. این تحقیق بیان داشته است که «تمدن نوین اسلامی» برای قوام‌بخشی حاکمیت خود و نیز پیش‌برد اهداف متعالی‌اش نیازمند «جهاد» همه‌جانبه - نرم‌افزاری و سخت‌افزاری - است.

واژگان کلیدی: دفاع، جهاد، جهاد ابتدایی، جهاد دفاعی، تمدن، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی.

۱. کارشناس مدیریت و دانش‌پژوه دکتری فقه تربیتی (جامعه‌المصطفی‌العالمیه)

۲. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی (جامعه‌المصطفی‌العالمیه)

اصحاب سبت

(دینداری معیشت محور؛ ویروسی در کالبد تمدن اسلامی)

داود معماری^۱*

سمیرا وثوقی^۲

چکیده

یکی از کارآمدترین و تاثیر گذارترین روش های جذب مخاطب، بیان موضوع و تحلیل پیام ها در قالب داستان است. در قرآن کریم به عنوان کتاب آسمانی، بخش عمده ای از آیات به بیان سرگذشت واقعی ملت ها و اشخاص اختصاص یافته است. مسلماً هدف خداوند از بیان این ماجراها داستان سرایی و اسطوره سازی نیست، بلکه عبرت آموزی و بیان مسایل اعتقادی، عملی و اخلاقی برای مخاطبان و ارائه سبک و فرهنگی خاص از زندگی دینمدارانه، منظور نظر الهی بوده است. یکی از این داستان ها، حکایت قومی از بنی اسرائیل را به تصویر می کشد که به اصحاب سبت شهرت یافته اند. مردمی که منافقانه و با تزویرهای به ظاهر شرعی، حرمت قانون روز شنبه را که به حکم تورات روز تعطیل و عبادت بوده شکستند و اقدام به ماهیگیری کردند، فریبی که نشانه ای بر حقیقت روحی و باطنی ایشان داشت و خداوند نیز آنها را بنا بر ماهیت واقعی خودشان که کاسبکارانه بانیرنگ به مسخ ارزش ها و احکام دینی می پرداختند، مسخ و تبدیل به بوزینه ساخت. آموزه های این داستان شگفت انگیز می تواند هشدار جدی باشد برای آن دسته از به ظاهر مومنانی که مزورانه به دنبال در خدمت قرار دادن دیانت برای کسب معیشت خویش هستند و نیز بیدارباشی برای آنان که دغدغه بقا و استمرار جامعه و تمدن اسلامی را دارند که فریضه خطیر امر به معروف و نهی از منکر را هرگز به فراموشی نسپرند.

واژگان کلیدی: اصحاب سبت، قرآن کریم، کتاب مقدس، مسخ هویت.

۱. استادیار دانشگاه بین المللی امام خمینی

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه بین المللی امام خمینی

اصحاب سبت، قرآن کریم، کتاب مقدس، مسخ هویت

محمدعلی چلونگر^۱

اصغر منتظرالقائم^۲

زهرا سادات کشاورز^{۳*}

چکیده

تمدن نوین اسلامی به اذعان مورخان علم منشأ بسیاری از تحولات علمی و فناورانه کنونی و قرن‌ها هدایت‌گر مبدع فعالیت‌های علمی بوده است. با رویکرد اجتماعی هویت حقیقی علم، سبب تقریب انسان‌ها و مایه وحدت جامعه است، طبق رویکرد فرهنگی نیز هویت حقیقی علم ارزش‌آور و براساس رویکرد اقتصادی قدرت‌آفرین و وسیله تسخیر جهان است. با توجه به آنکه یکی از دوره‌های درخشان تمدن اسلامی، عصر حکومت صفویه است، پرسش اساسی آن است که نظام علمی حاکم در عصر صفویه از چه ویژگی‌هایی برخوردار بوده که توانسته خود را به عنوان کانون پیشرو و درون‌زای دانش به جهانیان معرفی کند. پاسخ در سنت مترقی دانشمندان مسلمان در کسب معرفت علمی نهفته است. روش‌ها و قواعدی که براساس آن به کسب معرفت می‌پرداختند و سنت‌هایی که در نظام تعلیم و تحقیق تمدن اسلامی ریشه دوانده بود و همچنان بروز، معتبر و قابل استفاده در نحوه دستیابی به دانش اصیل، شیوه گسترش مرزهای علوم و پدیدآوری حوزه‌های جدید علمی است. این پژوهش، اصولی را معرفی می‌کند که شاکله اصلی سنت علمی عصر صفویه در تمدن نوین اسلامی را تشکیل داده است.

واژگان کلیدی: صفویه، علم، فرهنگ، تمدن نوین اسلامی، ایران.

۱. استاد گروه تاریخ دانشگاه اصفهان

۲. استاد گروه تاریخ دانشگاه اصفهان

۳. دانشجوی دکتری تاریخ تشیع دانشگاه اصفهان

مساله تمدن جديد در رويکرد سيدجمال الدين اسدآبادي

محمد امير احمدزاده^۱

چکیده

تمدن جديد از مباحث نويني بود که محل گفتگو و نزاع اندیشمندان ایرانی در دوره قاجار قرار گرفت. مساله مقاله حاضر طرح بحث بر این مبنا است که سيدجمال الدين اسدآبادي به عنوان یک متفکر دينی که با دنیای جديد در ارتباط بود چه خوانش و فهمی از تمدن جديد را محل بحث و مناقشه قرار داد؟. زمينه های تعامل و مناقشه با تمدن جديد در نگاه سيدجمال چه بوده است؟. بنا به بررسی آثار و اندیشه های سيدجمال و با روش تحليل تاريخی می توان رويکرد دوگانه او را در باب تمدن جديد کشف کرد. او در رساله رد نيچريه از هر گونه مادی گرایی تمدن جديد انتقاد کرده است اما در رساله اسلام و علم سعی بر آن دارد تا بر عدم تضاد اسلام با برخی محصولات تمدن جديد از جمله دانش و علم جديد تمرکز نماید و اخذ و بهره گیری از دانش های جديد را جهت پيشبرد جامعه مسلمانان و به مثابه یک امر ضروری جهت تغييرات در جامعه و مبارزه با جهل و خرافات اجتماعی موزرد توجه و مطالعه قرار داده است.

واژگان کلیدی: تمدن جديد، سيدجمال الدين اسدآبادي، اسلام و علم، مادی گرایی.

۱. استادیار تاريخ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

روش شناسی مطالعات تمدن نوین اسلامی

مسعود مطهری نسب^۱

چکیده

رویکرد های متعددی در حوزه تمدن شناسی وجود دارد که از آن جمله می توان به؛ رویکرد های، تاریخی، فلسفی و جامعه شناختی و روانشناختی، جغرافیایی و رویکرد روش شناختی اشاره نمود. تاکید بر هر یک از این رویکرد ها و غفلت از رویکرد های دیگر، تفکر تمدنی را دچار تقلیل گرای می نماید. رویکرد تاریخی علی رغم توجه به عوامل شکل گیری تمدن ها، موجب کم توجهی به زمان حال و مقتضیات زمانی و مسائل مستحدثه است، رویکرد فلسفی ما را از شئون عینی جامعه دور نموده و در سطح نظریات ناظر بر مبانی تمدن شناسی در حوزه فلسفه تاریخ متوقف می کند. رویکرد جامعه شناسی نیز ما را متوجه جامعه آماری خاص نموده و در زمان و مکان منحصر به فرد در قالب نظریه های مرسوم جامعه شناختی قرار داده و مطالعات تمدنی را در سطح حوادث جاری جامعه نگاه می دارد و رویکرد روانشناختی نیز بر تحلیل رفتاری و روانی تک تک افراد جامعه تاکید نموده و توجه به ساخت جمعی یک تمدن کم رنگ می شود، رویکرد جغرافیایی نیز با تاکید بر عوامل زیستی و طبیعی تاثیر ساخت و محیط بر رفتار انسان را مورد تاکید قرار می دهد. در این مقاله سعی شده است، ضمن تبیین رویکرد های فوق و شناسایی نقاط ضعف و قوت آنها، "روش شناسی مطالعات تمدن نوین اسلامی" که دارای شاخه های: فلسفه روش شناسی، روش شناسی تحلیلی، روش شناسی مقایسه ای - تطبیقی و مطالعات آینده می باشد، مبتنی بر آیات و روایات اسلامی پیشنهاد و تبیین گردد.

واژگان کلیدی: مطالعات تمدنی، رویکرد، روش شناسی، آینده شناسی.

۱. دانشجوی مقطع دکتری گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان و رئیس اندیشکده تمدن نوین اسلامی

بایسته‌های دولت اسلامی در مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی براساس آراء و دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله العالی)^۱

خدیدجه محمدی مزرعی^۲

مهدی نادری^{۳*}

چکیده

تحقق تمدن نوین اسلامی، امری تدریجی و حاصل یک فرآیند محتوایی و شکلی منطقی و نظام‌مند است. در دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) که از منادیان تشکیل تمدن نوین اسلامی در عصر حاضر هستند، مهم‌ترین حلقه این فرآیند «تحقق دولت اسلامی» است که تاکنون شکل نگرفته است. دولت اسلامی به عنوان حلقه سوم از حلقات پنج‌گانه (انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و امت اسلامی) فرآیند تمدن‌سازی نوین اسلامی، مستلزم شاخص‌ها و بایسته‌هایی است. این مقاله با روش تحلیل اسنادی، درصدد پاسخ به این سوال اصلی است: «بایسته‌های ساختاری و کارگزاری دولت اسلامی در روند تحقق تمدن نوین اسلامی از دیدگاه حضرت آیت الله خامنه‌ای چیست؟». یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد؛ سازه فکری در روند تحقق دولت اسلامی، شریعت مقدس اسلام است که مفسر وظایف، ارزش‌ها، جهت‌گیری‌ها و اهداف حاکم بر دولت اسلامی می‌باشد. حکمرانی موفق رسول اکرم (ص) و امام علی (ع) در دولت نبوی و علوی، الگوی آرمانی تحقق دولت اسلامی در بافت نظام جمهوری اسلامی است. بایسته‌های دولت اسلامی، در دو سطح «بایسته‌های ساختاری» و «بایسته‌های کارگزاری» در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) قابلیت پیگیری دارد. از یک سو، نظام‌سازی، نهادسازی، جنبش‌نرم‌افزاری و سبک زندگی از جمله بایسته‌های ساختاری در راستای تحقق دولت اسلامی می‌باشند. و از سوی دیگر، بایسته‌های کارگزاری دولت اسلامی در ابعاد سه‌گانه سلامت اعتقادی، اخلاق و رفتار اسلامی دولتمردان نمود می‌یابند؛ که با حاصل شدن این امور، دولت اسلامی در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی شکل می‌گیرد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، دولت اسلامی، مقام معظم رهبری، ساختار، کارگزار.

۱. مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی انقلاب، دانشگاه شاهد

۳. استادیار علوم سیاسی دانشگاه شاهد

جایگاه «مرزبانی» در تمدن نوین اسلامی در پرتو دعای امام

سجاد (ع) برای مرزداران

سید عباس موسوی^۱ *

سید علی موسوی^۲

چکیده

«مرزبانی» در مفهوم دینی آن، پاسداری از مرزهای حکومت اسلامی در برابر تهاجم دشمن است. به هر اندازه امنیت جامعه و اقتدار حکومت اسلامی مهم جلوه نماید، به همان میزان مرزبانی اهمیت خواهد یافت. تمدن نوین اسلامی، نسبت به مرزها و قلمرو مرزهای جوامع اسلامی حساسیت ویژه‌ای دارد. این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی جایگاه مرزبانی را در تمدن نوین اسلامی در پرتو دعای امام سجاد (ع) برای مرزداران مورد بررسی اجمالی قرار داده است. این تحقیق با تکیه بر منابع دینی - قرآن و روایات - «مرزبانی» را امری ضروری برای حفاظت از کیان تمدن اسلامی برشمرده است. این پژوهش، نشان داد که منابع انسانی و توانمندی‌های آنان در مرزبانی نقش اساسی در پیشبرد اهداف تمدنی اسلام دارد. برای همین، نیرومندی قوای نظامی در سایه رشد معنوی می‌تواند مخاطرات تهاجم دشمن را دفع نماید. این تحقیق بر نقش بی‌بدیل «دعا» برای استمداد امدادهای الهی در جبهه‌های نبرد علیه دشمنان، تأکید ویژه نموده است. دریافت فیوضات معنوی، نعمت‌های جسمی و روانی و برکات آسمانی در سایه «دعا»، آموزه‌ای ناب از دعای پربار امام سجاد (ع) برای مرزداران است. لعن - نفرین - بر دشمنان اسلام و مسلمان‌ها در جهت سلب نعمات الهی، کاستن توانمندی قوای ایشان و پراکندگی جمع آنها، رهیافت دیگر دعای امام سجاد (ع) برای مرزداران اسلامی در راستای پایداری تمدن اسلامی است.

واژگان کلیدی: مرزبانی، دفاع، دعا، تمدن، تمدن نوین اسلامی، امام سجاد (ع)، صحیفه سجادیه.

۱. کارشناس مدیریت و دانش‌پژوه دکتری فقه تربیتی (جامعه المصطفی العالمیه)

۲. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی (جامعه المصطفی العالمیه)

باز آفرینی جایگاه علم و دانش در تمدن نوین اسلامی بر مبنای الگوی اسلامی و سیره نبوی و علوی

اصغر منتظر القائم^۱

وحید سعیدی^{۲*}

چکیده

توصیه های فراوان در مورد علم و دانش و اهمیت آن جایگاه ویژه ای در آیات قرآن و سیره عملی و نظری حضرت محمد(ص) و ائمه معصومین دارد؛ همین رویکرد مثبت و سفارش های موکد به امر آموزش انقلابی را در میان مسلمانان به وجود آورد که تمدن بزرگ اسلامی بر مبنای آن شکل گرفت و بالید. تمدنی که در مقایسه با تمدن های هم عصرش جایگاهی بسیار رفیع داشت و هیچ کدام را یارای مقابله با آن نبود و در اندک زمانی همه به جیره خواران سفره علم و فناوری اش تبدیل شدند. اما همین تمدن در مواجهه با عوامل متعدد درونی و بیرونی دچار کندی و افول شد اما هیچ وقت به خاموشی نگرایید و طی مراحل متعدد خودش را بازسازی کرد. تا اینکه موج بیداری و انقلاب های ضد استعماری سرزمین های اسلامی را فرا گرفت. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران

اراده نوسازی و اعتلای تمدن اسلامی بیش از پیش قوت گرفت. موج بیداری جوامع مسلمان و اراده آنها برای اعتلای دوباره اسلام و تمدن اسلامی موجب شد تا روند نوسازی تحت عنوان تمدن نوین اسلامی شکل بگیرد. و این بار با تجربه ای از تمدن بزرگ اسلامی و احیای نکات مثبت آن و درس گرفتن از جنبه های منفی آن. یکی از مهمترین ارکان تمدن اسلامی توجه ویژه آن به علم و دانش است که تمدن نوین اسلامی بی نیاز از آن نیست.

مقاله پیش رو توجه به مقوله علم و دانش را در آیات قرآن، سیره نبوی و علوی مورد بازبینی قرار داده و در خلال آن به تبیین جایگاه علم و دانش در تمدن نوین اسلامی خواهد پرداخت.

واژگان کلیدی: علم، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلام.

۱. استاد گروه تاریخ اسلام، هیئت علمی دانشگاه اصفهان

۲. دانشجوی دکتری تاریخ اسلام دانشگاه اصفهان

کرامت انسانی مبنای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت اسلامی با توجه به ظرفیت تمدنی ایران اسلامی

محسن اصغری^۱

چکیده

لحاظ کرامت انسانی در الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی در ساحت‌های مادی و معنوی، استعدادهای فطری، طبیعی و غریزی انسان بایسته است. در این الگو رفاه مادی، ثروت، قدرت، لذت جنبه ابزاری داشته و رفاه مبتنی بر مناسبات انسانی کریمانه فقط با استعانت از عقل و وحی انسان‌شناس میسر است و ویژگی‌های ایرانی مانند غیرت دینی، خردورزی، حق‌طلبی، انسجام ملی، منابع طبیعی و انسانی، موقعیت استراتژیکی جهانی، منطقه‌ای بسترساز پیشرفت بوده، مؤلفه‌های آن خرد محوری، اخلاق محوری، عدالت محوری، استکبار ستیزی و امنیت محوری بوده شاخص‌های آن در قداست نهاد فقاہت، نهاد خانواده، قداست جهاد و شهادت استقرار حاکمیت دینی، صلح‌گرایی، حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در حوزه بین‌الملل می‌باشد.

واژگان کلیدی: پیشرفت، توسعه، اسلامی، ایرانی، تمدن، الگو، کرامت، عزت.

۱. مدرس سطح عالی حوزه علمیه قم استاد گروه فقه سیاسی و دانشگاه مجازی امام خمینی جامعه المصطفی

نقش فلسفه سیاست در تمدن نوین اسلامی

میثم فلاحی^۱

چکیده

جامعه‌ی اسلامی محل مناسبی برای پرورش علوم بوده است. فلسفه از آن جمله علمی محسوب می‌شود که مربوط به جامعه‌ی خاصی نمی‌شود و از زمان خلقت همراه انسان بوده است. فیلسوفان مسلمان همواره جایگاه خاصی برای سیاست قائل بوده‌اند و در تقسیم‌بندی علوم از آن به حکمت عملی نام برده‌اند. مهمترین هدف جامعه‌ی فاضله‌ی مورد نظر فیلسوفان مسلمان رسیدن به سعادت واقعی است رسیدن به این هدف در صورتی ممکن می‌شود که جایگاه و وظایف هر فرد در سلسله مراتب مشخص شده باشد. سوال کلی ما این است که دین چگونه سعادت و زندگی اجتماعی افراد را سامان می‌دهد و جایگاه فلسفه در به ثمر رساندن آن چیست. در این پژوهش از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است. فارابی بیش از همه به نقش سیاست در جامعه و کارکردهای آن پرداخته است دیگر فیلسوفان مسلمان به جامعیت بحث کمک کرده‌اند. مقاله حاضر مهمترین آرا و عقاید فیلسوفان مسلمان در مورد ضرورت و خاستگاه جامعه، تعریف سیاست و موضوع آن، اجتماع و اجزا و عناصر آن و انواع اجتماع مورد بررسی قرار می‌گیرد. دین و حکومت مکمل یکدیگرند. دین سعادت و راه رسیدن به آن را معین می‌کند و حکومت عهده دار اجرای آموزه‌های دینی است در همین فضا است که افراد جامعه برای ساختن جامعه‌ای نوین مهیا می‌شوند.

واژگان کلیدی: جامعه اسلامی، فیلسوفان مسلمان، سیاست، سعادت.

۱. کارشناس ارشد فلسفه اسلامی دانشگاه مذاهب اسلامی تهران، دبیر آموزش و پرورش

دولت اسلامی و تمدن نوین اسلامی

محمود علیپور^۱

مرجان اسمعیل نژاد اردبیلی^{۲*}

چکیده

تمدن‌ها در قالب رفتارها، عادات، هنجارها و فرهنگ جوامع قابل بررسی است. این تمدن‌ها با چنین قالبی زمانی به پیشرفت دست می‌یابند که در سایه امنیت، نظم و اقتدار جوامع خود قرار گیرند. از این رو نقش دولت‌ها در فراهم‌آوری این زمینه‌ها آشکار می‌شود. واژه تمدن نوین اسلامی در قالب اصطلاحی جدید، چندیست که وارد ادبیات سیاسی کشور شده است. این اصطلاح که در حقیقت نسخه‌ای دینی - اسلامی از رشد و پیشرفت را مد نظر دارد در راستای اهداف کشورهای اسلامی تبیین شده است. پژوهش حاضر با این پرسش اصلی آغاز می‌شود که دولت اسلامی چه نقشی در تحقق تمدن نوین اسلامی دارد؟ پاسخ این پرسش را با این فرضیه دنبال می‌کنیم: با توجه به اینکه مهمترین وظیفه دولت اسلامی، تعلیم و تربیت، در کنار حفظ نظم، امنیت و تشکیلات جامعه است، دولت می‌تواند در تحقق تمدن نوین اسلامی نقش داشته باشد. در این پژوهش پس از بررسی ویژگی‌های دولت اسلامی، تعریفی کامل از دولت اسلامی ارائه شده است؛ و سپس مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. و در نهایت نقش دولت اسلامی در به بار نشستن تمدن نوین اسلامی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده شد.

واژگان کلیدی: دولت اسلامی، تمدن، نقش، اسلام، پیشرفت، تمدن نوین اسلامی.

۱. استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره)

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره)

استاد مطهری و گفتمان تمدن‌گرایی

فاطمه نامور^۱

اکرم نامور^۲

چکیده

رویارویی اسلام با تجدد و تمدن غرب در دوران معاصر، واکنش‌هایی را در میان مسلمانان برانگیخت. در میان مواضع سلبی سنت‌گرایان و اثباتی تجددگرایان، دیدگاه‌های میانی و اعتدالی از جذابیت و مقبولیت بیشتری برخوردار است. مهم‌ترین دغدغه رویکرد اعتدالی، مساله انحطاط و احیاء تمدن اسلامی است و تلاش می‌کند تا علاوه بر بازسازی فکری، راهکاری جهت تجدید تمدن اسلامی عرضه نماید. استاد مطهری از جمله متفکرانی است که رویکردی اعتدال‌گرایانه نسبت به دین و تجدد دارد و از سازگاری این دو دفاع می‌کند. بر اساس این دیدگاه، تنها راه برون رفت از معضل کنونی در جوامع اسلامی، حرکت به سمت «نوسازی تمدن اسلامی» است که توسعه و تحولات اجتماعی را در راستای تحقق همه جانبه ارزش‌های اسلامی هدایت کند. در این مقاله سعی بر آن است که با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی دیدگاه استاد مطهری درباره نسبت دین و تجدد و همچنین تمدن‌سازی اسلامی مورد بحث و بررسی قرار گیرد. در ابتدای مقاله ضمن بیان موضع ایشان در باب تجدد، رویکرد تمدن‌گرایی و پیشینه آن تبیین شده است. در ادامه نوشتار، پس از ارزیابی کارنامه تمدن‌گرایان، و تحلیل مبانی دین‌شناختی تمدن‌گرایی و آسیب‌شناسی مساله، مولفه‌های تمدن‌گرایی استاد مطهری مورد بحث واقع شده است.

واژگان کلیدی: دین، مدرنیته، استاد مطهری، تمدن‌گرایی.

۱. پژوهشگر

۲. پژوهشگر و معلم

مبانی انسان‌شناختی علوم انسانی دیدگاه از امام خمینی (ره)

فاطمه نامور^۱

اکرم نامور^۲

چکیده

اهمیت و ارزش‌گذاری به علوم انسانی و بومی‌سازی آن در اندیشه انقلابی امام خمینی از جایگاه خاصی برخوردار است و رشد و بالندگی آن تأثیر به‌سزایی در شکوفایی تمدن اسلامی و رشد و پیشرفت گفتمان انقلابی دارد. از آنجا که موضوع علوم انسانی، انسان است و هر جهان‌بینی و مکتبی دیدگاه خاصی نسبت به انسان دارد که بر اساس آن باید ترسیمی ویژه از علوم انسانی ارائه داد، بنابراین، در نظام انقلابی جمهوری اسلامی ایران نیز ایجاد هر گونه تحول در عرصه علوم انسانی می‌باید بر ارزش‌های دینی و بومی حاکم بر کشور مبتنی باشد. در این میان دیدگاه امام خمینی (ره) به عنوان بنیانگذار جمهوری اسلامی اهمیتی ویژه‌ای دارد. از این رو، جستار حاضر تلاش دارد با استفاده از آموزه‌های دینی امام خمینی به تبیین مبانی انسان‌شناختی بپردازد تا بتوان بر آن اساس در زمینه بومی‌سازی علوم انسانی که جزء مطالبات خدمت‌گزاران کشور، به ویژه مقام معظم رهبری در چند ساله اخیر بوده است، سیاست‌گذاری مطلوب به عمل آورد. در این راستا، نویسنده پس از ذکر دیدگاه‌های مختلف درباره ابعاد وجودی انسان، به بیان نظریه حضرت امام پرداخته، سپس خلافت انسان را از منظر قرآنی مورد بحث قرار داده است. در ادامه بحث، کمال انسان، کرامت و اختیار انسان را با تکیه بر آراء حضرت امام توضیح داده است.

واژگان کلیدی: علوم انسانی، انسان‌شناسی، ابعاد وجودی، خلافت انسان، کمال، کرامت انسان، آزادی.

۱. پژوهشگر

۲. پژوهشگر و معلم

نقش و رویکرد تعامل در دولت اسلامی در راستای احیاء تمدن نوین اسلامی

اعظم بهرامی^۱

چکیده

تمدن اسلامی، فراز و نشیب‌های زیادی را از زمان شکل‌گیری تا کنون طی کرده است. آنچه که در این بازه زمانی چهارده قرن در تمدن اسلامی بارز و مشهود است، تداوم و ماندگاری آن هم در زمان شکوفایی و هم زمان ضعف می‌باشد، در این ماندگاری، عوامل مختلف و بسیاری دخیل بوده‌اند؛ که از جمله این عوامل، دولت اسلامی و نقش پر رنگ آن است، چنانکه تمدن اسلامی از زمان شکل‌گیری اولین دولت اسلامی، یعنی دولت پیامبر اکرم (ص)، پس از آن و تا کنون همیشه مقرون و ملازم دولت بوده است. امروزه نیز نقش دولت اسلامی در شکوفایی و یا حتی انفعال تمدن، انکارناپذیر است و رویکرد آن با نگرش تعامل، جایگاه قابل تاملی دارد. پژوهش حاضر، درصدد بررسی این جایگاه و رویکرد با توجه به تجربه تاریخی، در احیاء و بازکاوی تمدن نوین اسلامی می‌باشد.

واژگان کلیدی: تمدن اسلامی، دولت اسلامی، تمدن نوین اسلامی، تعامل.

بررسی ضرورت، اهداف و وظایف کلی دولت اسلامی با تکیه بر آراء علمای معاصر

علی نجات بخش اصفهانی^۱*

علیرضا سلیمانی^۲

چکیده

حکومت و دولت اسلامی را می‌توان عینی‌ترین نمود اجرای احکام اسلامی دانست. پیامبر گرامی اسلام (ص) با تاسیس حکومت و همچنین تعیین جانشین بعد از خود، ضرورت وجود حکومت و دولت اسلامی را در طول تاریخ نمایان ساختند. در دوران مختلف تاریخ اسلام از صدر اسلام تا کنون تقریباً هیچ گروهی منکر ضرورت تاسیس حکومت و دولت اسلامی نبوده است و همه گروه‌های فکری مسلمانان بر لزوم وجود حکومت و دولت تاکید دارند. در این مقاله ما بر آنیم تا با روش تحقیق تحلیل محتوا مبتنی بر اسناد کتابخانه‌ای، زوایا و ابعاد مختلف ای امر مهم را از منظر علمای معاصر روشن کنیم. بحث را با ضرورت وجود حکومت و دولت اسلامی آغاز نموده و سپس با برشماری اهداف و سپس کارویژه‌های حکومت و دولت اسلامی، تصویر روشنی از حکومت و دولت اسلامی به عنوان رکن اصلی تحقق تمدن نوین اسلامی ارائه خواهیم داد. در انتها خواهیم دید که حکومت و دولت اسلامی در تمامی زمان‌ها و بویژه در مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی، باید واجد چه ویژگی‌هایی باشد و به چه اموری اهتمام داشته باشد. حوزه‌های اصلی عمل دولت اسلامی را در پنج دسته «سیاست، اقتصاد، فرهنگ، اجتماع و امنیت» بررسی و وظایف دولت در این زمینه‌ها را احصاء خواهیم نمود. نتیجه این تحقیق مشتمل بر ارائه یک تصویر روشن از مبانی تا وظایف حکومت و دولت اسلامی خواهد بود.

واژگان کلیدی: حکومت اسلامی، دولت اسلامی، علمای معاصر، تمدن اسلامی، اهداف دولت اسلامی، وظایف دولت اسلامی.

۱. عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)

مبانی تشکیل حکومت بر اساس روش بحران در قرآن و سیره^۱

حمید رضا منیری حمزه کلایی^{۲*}

زینب السادات حسینی^۳

چکیده

با توجه به اهمیت بحث در رابطه با مبنای قرآنی و جوب تشکیل حکومت در قرآن و سنت، محققان در این تحقیق قصد دارند مبانی تشکیل حکومت از منظر قرآن و سیره پیامبر(ص) را بصورت منسجم با کمک روش بحران و روش تحلیل گفتمان تجزیه و تحلیل نمایند. روش این تحقیق اسنادی و کتابخانه ای می باشد. از این رو بر اساس روش بحران مراحل ذیل انجام شد: الف: معضل اصلی جامعه جوامع انسانی از منظر قرآن و سنت پیامبر اسلام اختلاف و تفرقه، تحجر، مقدس نمایی و برتری نژادی می باشد، ب: عوامل و یا زمینه های معضل اصلی جوامع انسانی از منظر قرآن و سنت پیامبر اسلام عمل نکردن به آیین و قوانین اسلام در عرصه سیاسی و اجتماعی می باشد که در مهجوریت قرآن در بین مسلمانها و سکولاریسم می باشد، پ: جامعه مطلوب از منظر قرآن و سنت با تشکیل حکومت اسلامی محقق می شود، ت: و سرانجام شیوه انتقال به جامعه مطلوب از منظر قرآن و سنت بر اساس روش تحلیل گفتمان در آغاز اصلاحی و فرهنگی بوده و پس از آگاه سازی اقشار مختلف جامعه و مهیا شدن شرایط، به حالت انقلابی تغییر کرد.

واژگان کلیدی: تحلیل گفتمانی، روش بحران، اندیشه سیاسی، مبانی تشکیل حکومت و سیره.

۱. این طرح با استفاده از اعتبار ویژه پژوهشی دانشگاه مازندران اجراء گردید.

۲. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه مازندران

۳. استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه مازندران

مشارکت فراگیر در عرصه عمومی؛ سبک حکومتی دین‌مدار

مهدی براتعلی پور

چکیده

عرصه عمومی بستر فعالیت افراد و گروه‌های سیاسی به شمار می‌آید. در این عرصه، فرد سیاسی خودسامان و انتخابگر جامعه سیاسی را تجلی‌گاه استعدادهای نهفته خود می‌داند. بر همین اساس، مشارکت فراگیر نیز نوعی نیروافزایی جمعی در راستای نیل به اهداف به شمار می‌آید. اگر مشارکت سیاسی را روندی تلقی کنیم که طی آن قدرت سیاسی میان افراد جامعه توزیع می‌گردد، فراگیری آن می‌تواند آرمان توزیع عادلانه قدرت سیاسی را در جامعه محقق سازد. در این فرض، همه شهروندان از حق تصمیم‌گیری، ارزیابی، انتخاب و انتقاد بهره‌مند می‌گردند. حوزه فعالیت و تاثیرگذاری فرد سیاسی خودسامان و انتخابگر جامعه‌ای است که افراد با سهم بودن در قدرت سیاسی بتوانند شهروندی خود را کاملاً استیفا کنند. این جامعه با تنوع و تکثر همراه بوده و گروه‌های اجتماعی اجازه دارند تا سازمان بیابند و دیدگاه‌های خود را در زمینه‌های گوناگون طی رقابت سیاسی فراگیر و سالم به معرض اظهارنظر و گزینش سایرین قرار دهند. این نوشتار در صدد است تا الگوی مشارکت فراگیر در عرصه عمومی را با استناد به آموزه‌های سیاسی اسلام شیعی در ویژگی‌هایی چون سهم بودن در قدرت سیاسی و اعمال حق شهروندی، تنوع و تکثر جامعه، سازمان‌یابی گروه‌های اجتماعی، رقابت سیاسی فراگیر، مشارکت نهادینه؛ راه انحصاری تامین نظم و امنیت عمومی و آزادی تدارک و تبادل اطلاعات مورد شناسایی قرار دهد.

واژگان کلیدی: مشارکت فراگیر، عرصه عمومی، حق شهروندی، رقابت سیاسی، امنیت عمومی.

سبک حکومت‌داری دینی؛ سیاستگذاری خردگرای جمعی

مهدی براتعلی پور

چکیده

این نوشتار در صدد است تا بر نقش سیاستگذاری خردگرای جمعی به مثابه الگوی حکومت‌داری دینی در توانمندسازی نهادهای ملی تأکید گذارد. در این راستا، الگوبرداری از رهنمودها و سیاست‌های حضرت امام خمینی می‌تواند در ارایه تصویری روشن از دورنمای انقلاب اسلامی به ما یاری رساند. به ویژه، نقش ارزش‌های متعالی انقلاب اسلامی در ایجاد فضای مناسب فکری و سیاسی قابل توجه است. بر این اساس، پرسش اصلی این است که «آیا در الگوی دولت دینی، دست‌اندرکاران عرصه سیاست و زمامداران دین مدار از سیاست خردگرای جمعی پیروی کرده و برای پیشبرد امور به دیدگاه‌های موجود در جامعه که توسط نخبگان و اندیشمندان علمی و سیاسی بیان می‌گردد، اعتنا می‌کنند؟ و مهم‌تر آن که، آیا اصولاً نظریه ولایت فقیه با سیاستگذاری خردگرای جمعی همخوانی دارد یا فارغ از سایر دیدگاه‌ها، پیشبرد مصالح جامعه مستلزم انتخاب بهترین گزینه‌ها از سوی تصمیم‌گیرندگان و متولیان امر است؟»

در این پژوهش، نخست در قالب تعریف مفاهیم، هر یک از واژگان «سیاستگذاری»، «خردگرا»، «جمعی»، «توانمندسازی» و «نهادهای ملی» را توضیح می‌دهیم. سپس در بررسی تحلیلی به دلایل شمولیت مفهوم سیاستگذاری خردگرای جمعی بر نهاد ولایت در جمهوری اسلامی خواهیم پرداخت. این دلایل شامل «خطاپذیری رهبری سیاسی»، «نفی انحصارگرایی سیاسی»، «ضرورت شورا»، «نظارت همگانی» و «حق اعتراض» می‌شود. آنگاه با استناد به شواهد تاریخی این سیاستگذاری ویژه را تبیین خواهیم کرد.

واژگان کلیدی: سبک حکومت‌داری دینی، سیاستگذاری خردگرای جمعی، نهادهای ملی، امام خمینی.

مفهوم شناسی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری

یوسف فتحی^۱

چکیده

عبارت «تمدن نوین اسلامی»، سالهاست در آثار و بیانات مقام معظم رهبری به صورت مداوم، تکرار می شود، به گونه ای که در حال تبدیل شدن به یک گفتمان غالب است. مقاله پیش رو، پاسخ سؤالات مهم از قبیل: «تمدن» چیست؟ «نوین» به چه معنی است؟ و «اسلامی» چیست؟ را در آثار و بیانات معظم له جستجو کرده و ضمن مفهوم شناسی عبارات فوق به مهم ترین مولفه های هر یک از آنها در آثار و بیانات ایشان پرداخته است. یافته های مقاله نشان می دهند که «تمدن نوین اسلامی»، تعبیر دیگری از عبارت «الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی» است که با بهره گیری از همه مولفه های تمدن های پیشرفته دنیا که هسته اصلی آن جوهره و اندیشه اسلامی است. وجه تمایز اساسی این تمدن نسبت تمدن گذشته اسلامی و تمدن های مادی دیگر، رویکرد معنویت گرا است. از نگاه معظم له، تمدن نوین اسلامی، قابل دستیابی است و شواهد و قرائن آن در ایران و برخی نقاط جهان اسلام آغاز شده است و تنها راه ماندگاری مکتب اسلام با همه ابعاد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و اقبال ملتها به آن، در گرو تحقق این تمدن است.

واژگان کلیدی: تمدن، تمدن نوین اسلامی، تمدن غرب، آیت الله خامنه ای.

۱. عضو هیات علمی و استادیار دانشگاه زنجان

تبیین قاعده مصلحت به مثابه سازوکار تصمیم‌گیری در نظام حکومت فقهی؛ از دیدگاه تفکر سیستمی

داود مشکی زاده^{۱*}

سید مجتبی نبوی فرد^۲

چکیده

حکومت اسلامی از اساسی‌ترین ارکان تمدن اسلامی است و در تحقق آن نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. در این راستا یکی از مهم‌ترین وظایف حاکم دینی اتخاذ تصمیم روش‌مند و مبتنی بر اصول اسلامی می‌باشد. تصمیم‌گیری مقوله‌ای مهم است که در علوم مختلف روش‌های متنوعی برای آن ابداع شده است که یکی از بهترین آنها به لحاظ جامع‌نگری، تفکر و نگرش سیستمی است. بررسی‌های انجام شده بر آموزه‌های اسلامی در زمینه تصمیم‌گیری نیز، به سازوکارهای مختلف مؤثر در آن اشاره دارد که یکی از آنها قاعده مصلحت می‌باشد. در این نوشتار پژوهشگران از طریق روش اسنادی به دنبال مقایسه تطبیقی بین دو مقوله مصلحت و تفکر سیستمی با یکدیگر هستند، تا نقاط اشتراک و امتیازات هر کدام مشخص گردد. نتایج حاصل بیانگر این است که دو مقوله در ویژگی‌های نگاه کل‌گرایانه به مسئله، عدم یکسویه‌نگری، تشخیص و استفاده از نقاط اهرمی و ویژگی‌های تصمیم‌گیرنده با یکدیگر اشتراک داشته و مصلحت نسبت به تفکر سیستمی در مبانی، منابع و وسعت جامع‌نگری امتیازاتی دارد. در پایان پژوهش علاوه بر توجیه قاعده مصلحت از دیدگاه تفکر سیستمی، ویژگی‌های ممتاز این قاعده در مقایسه با روش‌های دیگر تصمیم‌گیری بیان می‌شود.

واژگان کلیدی: قاعده مصلحت، تفکر سیستمی، حکومت فقهی، تصمیم‌گیری.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته معارف اسلامی و مدیریت بازرگانی دانشگاه امام صادق (علیه السلام).

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته معارف اسلامی و مدیریت صنعتی دانشگاه امام صادق (علیه السلام).

جایگاه علمی فاطمیان (۲۹۷-۵۶۷ هـ.ق)؛ الگوی تحقق تمدن

نوین اسلامی

مجتبی گراوند^۱

محمد امرایی^۲

چکیده

فاطمیان خاندانی شیعه مذهب بودند که در نیمه‌ی دوم سده‌ی سوم هجری قمری در شمال آفریقا به تکاپو برای دستیابی به قدرت افتادند و توانستند در سال ۲۹۷ ه.ق در مغرب اسلامی، حکومتی بر اساس مذهب اسماعیلی بنیان نهند. خلافت فاطمیان در آغاز به مغرب اسلامی محدود می‌شد ولی آنان توانستند پس از شصت سال مصر را فتح کرده و قلمرو نفوذ خود را تا شام و یمن و بخش‌هایی از حجاز بگسترانند. خلافت فاطمیان تا سال ۵۶۷ ه.ق دوام یافت. به این ترتیب آن‌ها مجال کافی برای تمدن‌سازی و ارائه الگویی نوین از حکومت‌داری در اختیار داشتند. فاطمیان در طول سه دهه حکمرانی خویش همواره به اهمیت و نقش علم و دانش در شکوفایی تمدن اسلامی توجه نشان می‌دادند. دانشمندان علوم مختلف، پیوسته در کنف حمایت‌های مادی و معنوی خلفای فاطمی قرار داشتند. در دوران زمامداری فاطمیان، شمال آفریقا - مغرب اسلامی و مصر - به یکی از بزرگترین کانون‌های علمی در جهان اسلام مبدل گشت. ایجاد و گسترش مراکز علمی متعدد نظیر الأزهر، دارالعلم‌ها و... تنها گوشه‌هایی از اقدامات دولتمردان فاطمی در راستای حمایت از علم و عالمان با هدف زمینه‌سازی برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی محسوب می‌شود. بنابراین پژوهش حاضر درصدد است با شیوه توصیفی - تحلیلی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای به بررسی و تحلیل جایگاه علم و دانش در تمدن فاطمیان به عنوان الگویی مناسب در تحقق تمدن نوین اسلامی بپردازد.

واژگان کلیدی: فاطمیان، تشیع، علم و دانش، الگو، تمدن نوین اسلامی.

۱. استادیار تاریخ اسلام و عضو هیأت علمی دانشگاه لرستان

۲. کارشناس ارشد تاریخ اسلام از دانشگاه تهران

جایگاه علم در تکوین تمدن نوین اسلامی از منظر مقام معظم رهبری

ناصر پورحسن^۱

چکیده

میان علم و تمدن رابطه تنگاتنگی وجود دارد و تکوین و تداوم هر تمدن بزرگی، مستلزم بهره گیری از علم است. مهمترین ویژگی یونان باستان، توجه به علم بود و عالمان یونانی در حوزه های مختلف دانش از هندسه گرفته تا سیاست، دستاوردهایی داشته اند که هنوز هم مورد تامل قرار می گیرند. تمدن غرب مدرن، با رنسانس علمی و بازتولید علم یونانی شکل گرفت اما ساینسیسم افراطی موجب شد که علم غربی، به نابودسازی تمدن بشری میل کند. تمدن اسلامی برخلاف سایر تمدنها توانست در مدت چند قرن یکی از سریعترین تمدنهای علمی جهان را ایجاد کند. نهضت ترجمه و تلفیق علم همه تمدنهای پیشین از جمله تمدن ایرانی، چینی، مصر و یونانی با روح اسلامی موجب که تمدن اسلام بر بیش نیمی از جهان تسلط یابد. در حقیقت غرب مدرن با تکیه بردستاوردهای تمدن اسلامی توانست خود را از دوره سیاه و ضد علم قرون وسطی رهایی بخشد. بدون شک بازتولید تمدن اسلامی که طی قرون اخیر به نقطه حذب علمی رسیده، تنها با توجه به علم میسر است. در حالی که در اسلام، طلب علم، فریضه تلقی شده و به قلم سوگند یاد شده، در سال های اخیر، برخی نحله ها و جریان های افراطی اسلامی، به ضدیت با علم پرداخته و حتی نام برخی از آنها مانند «بوکوحرام» از حرام بودن کتاب و علم گرفته شده و گروههای دیگری در جنوب آسیا، قلم ها را با گلوله می شکنند و دختران را از تحصیل محروم می کنند. در چنین شرایطی، این مقاله به بررسی نقش و جایگاه علم در تکوین تمدن نوین اسلامی از منظر مقام معظم رهبری می پردازد. تحلیل بیانات مقام معظم رهبری نشان می دهد که ایشان، علم را راز برتری غرب و سلطه آن تلقی کرده و پیش شرط بازتولید تمدن اسلامی را احیای نهضت علمی می دانند. از نظر رهبر معظم انقلاب، توجه مضاعف به علم برای جبران عقب ماندگی مسلمانان یک ضرورت اجتناب ناپذیر است.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، علم، پیشرفت، غرب، مقام معظم رهبری.

۱. عضو هیات علمی دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره)

مطالعه تطبیقی رابطه خودتمدنی - دیگری تمدنی در پژوهش‌های متفکران مسلمان و رابطه خودتمدنی - دیگری بدوی در علوم انسانی غربی (تاکیدی بر ابوریحان بیرونی)

سید قاسم حسنی^۱

چکیده

برخی از رشته هادر علوم غربی محصول کلونیسیم است که بر اساس یک رابطه سلطه_سوژه مسائل، فرضیات، سوالات و روش‌های مطابقی با منافع و علایق تمدن غربی تنظیم می‌کردند. محققینی که از تمدن غربی به مطالعه فرهنگ دیگری می‌پرداختند تحت گفتمان نگاه تمدنی به دیگری غیر تمدنی می‌نگریستند که به طور عمد با واژه‌هایی چون بدوی، ابتدایی نامیده می‌شدند. به همین جهت در علم غربی می‌توان یک رابطه تمدن_بدوی را دید که مبتنی بر رابطه سلطه و قدرت بود که بر حوزه علمی سایه می‌انداخت. بنابراین این رابطه به نوعی بر ساختار علمی غرب تاثیر می‌گذاشت و تا مدت‌های مدیدی بر نظریه‌های و روش‌ها حاکم بود. این بعدها بود که تحت تاثیر رابطه میان خودتمدنی_دیگری بدوی جریان نسبی‌گرایی را برای عینیت‌بخشی مطالعه وارد جریان علمی شد. اما این رابطه در دنیای اسلام جهت دیگر را دنبال می‌کرد. با رجوع به متفکران جهان اسلام این رابطه کاملاً متفاوت بود. مطالعه تمدن اسلامی از آغاز در جهت رابطه موازی خود تمدنی_دیگری تمدنی بود که به نوعی نسبی‌گرایی ذاتی را در خود دنبال می‌کرد. بررسی آثار متفکران اسلامی همچون ابوریحان بیرونی نشان دهنده این رابطه است. این مقاله در صدد بررسی تطبیقی تمدن اسلامی و تمدن غربی در پژوهش‌های مربوط به انسان و فرهنگ‌های دیگری از دیدگاه مردم‌نگارانه ابوریحان بیرونی است.

۱. عضو هیات علمی گروه مردم‌شناسی دانشگاه مازندران

تربیت مشرقی به روایت هانری کربن به مثابه پشتوانه

معنوی تمدن نوین اسلامی

اکبر رهنما^۱

چکیده

مشرق و مغرب از کلید واژه های اندیشه عرفانی هانر کربن است. وی این واژه ها را رمزهایی می داند برای به تصویر کشیدن موقعیت بشر در عصر حاضر. این معنای رمزی در مورد خود کربن صدق می کند. او زائری بود که از غرب به زیارت شرق آمده بود. به نظر وی جهان مدرن، جهانی عاری از رمز و راز، جهان افسون زدایی شده و قداست زدایی شده است. در مقابل باید تحت لوای تربیت مشرقی فهم رمزی از هستی پیدا کرد و برای رهایی از بی معنایی و پوچی به جهان شناخت سنتی یا جهان شناسی آمیخته با حکمت روی آورد. د از این منظر عالم بیرونی فقط برای بهره برداری از مواهب آن نیست بلکه نقشه ای از عالم برای فرد عارف است که مانند یک شمایل در اختیار فرد و جماعت است که باید در آن تدبر کرد و راهی به رهایی جست. در این مقاله با استفاده از روش تحقیق تحلیل مفهومی به شیوه ارائه شبکه مفهومی از تربیت مشرقی یا عرفانی، برآنیم که به استناد آثار فلسفی و عرفانی کربن چارچوب تربیت مشرقی را به عنوان پشتوانه معنوی در ترسیم ویژگی های تمدن نوین اسلامی ارائه دهیم. نتیجه اجمالی تحقیق حاضر که مشروح آن در اصل مقاله خواهد آمد شامل یافته های زیر است: فلسفه غرب از زمان دکارت انسان و جهان را منحصر در دو ساحت مادی و مجرد می بیند و به ساحت میانه ای که در انسان از آن به نفس و در جهان به عالم مثال تعبیر می شود قائل نیست.

واژگان کلیدی: تربیت مشرقی، هانری کربن، تمدن نوین اسلامی، پشتوانه معنوی.

قرآن کریم و عرضه عقلانیت مستقل

مهدی رسولی فینی^۱

چکیده

تأثیر نزول قرآن کریم بر تزلزل فرهنگ و عقلانیت مسلط عصر جاهلی، مورد اتفاق همگان است. اما چگونگی این تأثیر گذاری، در میان متفکران مورد مناقشه قرار گرفته است. سوال اصلی این مقاله آن است که آیا قرآن کریم عرضه کننده عقلانیتی مستقل است یا محتوای قرآن کفایت تاسیس یک عقلانیت جامع و مستقل را بدون نیاز به معارف و داده های بشری نمی کند. ابتدا، نظر منکران عرضه عقلانیت مستقل از سوی قرآن مورد بازخوانی قرار گرفته تا مشخص شود که مستمسک آن ها در پافشاری بر نظر خود دو چیز است. یکی تأکید بر تاریخمندی این کتاب و دیگری نقد نص انگاری قرآن. سپس نظر برخی از موافقان عرضه عقلانیت مستقل از سوی قرآن کنکاش شده تا روایت های متفاوتی که از این عقلانیت مستقل وجود دارد روشن شود. در پایان، به رابطه میان عقلانیت عملی و نظری عرضه شده در قرآن از دو منظر رابطه میان هست ها و پدیدها و تفکیک میان هست و ها و باید ها پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، عقلانیت نظری، عقلانیت عملی، عقلانیت و حیانی.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی

تبیین مفهوم استکبار با بهره گیری از شاخص عقلانیت از منظر قرآن کریم

مهدی رسولی فیانی^{۱*}

محمد علی لسانی فشارکی^۲

چکیده

قرآن کریم به عنوان کتابی جامع و هدایت بخش، عرضه کننده ی گونه ای خاص از عقلانیت نظری و عملی است. مخاطب عقلانیت عرضه شده در قرآن انسان هایی هستند که در زندگی دنیا، سعادت را جستجو می کنند.

از منظر قرآن کریم شرط تحقق عقلانیت نظری، شناخت غایت‌مندی، معنا داری و شعور پدیده ها (آیات) است. عقلانیت عملی نیز در هماهنگی انسان با سایر پدیده ها، در مسیر متعالی عبودیت پروردگار یکتا محقق می شود. قرآن کریم انسان را به زندگی در فضای چنین عقلانیتی دعوت می کند. استکبار، نحوه ای خاص از سرباز زدن در برابر این دعوت است.

در این پژوهش روش ارائه شده در کتاب «روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم» به کار رفته و سعی شده تا با بهره گیری از همین روش، چستی مفهوم «استکبار» بر مبنای شاخص عقلانیت از منظر قرآن کریم استخراج و بازنمایی شوند.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، عقلانیت، استکبار.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی

۲. استاد و عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چهارچوب خط مشی گذاری اسلامی در رهبری

امام خمینی (ره)

سحر سودانی^{۱*}

علی نجات بخش اصفهانی^۲

چکیده

تصمیم گیری بعنوان یکی از ارکان اصلی اقدامات عملی مدیران و رهبران در سازمانهاست که به سه سطح کلی یعنی فوقانی (مدیران ارشد) میانی (معاونین) و تحتانی (سرپرستان و متخصصین) تقسیم بندی می شود.

آن دسته از تصمیمات سطوح راهبردی و کلان که چهارچوب و راهنمای اخذ تصمیم در سایر سطوح را فراهم می آورند را، خط مشی مینامیم. دکتر سید مهدی الوانی هر آنچه را که سازمانها تصمیم گرفته و به انجام می رسانند و یا از اجرای آن ممانعت می کنند را، خط مشی تعبیر میکنند. نمایند. همچنین دکتر علی رضاییان نیز خط مشی را محدوده ای که تصمیمات آتی مدیران در آن اتخاذ گردیده و راهنمای عمومی عمل آنان و نوعی ابزار کنترل در سازمانها می باشد معرفی می نماید.

در یک تصمیم گیری عوامل متعددی نظیر تجربه، روحیات، شرایط فرهنگی و ویژگیهای جامعه سهیم اند که کارآمدی یک تصمیم زمانی محقق خواهد شد که با باورها، ارزشها و ترجیحات بنیادین در یک حکومت و یا جامعه مطابقت داشته باشد. از طرفی اندیشمندان مدیریت معتقدند جوامع لیبرالبا فرض اینکه خط مشی ها ابزارهای عقلانی و بیطرف اند، اقدام به الگوبرداری از یکدیگر کرده، وهمزمان باورها و مفروضات اساسی جامعه مبدع خط مشی را وارد جامعه خودمی نمایند. به همین دلیل و سایر علل در جامعه اسلامی ایران شناخت الگوی تصمیم گیری و خط مشی گذاری امام راحل بعنوان رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی ایران میتواند در کلیه برهه های حساس و تداوم انقلاب، راهنمای اخذ تصمیم برای برنامه ریزان و سیاست گذاران قرار گیرد.

در این پژوهش، با روش تحلیل محتوای کیفی جهت داربا تکیه بربررسی و شناخت باورهای اسلام در اندیشه آیت الله جوادی آملی و مقایسه آن با باورهای بنیادین ادعایی جوامع لیبرال درر طرح خط مشی به این پرسش پاسخ داده خواهد شد که در تصمیمات حضرت امام خمینی (ره) چه مؤلفه هایی تعیین گردیده و الگوی خط مشی گذاری ایشان چگونه میباشد؟

در پایان با بررسی برخی از ویژگیهای تصمیم گیریهای راهبردی امام(ره) نظیر عقلانیت، مردم داری، اسلام، وحی، عرفان، ادای تکلیف سایر ویژگیهای موثر شخصیتی ایشان و تاثیر آنها در خطمشی گذاری را تشریح می نمایم. داده های پژوهش حکایت از آن دارد که پای بندی و اسواری حضرت امام(ره) بر مبانی فوق سبب رهبری بلامنازع ایشان در ملل مسلمان جهان شده است.

واژگان کلیدی: خط مشی گذاری تصمیم گیری ادای تکلیف خدامحوری اسلام.

۱. دانشجوی دانشگاه علامه طباطبایی

۲. استادیار عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

تمدن نوین اسلامی، ضرورت دیپلماسی رسانه ای در سیاست خارجی کشورهای اسلامی

امیر حسین خالقی نژاد^۱

مریم خالقی نژاد^۲

چکیده

رشد روز افزون تمدن نوین اسلامی و گرایش بی سابقه ی عظیم قابل قیاس با دوره های قبلی نیست. از آنجاییکه تمدن اسلامی با اصول، اهداف و ارزشهای خود با خواست سردمداران جهانی در تضاد بوده و در حال گذر از دوره بحران برای تثبیت جایگاه خود در جهان به عنوان یکی از طلایی ترین تمدنهای تاریخ است. انتظار می رود که در این روند بی سابقه ی در کنار جهانی شدن این پروسه با مشکلات متنوع و متعددی روبرو باشد.

امنیت پایه و اساس حفظ و گسترش هر تمدن محسوب می شود با نگاه اجمالی قابل درک است که در اقصی نقاط کرده خاکی نا امنی به شیوه های متنوعی وجود دارد و زندگی انسان را تهدید می کند، این نا امنی ها را میتوان به دو صورت سخت و نرم دانست. در مقابل مروری گذرا بر سیاستهای کنونی کشورهای مختلف نمایانگر آن است که سیاستهای جدید جایگزین سیستمهای قدیم و روشهای نرم جایگزین روشهای سخت شده است. با عنایت به رشد روز افزون رسانه های و غیر قابل کنترل بودن آنها می توان آنرا مهمترین ابزار روش نرم دانست. در پرتو این تغییرات جای دارد که دول اسلامی به منظور تاثیر این امر بر تمدن نوین اسلامی به این مقوله بعنوان یکی از مهمترین عوامل تاثیر گذار نگریسته و آنرا مد نظر قرار دهند که اگر در این طیف بتوان به نوعی از دیپلماسی تحت عنوان دیپلماسی رسانه ای دست یافت چه بسا بسیاری از آسیبهای ناشی از عامل نام برده کاهش می یابد. سوال اساسی در این نوشتار آن است که گسترش رسانه چه آثاری را در روند تمدن نوین اسلامی داشته است که ضرورت دیپلماسی رسانه ای مطرح میگردد؟ فرض مقاله بر آن است که با توجه به ناامنی های امنیتی و هویتی متنوع که امروزه وجود دراد دیپلماسی رسانه ای مطرح میگردد؟ فرض مقاله بر آن است که با توجه به ناامنی های امنیتی و هویتی متنوع که امروزه وجود دارد دیپلماسی رسانه ای می تواند به مثابه عنصری مهم در تبلیغ، رواج، و استمرار تمدن نوین اسلامی مطرح گردد.

واژگان کلیدی: گسترش رسانه، تمدن نوین اسلامی، امنیت، دیپلماسی رسانه ای.

۱. استادیار دانشگاه آزاد واحد کنگاور (کرمانشاه)

۲. دانشجوی دکتری مسائل ایران دانشگاه علوم و تحقیقات

بررسی نقش ابزارهای سیاستگذاری در تحقق تمدن اسلامی

سید مجتبی امامی^۱

محمد مهدی مهدی خواه^{۲*}

چکیده

در چند سال اخیر بحث احیای تمدن اسلامی توجه اندیشمندان مختلف جهان را به خود معطف داشته است، هدف از طرح این موضوع آماده‌سازی کشور در ایفای نقش رهبری جهانی و همچنین فراهم آمدن مقدمات ظهور حضرت حجت می‌باشد. در این زمینه همگامی بسته‌های سیاسی در جهت تحقق تمدن اسلامی از یک سو و شناخت ابزارهای مختلف در جهت پیشبرد سیاست‌ها، گامی مهم محسوب می‌گردد. امری که با ابلاغ سیاست‌های کلی نظام از سوی مقام معظم رهبری انجام می‌گردد و کلیدواژه تمدن اسلامی در آن نقشی پررنگ دارد. مبرن است که هر سیاستی برای به ثمر رسیدن نیازمند بسته سیاستی مناسبی است، بسته‌ای که با ابزارهای متنوع و همراستا در جهت تحقق آن سیاست بکوشند. در این مقاله با بررسی ابزارهای سیاستی به کارویژه آنها در تحقق تمدن اسلامی می‌پردازیم. این مقاله با استفاده از روش توصیفی و تحلیل محتوا به بررسی نقش ابزارهای سیاستگذاری در تحقق سیاست‌های کلی نظام در راستای تمدن اسلامی می‌پردازد. براساس یافته‌های پژوهش، سیاستگذاران بایستی در تدوین سیاست‌های خود توجه جدی به جایگاه هر ابزار، تشویقی یا تنبیهی بودن آن، سخت یا نرم بودن آن و همچنین پیامدها و برون‌دادهای که استفاده از هر ابزار سیاستگذاری در جهت دستیابی به اهداف دارد، توجه جدی بنمایند.

واژگان کلیدی: سیاستگذاری، ابزارهای سیاستگذاری، تمدن اسلامی، سیاست‌های کلی، بسته سیاستی.

۱. هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع)

۲. دانشجوی دکتری سیاستگذاری علم و فناوری

ارایه الگوی اسلامی ایرانی توسعه و امنیت در تمدن نوین اسلامی (با تاکید بر مناطق مرزی کشور)

صیدال فعال^۱*

مسعود فعال^۲

چکیده

با توجه به اهمیت تدوین الگوی ایرانی-اسلامی؛ این مقاله حاضر با هدف ارایه الگوی اسلامی ایرانی توسعه و امنیت در تمدن نوین اسلامی و با طرح این مسئله که: الگوی اسلامی ایرانی توسعه و امنیت در تمدن نوین اسلامی کدام است؟ با توجه بر دین محور بودن نظام جمهوری اسلامی ایران، ملاحظات الگوی اسلامی ایرانی توسعه و امنیت در تمدن اسلامی (مناطق مرزی کشور) کدامند؟ راهبردهای نیل به توسعه و امنیت مطلوب در تمدن اسلامی (مناطق مرزی کشور) کدامند؟ صورت گرفته است. محقق با اتخاذ رویکردی توصیفی-تحلیلی و روش کتابخانه ای و اسنادی، نخست اطلاعات لازم در خصوص مبانی نظری به طور کتابخانه ای گردآوری و به روش توصیفی مطالعه، سپس با تحلیل محتوای اسناد فرادستی نظام، ویژگی های جامعه آرمانی در قانون اساسی و در سند چشم انداز و مشخصات جامعه توسعه یافته در تمدن نوین اسلامی منطبق با نظریه های امنیتی به روش تحلیلی مقایسه و راهبردهای مناسب توسعه از تحلیل محیط داخلی و خارجی و آگاهی از نقاط قوت، ضعف، و فرصت و تهدید S. W. O. T نتیجه گیری، و درخصوص آگاهی از جایگاه تمدن و فرهنگ در الگوی مطلوب توسعه و امنیت، از تحلیل محتوای اسناد مرتبط استفاده و روایی و پایایی یافته ها و نتایج پژوهش از روش دلفی مورد آزمون قرار گرفته است. یافته ها حاکیست که: الگوی توسعه مورد نظر در دو سطح انفعالی و فعال با امنیت در ارتباط است؛ که می توان آنها را در قالب این گزاره ها بیان نمود: اول، در الگوی ایرانی-اسلامی توسعه و امنیت تمدن اسلامی، علاوه بر مولفه های توسعه اقتصادی و سیاسی و اجتماعی؛ توسعه فرهنگی منطبق با آموزه های دینی به استقرار نظام امنیتی باز (و مردم سالار) کمک می کنند؛ باید مورد توجه قرار گیرند. دوم، در الگوی ایرانی-اسلامی توسعه و امنیت تمدن نوین اسلامی از آنجا که اصل بومی گرایی پذیرفته شده؛ بازسازی فلسفه توسعه، اصلاح الگوی رفتاری و بالاخره پالایش سیاست های تجویزی متناسب با تاریخ، تمدن، هویت اسلامی و مقتضیات کشور، ضرورت دارد؛ تا از این طریق امنیت پایدار در جریان تحقق توسعه مطلوب در تمدن نوین اسلامی محقق گردد. در خاتمه با ابتنا به مطالعات انجام یافته و نتایج حاصله، الگوی توسعه و امنیت ایرانی اسلامی در تمدن اسلامی با استراتژی، بسته مشتمل بر ۱۲ اقدام اجرایی (به عنوان متغیرهای مستقل) و ۱۵ نتیجه مقطعی، برآیند نتایج مقطعی و هدف بخشی به عنوان متغیرهای وابسته و ۵ بعد از ابعاد توسعه به همراه اهداف نهایی و آرمانی توسعه و امنیت طراحی گردیده است. راهبردهای لازم برابر نتایج و الگو ارایه گردیده است.

واژگان کلیدی: توسعه، امنیت، تمدن نوین اسلامی، الگوی توسعه و امنیت ایرانی اسلامی، مناطق مرزی کشور.

۱. مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین ناجا

۲. کارشناس ارشد شیمی دارویی

نقش و تاثیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در شکل گیری تمدن نوین اسلامی

شعيب بهمن^۱

چکیده

توسعه به مفهوم متداول، خصلت‌ها، ویژگی‌ها و اهدافی دارد که با تمدن غربی همسو است و هم‌خوانی چندانی با خواستگاه تمدن اسلامی ندارد. همین امر ضرورت‌های تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را دارای اهمیت می‌کند؛ چرا که تعبیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشان دهنده ضرورت تطبیق الگوی پیشرفت با شرایط و ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایران است و طراحی چنین الگویی می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی نیز گردد. از این رو پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال اساسی است که «الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت چه نقش و تأثیری در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی دارد؟» یافته‌های بحث نشان می‌دهد که «الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با استفاده از مولفه‌هایی همچون پویایی و استعداد ملت ایران، بین‌المللی بودن ایران، ماهیت مستقل نظام جمهوری اسلامی ایران، رویکرد اسلامی ایران، سیاست خارجی انقلابی و رهایی‌بخشی، موقعیت منحصر به فرد ایران در جهان اسلام و تجربه موفق گفتمان‌سازی و جبهه‌سازی می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی گردد.»

واژگان کلیدی: توسعه، پیشرفت، الگوی پیشرفت، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تمدن نوین اسلامی.

رسانه‌ها در تراز تمدن نوین اسلامی

محمد محسن دوباشی^۱

چکیده

تمدن نوین اسلامی یک آرمان و هدف غایی انقلاب اسلامی است و توسعه تعقل و عقلانیت به عنوان یک ارزش دینی، راهی ناگزیر برای توسعه و تکامل جامعه است و راه به سوی این هدف بدون بهره‌گیری از ابزار رسانه‌ها میسر نیست. با توجه به کارکرد رسانه‌ها و قدرت ارتباطات، محوریت دانایی و تعقل در جامعه بدون تعامل صحیح رسانه‌ها محقق نمی‌شود. رسانه‌ها و مدیریت حاکم بر آنها، در حال حاضر از الگوهای سازمانی تبعیت می‌کنند. این سازمان‌های رسانه‌ای، فاقد راهبردی جامع در خصوص نقش و جایگاه خود در تراز یک جامعه آرمانی هستند. این وضعیت به بحران هویت رسانه‌ها و نابه‌سامانی رفتاری آنها در حوزه ارتباطات اجتماعی می‌انجامد. برای نقش آفرینی موثر و متناسب، لازم است تا الگویی هنجاری برای مدیریت رسانه‌ها ترسیم شود تا کارکردهای کلان فرهنگی و اجتماعی را مد نظر قرار دهد. این پژوهش در صدد تبیین این چالش از رسانه‌ها و محیط اجتماعی بر اساس تحلیل گفتمان است.

واژگان کلیدی: رسانه، تمدن نوین اسلامی، تحلیل گفتمان، تصمیم‌گیری، جامعه دانایی.

۱. کارشناسی ارشد مدیریت رسانه، دانشگاه علامه طباطبائی

طراحی الگوی مفهومی نقش آفرینی زنان در تحقق تمدن

نوین اسلامی

نفیسه اخوان نیلچی^۱*

زینب یاسری^۲

چکیده

انقلاب اسلامی به عنوان نقطه عطف تحقق تمدن اسلامی در تکامل تاریخ اجتماعی مبتنی بر فلسفه تاریخ الهی بر پایه اعتقادات شیعی و در راستای تحقق آرمان غلبه حق بر باطل که هدف ارسال انبیا و معصومین است؛ شکل گرفت.

آنچه انقلاب اسلامی داعیه دار آن است و در سیر حرکت تکاملی جامعه شیعه ضروری به نظر می رسد، ظرفیت سازی و زمینه سازی برای ایجاد تمدن اسلامی و نظام توحیدی می باشد. که این مهم از طریق پی ریزی کلیه مناسبات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی محقق می شود. انقلاب اسلامی برای دستیابی و تحقق تمدن اسلامی ناگزیر از توجه به موضوع زنان و خانواده می باشد چرا که زنان عناصری موثر در تغییر ارزشها، باورها و رفتارهای جامعه دانسته می شوند. همچنین خانواده به عنوان مهمترین عنصر نظام اجتماعی هسته بنیادی تحولات آن و نهاد فعال جامعه ساز است و زن به عنوان محور کلیدی این نهاد، نقش بی بدیلی را در انتقال تکامل گرایی به افراد خانواده و با واسطه به جامعه ایفا می نماید.

در این پژوهش با استفاده از روش کتابخانه ای روشن می شود که شکوفایی تمدن اسلامی از مسیر گسترش بیداری در عالم، بواسطه اراده های انسانی می باشد. در این میان زنان نقش کلیدی تری نسبت به سایر آحاد جامعه خواهند داشت. زن علاوه بر داشتن مسئولیت اجتماعی؛ انسان ساز و جامعه ساز نیز محسوب می شود. در نهایت با ارائه مدل نقش آفرینی زنان در تمدن اسلامی چستی این نقش آفرینی را توصیف نموده و بوسیله آن چگونگی ایفای نقش زنان در ایجاد تمدن اسلامی تبیین می گردد.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، تمدن نوین اسلامی، زن، الگوی نقش آفرینی زن.

۱. کارشناسی ارشد روابط بین الملل

۲. کارشناسی ارشد رفاه اجتماعی

اهمیت و لوازم فکری - عملی کارآمدی نهادسازی در روند تحقق دولت اسلامی (با تاکید بر تجربه نهادهای کارآمد [کمیته امداد] و ناکارآمد [احزاب سیاسی] در جمهوری اسلامی)

مهدی نادری^{۱*}

عصمت احمدی^۲

چکیده

فرهنگ و تمدن اسلامی، مجموعه باورها و ارزش‌های اسلامی است که نمود و ظهور آن در کاربست نهادهای اجتماعی و سیاسی مورد وفاق و قبول جامعه اسلامی، عملیاتی می‌گردد. جامعه مسلمانان به منظور ایجاد همگرایی میان آحاد جامعه در زمینه ارزش‌ها، باورها و اهداف اسلامی و در نهایت تمدن سازی، به نهادهای متولی این امر نیاز دارد. با توجه به ارزشها و اهداف والای اسلام، برای رسیدن به این اهداف که در قالب احکام اسلامی برای تعالی و سعادت بشر وضع گردیده‌اند به نهادهای متناسب با این اهداف نیاز است. با تشکیل نظام جمهوری اسلامی به دستور حضرت امام خمینی ره - برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی - برخی نهادها بازسازی و و برخی نهادهای دیگر تاسیس شدند. از جمله نهادهای موفق در این زمینه می‌توان به نهاد کمیته امداد امام خمینی (ره) اشاره کرد. این نهاد از جمله اولین نهادهایی بود که به دستور امام تأسیس، رشد و گسترش پیدا کرد و توانست با توجه به ماهیت مردمی بودن آن، جهت تلاش در رفع نیازمندیهای قشر محروم جامعه با گسترش طرح‌ها و برنامه‌ها در بسیاری از زمینه‌ها (اجتماعی، حمایتی، فرهنگی و معیشتی) کارنامه نسبتاً موفق از خود ارائه دهد. در مقابل احزاب سیاسی به عنوان مصداقی از نهادسازی ناموفق تاکنون نتوانسته از کارکردها و کارویژه‌های خود به نحو احسن در راستای اهداف انقلاب اسلامی و منافع عمومی جامعه استفاده نماید. این پژوهش با رویکرد کیفی و روش تحلیل اسنادی با نگاهی تاریخی به تجربه نهادسازی در جمهوری اسلامی، درصدد پاسخ به این سوال اصلی است: «علل کارآمدی نهاد کمیته امداد و ناکارآمدی نهاد حزب سیاسی در جمهوری اسلامی چیست؟». یافته‌های تحقیق مبین آن است که اولاً بدون نهاد سازی، دست یافتن به اهداف دولت و در نهایت ایجاد تمدن نوین اسلامی امکان پذیر نیست و یا حداقل با مشکل مواجه خواهد شد. و در ثانی، به منظور کارآمدی نهادسازی باید لوازم فکری (جنبه تاسیسی و ارزشی) و لوازم عملی (جنبه کارکردی، توانشی و پیامدی) را مدنظر قرار داد.

واژگان کلیدی: نهاد سازی، دولت اسلامی، تمدن اسلامی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، احزاب سیاسی.

۱. استادیار علوم سیاسی دانشگاه شاهد

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد

تأثیر خط‌مشی‌گذاری عمومی و فرهنگ سازمانی با تبیین آرامش روانشناختی مبتنی بر صبر در جوامع اسلامی

فاطمه احسانی^{۱*}

مهسا پورنوروزی^۲

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی تأثیر خط‌مشی‌گذاری عمومی و فرهنگ سازمانی در جوامع اسلامی و این‌که آرامش روان‌شناختی چه جایگاه ویژه‌ای در قرآن و احادیث اسلامی دارد و تا چه اندازه مورد توجه واقع شده است. همان‌طور که هدف‌ها، نتایج مورد انتظار را مشخص می‌کنند و برنامه‌ها، راه رسیدن به آن‌ها را روشن می‌کنند، خط‌مشی‌ها راهنمای عمل بوده، اولویت‌ها، بایدها و نبایدها را معین می‌کنند، خط‌مشی عمومی، همچنین نشان‌دهنده خطوط کلی در فعالیت‌ها و اقدامات بخش عمومی است و اما خط‌مشی فرهنگی نوعی خط‌مشی عمومی است که عرصه فرهنگ را در کانون توجه خود دارد. رابطه وثیق دین و فرهنگ به‌ویژه نقش جهت‌دهنده‌ای که آموزه‌های دینی در قبال فرهنگ دارند، ضرورت مطالعه تأثیرگذاری نظام‌مند این آموزه‌ها بر خط‌مشی‌گذاری فرهنگی را دوچندان می‌کند. از سوی دیگر مؤلفه‌های اسلامی از قبیل: دعا و صبر دربرگیرنده نوعی آرامش درونی را فراهم می‌کنند.

واژگان کلیدی: خط‌مشی عمومی، فرهنگ سازمانی، صبر، آرامش روان‌شناختی.

۱. کارشناس ارشد مدیریت منابع انسانی، کارشناس امور آموزشی دانشگاه گیلان، ایران

۲. کارشناس ارشد مدیریت فناوری اطلاعات، دانشکده صنعتی فولاد، اصفهان، ایران

بررسی چگونگی تجلی اصول دین و ارزشهای قرآنی در هنر

بهرام احمدی^۱

چکیده

با بررسی مفهوم توحید درمی‌یابیم که بین ویژگی‌های «هنر اسلامی» نمایان ساختن توحید از اصلی‌ترین صفات هنر اسلامی است که در پی آن، با برخورداری از اصل نبوت و اصل معاد، هنر اسلامی شده و با دور نشدن از اصول عدل و امامت هنری اسلامی در مذهب شیعه خواهد بود؛ اما این اصول چگونه در هنر متجلی می‌گردند؟ سؤالی که این مقاله در پی پاسخ به آن است. تجلی هر یک از صفات شناخته‌شده هنر اسلامی، چون زیبایی همه برخاسته از همان اصل توحید است؛ و سوره توحید که گویی دربردارنده کل قرآن است و به بیان توحید پرداخته است باید الگوی هنر اسلامی باشد و پس از آن هنر باید جلوه‌ای از تسبیح و ذکر خداوند باشد؛ بنابراین هدف از تدوین این مقاله بررسی تأثیر جهان‌بینی اسلامی بر هنر و نسبت آن با اصول دین است و اینکه دریابیم که هنر اسلامی چه نسبتی با توحید و تسبیح و ذکر دارد. با تحقیق در دیدگاه قرآن و اسلام درمی‌یابیم که خدای یگانه و صمد که نه کسی را زاده و نه زاده شده است و هیچ کس هم او را هم‌تا نیست، سرچشمه و پدید آورنده همه زیبایی‌ها است؛ و زیبایی می‌تواند تسبیح و ذکر خداوند باشد لذا در این تحقیق با روش بررسی «توصیفی - تحلیلی» به مبانی امکان وجود هنر اسلامی پرداخته و ارتباط زیبایی حقیقی و الهی (و نه زینت شیطانی) هنر مورد بررسی قرار می‌گیرد. ابتدا با بررسی مفهوم توحید و تسبیح و ذکر، ویژگی «زیبایی» بررسی شده و در حد امکان آن دسته از آیات قرآن کریم که به نحوی به زیبایی و هنر مربوط بوده را گردآورده و از تجلی آنها در هنر برخاسته از تفکر اسلامی سخن خواهد رفت. اصولی که به جهت ویژگی‌های بارزشان مترداف با دین مبین اسلام می‌باشند و هنگامی که در هنر بروز نمایند می‌توان هنر را با عنوان اسلامی توصیف نمود.

واژگان کلیدی: توحید، اصول دین، تسبیح، ذکر، زیبایی، هنر اسلامی.

۱. دکترای تاریخ هنر، استادیار، عضو هیات علمی گروه نقاشی دانشگاه یزد

معماری اسلامی سکونت‌گاه راهبردی در تبیین سبک زندگی ایرانی اسلامی

بهراد وثیق^۱

چکیده

اسلام دینی است که برای تمام ابعاد زیستی انسان آموزه های راهگشایی دارد. در این میان خانه و معماری آن، هسته ای معرفتی را در زیست مسلمین نشان می دهد که به گونه تجلی این آموزه ها در حوزه کالبدی است. در این مفهوم خانه همان نسبتی را با کل شاکله معماری دارد که خانواده با اجتماع و مفهوم امت در اسلام دارد. لذا فهم و تبیین صحیح این کالبد می تواند دریچه ای نو به آموزه های اسلامی باشد.

پژوهشگر با تاکید بر تلقی مسلمین از قرآن به عنوان منبع الهی و وحیانی که در آن تمامی علوم نهفته است، معیارهای معنایی که در آن فرهنگ و محتوای زیست مسلمین مستتر است و نیز معیارهای کالبدی خانه را جستجو می نماید. با بررسی، مقایسه و ارزش‌دهی به این معیارها به شاخص‌های اساسی موضوع دست می‌یابیم. می‌توان مولفه‌هایی مانند ذکر، تقوی، وحدت، طاعت، عبرت، برابری، اصل سودمندی فردی اجتماعی، طهارت را به‌عنوان شاخص‌های اصلی معنا و مولفه‌هایی مانند نظم، حسن، عدل، حساب، امنیت، را به‌عنوان شاخص‌ترین ابعاد کالبدی سکونت-گاه در قرآن بیان نمود.

واژگان کلیدی: خانه، قرآن، اصول، معماری مناطق گرم و خشک، ایران.

۱. استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول

محاکات اسلامی و عالم خیال

مینا عبادی آسایش^۱

چکیده

فلسفه هنر زیبایی شناسی در بردارنده مسائل فراوانی است که می توان بسیاری از آنها را با مدد گرفتن از مبانی اساسی اسلامی (وجود شناسی، نفس شناسی و معرفت شناسی) بازشناسی و بازخوانی کرد (با توجه به اهمیت فوق العاده، به روز رسانی و بیان راه حل های اسلامی به مباحث و دغدغه های روز جهان معنا). نفس از قوا و مراتب گوناگونی است که بخشی از آنها ناظر به ادراکات انسان اند از جمله مهم ترین آنها قوه خیال، که همواره نقش بسزایی در شکل گیری یک اثر هنری دارد. عالم مثال یا همان عالم خیال همواره مورد توجه فلاسفه بوده، این موضوع را حتی در فلسفه افلاطون نیز می توان سراغ گرفت. بر اساس نظریه اتحاد عاقل و معقول، صورت های هنری و حقایق در هر مرحله با قوه متناظر خود و در واقع با نفس مخاطب متحد می شود و از آنجا که صورت های خیالی از صورت های حسی و کلیات معقول از صورت های خیالی واقعی تر هستند، مخاطب در رویارویی با اثر هنری، مرحله به مرحله تعالی می یابد. خیال که واسطه ای است میان عالم محسوسات و معقولات، هم وظیفه ابلاغ حقایق عالیه جهان هستی را برعهده دارد و هم انسان های کمال جو را از مسیر محسوسات به حقایق معقول می رساند. هنرمند حکیم نیز با توصل به این عوالم دست به خلق آثار بی بدیل می زند. در پژوهش پیش رو که اسنادی - کتابخانه ای است به تطبیق و تحلیل نظریه عالم خیال در فلاسفه اسلامی پرداخته می شود.

واژگان کلیدی: فلسفه هنر اسلامی، زیبایی شناسی، عالم خیال.

«جهانی شدن» یا «جهانی سازی»...؟

مینا عبادی آسایش^۱

چکیده

جهان غرب با پلورالیسم (کثرت گرایی)، رلاتیویسم (نسبی گرایی)، تولرانس (تساهل و تسامح) و تکیه بر بعضی از گرایش‌های هرمنوتیک: یعنی تقسیم امور به قدسی و عرفی یعنی مادی و معنوی تفکیک ماده و معنا را به صورت تفکیک مکانیکی پذیرفتن. این استبداد است که به مدد مدرنیزاسیون غربی حکمرانی می‌کند و نهایتاً «بحران هویت» را نضح می‌دهد، اما «نظام مدنی شیعه» تجدد ملی را پرورش می‌دهد و به «هویت ایرانی» احترام می‌گذارد و آن را پویاتر می‌کند. با توجه به منویات مقام معظم رهبری اصول و مبانی اندیشه اسلامی را مستند به آیات قرآن در مواردی چون "مبانی هستی‌شناختی"، "مبانی انسان‌شناختی"، "مبانی فرجام‌شناسی" مطرح می‌نمایند. و بر این باورند که همین باورها ساخت کلی جامعه اسلامی و آرمانی را سامان می‌دهد. و معیار تمایز بخش جامعه اسلامی از جامعه غیر اسلامی هستند. "و همه اخلاقیات فاضله‌یی که در کتب اخلاق ذکر شده است ناشی از ایمان به خدا است و پایه‌ی اخلاق اسلامی ایمان به خدا است. توحید مبناي ساخت اجتماعی جامعه‌ی اسلامی است و همه مسائل اجتماعی باید از این چاشنی اساسی بهره‌مند باشد (خطبه نماز جمعه تهران ۱۳۶۲/۶/۲۱) همچنین خصوصیت جامعه ایده آل و آرمانی، ارتقا سطح اندیشه انسان است هم اندیشه علمی و هم اندیشه اسلامی انسان، شما باید نشانی از جهل و بیسوادی و فقر فکری و فرهنگی در عالم پیدا نکنید (مقام معظم رهبری، کتاب دیدگاه‌ها ص ۲۱۴ - ۲۱۲).

واژگان کلیدی: رهبر جهان اسلام مقام معظم رهبری، جهانی شدن، انقلاب اسلامی.

تجلی سبک زندگی اسلامی در هنر اسلامی

زهرا احمدی خطیر^۱

چکیده

آن چه در سبک زندگی اسلامی شاهد هستیم نحوه شکل‌گیری زندگی در یک جامعه اسلامی است. هرگاه جامعه‌ای را بخواهیم بررسی کنیم آداب و رسوم مذهبی از موارد لاینفک آن است و همانا تاثیر آن بر تمامی وجوه زندگی آن جامعه حاکم خواهد بود، لذا هنری که در این جامعه شکل می‌گیرد وابستگی عمیقی به این مقوله دارد. بر این اساس سوال تحقیق از این بر می‌آید که: چگونه سبک زندگی اسلامی بر شکل‌گیری هنر جامعه تاثیر گذار است؟ هرگاه آیین‌های یک جامعه را بررسی کنیم بدون شک تاثیر عقاید و اعتقادات آن بر جامعه نمود پیدا می‌کند، همانا فلسفه‌ی زندگی اسلامی و تجلی هنر در چنین جامعه‌ای به پذیرش آن جامعه با دین آن رابطه مستقیم داشته و ارزش‌های دینی می‌تواند نمادهای دینی را بوجود آورد که پایه بوجود آمدن هنری جدید در راستای انتخاب سبک زندگی است، لذا وجود سبک زندگی اسلامی با وجود هنر اسلامی پرواضح می‌شود و معنا و مفهوم می‌یابد، لذا تلاش بر آن شده تا در فرآیند پژوهش به سبک زندگی اسلامی، نفوذ اسلام و نحوه شکل‌گیری هنر در جامعه اسلامی بررسی شود و جایگاه رعایت اصول اسلام در آثار هنری بر تفکر هنرمند اسلامی بررسی شده و نشان دهد که هنرمند اسلامی چگونه بر اساس اعتقادات و باورهایش آثار هنری خلق می‌کند.

واژگان کلیدی: هنر اسلامی، زندگی اسلامی، فرهنگ.

مطالعه تطبیقی پیرامون جایگاه سنت در شیوه های آموزش هنر در جوامع دینی با شیوه های آموزش دانشگاهی آن

مجید رضا مقنی پور^۱

چکیده

«سنت» به عنوان اساس یک جامعه دینی و خدامحور همواره راهنمای انسان سنتگرا و یادآور حضور پایدار ذات باری تعالی برای وی بوده است بر این اساس هر فعل و حرکت او در این جامعه بر مبنای آموزه های سنت و در جهت نیل به حضرت احدیت می گردد. در این میان یکی از بارزترین افعال آدمی در یک جامعه سنتی پرداختن به کار هنر و آموزش آن است (آموزش دادن و آموزش دیدن). که البته آن نیز از دیگر افعال انسان سنتی مستثنی نبوده و بر همان مینا و همان جهت در حرکت بوده است؛ با اصول و قواعدی پایدار و مستمر.

اما در گذار اجتماعی رخ داده در اکثر جوامع سنتی که به موجب آن بسیاری از پیش شرط های یک جامعه سنتی زایل گشته است، کثیری از هنرهای سنتی و آموزه ها و اصول و قواعد مرتبط با آن نیز به دست فراموشی سپرده است. در این میان با توجه به ویژگی ها و ارزشهای ظاهری و باطنی هنرهای سنتی ایران و ضرورت احیاء، تقویت و هدایت آنها، مدت زمانی است که برنامه هایی برای آموزش و تربیت نیروهای متخصص در این زمینه در سطح آموزش عالی کشور شکل گرفته است. اما با مطالعه ماهیت این گونه هنرها در گستره مفهوم سنت و نیز عوامل فرهنگی و اجتماعی تاثیر گذار بر رویه آموزش این گونه هنرها در جامعه سنتی گذشته و مقایسه آن با شیوه های رایج آموزشی در سطح دانشگاههای کشور، تناقضات و ناهماهنگی هایی بر ما آشکار می گردد. در این پژوهش ضمن مرور جایگاه و نقش سنت بر رویه تهیه و تولید و آموزش این گونه هنرها در یک جامعه سنتی، وضعیت آموزش این هنرها در سطح آموزش عالی کشور مورد نقد و بررسی قرار گرفته و تناقضات آن در ابعاد مختلف ابعاد و مبانی، برنامه ها و روش های آموزشی آشکار گشته است.

واژگان کلیدی: سنت، هنرهای سنتی، جامعه سنتی، آموزش عالی، برنامه آموزشی.

۱. استادیار دانشگاه شیراز دانشکده هنر و معماری

بررسی تأثیر معماری بافت قدیم و جدید با تأکید بر

تغییرات جمعیتی

محسن نیازی^۱

فاطمه تورنجی پور^{۲*}

فهیمة نامور مقدم^۳

چکیده

فضای شهر به عنوان موقعیت تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی مجموعه ای چند بعدی از مؤلفه های گوناگون را دارا می باشد. در هر شهر، خرده فضاهایی وجود دارد که برخی از آن ها نه تنها به عنوان یک کالبد فیزیکی بلکه گویای تاریخ و هویت شهر می باشد. بافت کهن و اصیل از این حیث حائز اهمیت است. به عبارت دیگر معماری عرصه ی بروز روحیه ها، حالات، فرهنگ، دین، هنر و ... است و محسوس ترین نماد زندگی انسان محسوب می شود. همچنین، افزایش سریع جمعیت شهرنشین و گسترش افقی شهرها، تعادل دیرپای جمعیتی را دگرگون ساخته است، از این نظر دچار تغییراتی گشته است. بدین ترتیب بافت شهری بر تغییرات و تحولات جمعیتی اثرگذار است. به علاوه، رشد کمی و کاهش کیفیت، جامعه را به سوی ساختمان سازی پیش می برد و آپارتمان نشینی را به همراه آورده است. زندگی در آپارتمان های با مترژ پایین در مجتمع های متراکم، ساکنان را به خودی خود از بچه آوری منصرف می کند و تمایل به فرزند آوری را کاهش می دهد. براین مبنا، هدف مقاله حاضر بررسی معماری بافت قدیم و جدید با تأکید بر تغییرات جمعیتی است که با روش اسنادی تدوین گشته است. براساس نتایج بین معماری بافت قدیم و جدید و تغییرات جمعیتی ارتباط وجود دارد. بنابراین برنامه ریزی در این امر ضروری و حائز اهمیت است.

واژگان کلیدی: بافت، بافت قدیم، بافت جدید، معماری، جمعیت، تغییرات جمعیتی.

۱. استاد گروه علوم اجتماعی دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان

۲. دانشجوی دکتری دانش اجتماعی مسلمین دانشگاه باقرالعموم قم

۳. کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی دانشگاه کاشان

تقابل تمدن اسلام و غرب از نگاه سینمای هالیوود

سید عباس موسوی^۱*

سید علی موسوی^۲

چکیده

«تمدن»، حاصل شهرزیستی انسان و برخاسته از زمینه‌های فرهنگی، باورها و پیشینه‌های تاریخی است. با شکل‌گیری «تمدن اسلامی»، تمدن‌های دیگر رنگ باختند و تا قرن‌ها متأثر از تمدن اسلامی بودند. تمدن غرب بعد از رنسانس، دچار تغییرات اساسی گردید و با تکیه بر علوم تجربی و انقلاب صنعتی در دو سده‌ی اخیر، به‌لحاظ مادی پیشرفت‌های چشمگیری نمود؛ اما «تمدن اسلامی» به علل گوناگون دچار انحطاط گردید. بعد از انقلاب اسلامی در ایران و بیداری جوامع اسلامی در سال‌های اخیر، «تمدن نوین اسلامی» در حال شکل‌گیری است. برای همین، استراتژیست‌های تمدن غربی، نظریه‌ی «برخورد تمدن‌ها»ی هانتینگتون را مهم دانسته‌اند. بر پایه‌ی این تحقیق، غربی‌ها - عمدتاً آمریکا - به دنبال مدیریت «برخورد تمدن‌ها» به نفع تمدن غرب هستند؛ بدین منظور، استراتژی‌های مختلفی را دنبال می‌کنند. یکی از استراتژی‌های مهم، استفاده‌ی ابزاری از رسانه‌های جمعی به‌منظور برتری تمدن غرب بر دیگر تمدن‌های موجود دنیا است. امروزه «سینما» یکی از مهمترین رسانه‌ها برای معرفی تمدن‌ها است. در این بین، «سینمای هالیوود» - به عنوان قله‌ی سینمای دنیا - با تأمین بیش‌ترین نیاز سینمای جهان در صدد تأثیرگذاری بر تمدن‌های دیگر است. بر پایه‌ی این تحقیق، استراتژیست‌های هالیوود، رویکرد غالب خود را بر پایه‌ی نظریه «برخورد تمدن‌ها»ی هانتینگتون قرار داده‌اند. برای همین، از موضوعات عمده‌ای که هالیوود بر روی آن متمرکز شده است، «تقابل تمدن اسلامی و غربی» است. این پژوهش، «تعامل یا تقابل تمدن اسلامی و غربی را از نگاه سینمای هالیوود» به روش توصیفی - تحلیلی، مورد ارزیابی اجمالی قرار داده است. در همین راستا، این مطالعه برخی از فیلم‌های هالیوود از جمله: سه‌گانه‌های مومیایی، سه‌گانه‌های ارباب حلقه‌ها، سه‌گانه‌های نارنیا، محاصره، گنجینه درد و جهاد سوم را مورد بررسی اجمالی قرار داده است. نتایج نشان داد که این‌گونه فیلم‌ها بر پایه‌ی نظریه «برخورد تمدن‌ها» ساخته شده‌اند و هدف اصلی آنها، تخریب چهره تمدن اسلامی از طریق اسلام‌هراسی است.

واژگان کلیدی: تمدن، تمدن اسلامی، تمدن غربی، برخورد تمدن‌ها، هانتینگتون، سینما، هالیوود.

۱. دانشجوی دکتری فقه تربیتی (جامعه‌المصطفی‌العالمیه)

۲. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی؛ دانش‌آموخته دوره عالی تولید و برنامه‌سازی تلویزیونی (جامعه‌المصطفی‌العالمیه)

سنت‌گرایی، تمدن و هنر

عیسی بایرامی^۱

چکیده

هنر در زندگی و تمدن اسلامی از جایگاه و اهمیت اساسی برخوردار است و یکی از مظاهر مهم تمدن بشری به‌شمار می‌رود. تبیین و تفسیر هنر بر مبنای سنت و تجدد (مدرنیته) همواره بحث‌های فراوانی برانگیخته است. در این میان مباحث سنت‌گرایان در باب هنر و جایگاه آن در تمدن‌شناسی اهمیت خاصی دارد. سنت‌گرایی، تفسیر خاصی از سنت ارائه می‌دهد و مفاهیم اساسی در حوزه دین، فلسفه، عرفان، علم و هنر را بر مبنای آن مورد تحلیل و بررسی قرار می‌دهد. نوشتار حاضر تلاش می‌کند تا مقوله هنر و اصول و مبانی آن را از این منظر مورد تبیین و تحلیل قرار دهد. به طور کلی نظریات سنت‌گرایان را نمی‌توان بدون فهم مبانی و مفاهیم کلیدی آن‌ها مورد بررسی قرار داد. چرا که سنت‌گرایان چیزی را خارج از چارچوب سنت نمی‌دانند و همه تاملات خود را در این راستا تبیین می‌کنند. فلسفه هنر سنت‌گرایانه نیز در این چارچوب سنتی و مابعدالطبیعی (فلسفه جاویدان) جای گرفته و تماماً حاکی از دغدغه آنان نسبت به احیای سنت است. از این رو، پیش از بحث درباره هنر، ابتدا مفاهیم و مبانی اساسی و در عین حال مرتبط با بحث توضیح داده شده و پس از آن هنر سنتی و ارتباط هنر با معنویت (به عنوان مفهومی تمدنی) مورد بحث قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: سنت‌گرایی، تمدن، هنر سنتی، معنویت.

۱. دکترای فقه و اصول. مدرس دانشگاه

بازشناسی سلسله مراتب و وجوه محرمیت در خانه‌های سنتی ایرانی به‌ویژه فضای ورودی خانه‌های درونگرا جهت ارتقا سبک زندگی اسلامی

مریم قربان زاده^۱

آرش زارع^۲

چکیده

همواره بناهای به جا مانده از معماران ایرانی با درون مایه های عرفان و اشراق و اعتقادات به پا خاسته از فرهنگ و مذهب در طول تاریخ مایه ی افتخار و سربلندی ایران بوده‌است. فضای خانواده ایرانی همواره بر پایه های اصالت، صداقت، پاکی و قداست و بر ستون هایی از ایمان و اعتقاد استوار بوده است. معمار ایرانی با باور بر این مفاهیم و با توکل به بزرگ معمار هستی قلم بر دست گرفته و به طراحی می‌پرداخته است و همواره در کنار چیدمان فضایی و سلسله مراتب به کار گرفته شده در طرح، نقش حجاب و محرمیت را مد نظر داشته است تا به کمک طراحی گامی موثر در حفظ و بقای خانواده بر دارد. یکی از مهم‌ترین ابعاد طراحی فضاهای مسکونی در ایران پیش بینی حجاب است. این امر تنها مربوط به دوران بعد از اسلام نیست بلکه می‌توان آنرا در دوره ساسانیان و هخامنشی نیز یافت. این مقاله با رویکردی توصیفی-تحلیلی به معماری سنتی ایران و تاکید بر غنای هدفمند آن مبتنی بر فرهنگ و ارزشهای والای ایرانی - اسلامی پرداخته و همچنین به معرفی سلسله مراتب ورود به بنا و رسیدن به قلب خانه می‌پردازد و در پایان به طور خلاصه علل فراموشی این سنت ارزشمند مورد کنکاش قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: محرمیت، سلسله مراتب، درونگرایی، ورودی، فضای ورودی.

۱. عضو هیات علمی گروه مهندسی معماری دانشگاه بجنورد

۲. دانشجوی کارشناسی مهندسی معماری دانشگاه بجنورد

تمددن نوین اسلامے